

Udskriftsdato: 2. januar 2026

VEJ nr 9347 af 28/03/2017 (Gældende)

## Vejledning om servicelovens formål og generelle bestemmelser i loven (Vejledning nr. 1 til serviceloven)

---

Ministerium: Social- og Boligministeriet

Journalnummer: Børne- og Socialmin., j.nr. 2015-8052

### Senere ændringer til forskriften

VEJ nr 9124 af 22/02/2021

# Vejledning om servicelovens formål og generelle bestemmelser i loven

(Vejledning nr. 1 til serviceloven)

- Afsnit I: Formål og målgrupper
  - Kapitel 1: Formål og principper
  - Kapitel 2: Målgrupper
  - Kapitel 3: Anvendelsesområde
- Afsnit II: Kommunalbestyrelsens og regionsrådets opgavevaretagelse
  - Kapitel 4: Kommunalbestyrelsens forsyningsforpligtelse
  - Kapitel 5: Regionsrådets forsyningspligt
  - Kapitel 6: Rammeaftaler
  - Kapitel 7: National koordinationsstruktur
  - Kapitel 8: Serviceniveauer og kvalitetsstandarder
  - Kapitel 9: Brugerinddragelse og rådgivende samarbejdsorganer
  - Kapitel 10: Tilsyn
  - Kapitel 11: Tilbudsportalen
- Afsnit III: Kommunalbestyrelsens myndighedsopgaver
  - Kapitel 12: Handle- og opholdskommune, refusion m.v.
  - Kapitel 13: Delegation
  - Kapitel 14: Kommunernes sagsbehandling
  - Kapitel 15: Kommunernes sagsbehandling i visse sociale sager
  - Kapitel 16: Handleplaner på voksenområdet
  - Kapitel 17: Det personrettede tilsyn
- Afsnit IV: Rådgivning
  - Kapitel 18: Rådgivning og specialrådgivning
  - Kapitel 19: Særligt om specialrådgivning til mennesker med nedsat funktionsevne
  - Kapitel 20: Særligt om rådgivning til mennesker med særlige behov
  - Kapitel 21: Særligt om rådgivning til voksne udsat for æresrelaterede konflikter
  - Kapitel 22: Særligt om forebyggelse af ekstremisme og radikaliserings hos voksne
  - Kapitel 23: VISO - den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation
  - Kapitel 24: DUKH - den uvildige konsulentordning
- Afsnit V: Finansiering, takster og refusion
  - Kapitel 25: Finansiering og takstberegning
  - Kapitel 26: Egenbetaling
  - Kapitel 27: Statsrefusion
  - Kapitel 28: Mellemsstatslig refusion efter EF-retten
  - Kapitel 29: Udgifter til udlændinge
- Afsnit VI: Klage
  - Kapitel 30: Klage til Ankestyrelsen
  - Kapitel 31: Forsøgsbestemmelser

## *Indledning*

I denne vejledning om formål og generelle bestemmelser i lov om social service (herefter serviceloven) uddybes de generelle regler i serviceloven, der gælder for målgrupperne i serviceloven.

Vejledningen afløser vejledning nr. 12 af 15. februar 2011 om servicelovens formål og generelle bestemmelser i loven. Vejledningen indeholder dels en videreførelse og opdatering af det relevante vejlednings-

stof i de hidtidige vejledninger på områder, dels en gennemgang og fortolkning af generelle bestemmelser til serviceloven, der ikke tidligere har været beskrevet i ministeriets vejledninger.

Vejledningen er udarbejdet på baggrund af serviceloven samt følgende bekendtgørelser:

- Bekendtgørelse nr. 1631 af 16. december 2016 om rammeaftaler m.v. på det sociale område og på det almene ældreboligområde.
- Bekendtgørelse nr. 817 af 27. juni 2014 om den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation – VISO.
- Bekendtgørelse nr. 873 af 29. august 2012 om statsrefusion i særligt dyre enkeltsager efter lov om social service.
- Bekendtgørelse nr. 1748 af 20. december 2006 om befordringsgodtgørelse og dækning af andre nødvendige rejseudgifter i sager, hvor Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service anviser specialrådgivningsydelser.
- Bekendtgørelse nr. 1674 af 16. december 2016 om finansiering af visse ydelser og tilbud efter lov om social service samt betaling for unges ophold i Kriminalforsorgens institutioner.
- Bekendtgørelse nr. 1617 af 15. december 2016 om statsrefusion og tilskud samt regnskabsaflæggelse og revision på visse områder inden for Børne- og Socialministeriets, Beskæftigelsesministeriets, Udlændinge- og Integrationsministeriets, Transport-, Bygnings- og Boligministeriets og Undervisningsministeriets ressortområder.
- Bekendtgørelse nr. 1673 af 16. december 2016 om Tilbudsportalen.
- Bekendtgørelse nr. 693 af 20. juni 2014 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand.
- Bekendtgørelse nr. 999 af 15. september 2014 om folkeskolens specialpædagogiske bistand til børn, der endnu ikke har påbegyndt skolegangen.
- Bekendtgørelse nr. 378 af 28. april 2006 om specialundervisning for voksne.

Det er vigtigt at være opmærksom på, om der er sket ændringer af eksempelvis lovgivning og Ankestyrelsens praksis, eller om Ankestyrelsen har truffet nye afgørelser, der endnu ikke er afspejlet i vejledningen. Ankestyrelsens afgørelser findes på [www.ast.dk](http://www.ast.dk).

Det er muligt at se, om der sket ændringer af lovgivningen, og om der er udarbejdet nye vejledninger på Retsinformations hjemmeside [www.retsinformation.dk](http://www.retsinformation.dk).

I forhold til vejledning og spørgsmål vedrørende servicelovens regler er det som udgangspunkt kommunerne, der yder vejledning over for borgerne.

Medarbejdere i kommunerne kan søge generel vejledning hos Ankestyrelsen om praksis og om problemstillinger indenfor servicelovens område. Der kan henvises til Ankestyrelsens juridiske hotline på <https://ast.dk/om-ankestyrelsen/juridisk-hotline> og til Ankestyrelsen i øvrigt. Det er ministeriets departement, der yder vejledning i de første 3 måneder efter en ny lovs ikrafttræden.

## **Afsnit I**

### **Formål og målgrupper**

#### **Kapitel 1**

##### ***Formål og principper***

##### ***Servicelovens formål***

1. Overordnet angives formålet med serviceloven således:

*Serviceloven*

§ 1. Formålet med denne lov er

- 1) at tilbyde rådgivning og støtte for at forebygge sociale problemer,
- 2) at tilbyde en række almene serviceydelser, der også kan have et forebyggende sigte, og
- 3) at tilgodese behov, der følger af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer.

*Stk. 2.* Formålet med hjælpen efter denne lov er at fremme den enkeltes mulighed for at klare sig selv eller at lette den daglige tilværelse og forbedre livskvaliteten.

*Stk. 3.* Hjælpen efter denne lov bygger på den enkeltes ansvar for sig selv og sin familie. Hjælpen tilrettelægges på baggrund af en konkret og individuel vurdering af den enkelte persons behov og forudsætninger og i samarbejde med den enkelte. Afgørelse efter loven træffes på baggrund af faglige og økonomiske hensyn.

Med bestemmelsen fastsættes det generelle formål med ydelser og indsatser efter serviceloven. En ydelse er det, der leveres til en borger. Det kan f.eks. være forskellige former for hjælp, et hjælpemiddel eller et pengebeløb. Ydelserne er en del af den sociale indsats.

Forebyggelse er et væsentligt mål med indsatsen. Forebyggelseselementet indgår både i forbindelse med tilrettelæggelsen af generelle tilbud og ved tildelingen af konkrete ydelser, ligesom det også indgår i forbindelse med rådgivning.

I lovens § 1, stk. 3, fastslås det, at den enkelte har ansvar for sig selv og sin familie, og at dette er et grundlæggende vilkår for vurderingen af behovet for hjælp efter loven. Der skal i hvert enkelt tilfælde foretages en konkret og individuel vurdering af den enkeltes behov og forudsætninger, og hjælpen skal tilrettelægges, så modtageren ud fra sine personlige forudsætninger får indflydelse på og ansvar for sin egen tilværelse. Forældre har ansvaret for deres børn. Som følge deraf skal forældremyndighedsindehaveren drage omsorg for barnet og medvirke til at sikre barnets ret til omsorg og tryghed. Forældrene har i forlængelse heraf en pligt til at samarbejde med kommunen ved begyndende mistrivsel og i videst muligt omfang tage ansvar for barnets personlige forhold.

Det fastslås også, at kommunalbestyrelsen har en generel forpligtelse til at handle økonomisk ansvarligt. Det betyder, at kommunalbestyrelsen skal inddrage både faglige og økonomiske hensyn, når der skal træffes afgørelse. Hensynet til kommunernes økonomi kan dog aldrig stå alene, da kommunalbestyrelsens afgørelse skal baseres på en konkret, individuel vurdering af borgerens behov. Kommunalbestyrelsen må derfor aldrig vælge, udsætte, indstille eller reducere en indsats alene ud fra økonomiske overvejelser. Der henvises til pkt. 110. Den enkelte kommunalbestyrelse kan heller aldrig afvise at hjælpe borgere, der har

krav på hjælp efter loven, med henvisning til kommunens økonomi. I forbindelse med inddragelse af faglige og økonomiske hensyn skal kommunen i overensstemmelse med god forvaltningsskik i de enkelte afgørelser beskrive de centrale elementer, der indgår i beslutningsgrundlaget for afgørelsen.

Den generelle formålsbestemmelse i lovens § 1 skal ses i sammenhæng med de specifikke formålsbestemmelser for henholdsvis indsatsen over for børn og unge og indsatsen over for voksne.

2. Indsatsen over for børn og unge, der har særlige behov, har til formål at sikre, at børn og unge har de bedst mulige opvækstvilkår, så de kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende.

#### *Serviceoven*

**§ 46.** Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende. Støtten skal ydes med henblik på at sikre barnets eller den unges bedste og skal have til formål at

- 1) sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, bl.a. ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk,
- 2) sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk,
- 3) understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse,
- 4) fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel og
- 5) forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.

*Stk. 2.* Støtten skal være tidlig og helhedsorienteret, så problemer så vidt muligt kan forebygges og afhjælpes i hjemmet eller i det nære miljø. Støtten skal i hvert enkelt tilfælde tilrettelægges på baggrund af en konkret vurdering af det enkelte barns eller den enkelte unges og familiens forhold.

*Stk. 3.* Støtten skal bygge på barnets eller den unges egne ressourcer, og barnets eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og

modenhed. Barnets eller den unges vanskeligheder skal så vidt muligt løses i samarbejde med familien og med dennes medvirken. Hvis dette ikke er muligt, skal foranstaltningens baggrund, formål og indhold tydeliggøres for forældremyndighedsindehaveren og for barnet eller den unge.

Der kan være tale om børn og unge med særlige sociale problemer, herunder børn, hvor forældrene ikke eller kun vanskeligt kan leve op til deres forældreansvar. Endelig gælder det også indsatsen over for børn og unge med nedsat funktionsevne, herunder f.eks. børn med udviklingshæmning, børn med autisme, døve og døvblinde, blinde, børn med fysisk handicap m.v.

Der skal ydes en sammenhængende indsats, og indsatsen skal sættes i værk så tidligt som muligt.

Der henvises i øvrigt til Vejledning nr. 3 til lov om social service om særlig støtte til børn og unge og deres familier.

3. Servicelovens §§ 81 og 82 angiver det specifikke formål med indsatsen over for voksne:

#### *Serviceloven*

**§ 81.** Kommunalbestyrelsen skal tilbyde en særlig indsats til voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Formålet med indsatsen er

- 1) at forebygge, at problemerne for den enkelte forværres,
- 2) at forbedre den enkeltes sociale og personlige funktion samt udviklingsmuligheder,
- 3) at forbedre mulighederne for den enkeltes livsudfoldelse gennem kontakt, tilbud om samvær, aktivitet, behandling, omsorg og pleje og
- 4) at yde en helhedsorienteret indsats med servicetilbud afpasset efter den enkeltes særlige behov i egen bolig, herunder i botilbud efter lov om almene boliger mv. eller i botilbud efter denne lov.

**§ 82.** Kommunalbestyrelsen skal yde hjælp efter denne lov i overensstemmelse med formålet, jf. § 81, til personer med betydelig nedsat psykisk funktionsevne, der ikke kan tage vare på deres egne interesser, uanset om der foreligger samtykke fra den enkelte. Hjælpen kan dog ikke ydes ved brug af fysisk tvang.

*Stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal påse, om der er pårørende eller andre, der kan varetage interesserne for en person med betydelig nedsat psykisk funktionsevne. Kommunalbestyrelsen skal være opmærksom på, om der er behov for at bede Statsforvaltningen om at beskikke en værge efter værgemålsloven.*

For voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer skal der ydes en særlig indsats. Loven understreger forebyggelselementet, og der lægges vægt på en samlet helhedsorienteret indsats, der kan bidrage til at forbedre den enkeltes sociale funktion, udviklingsmuligheder og livsudfoldelse samt understøtte den enkeltes muligheder for en selvstændig tilværelse.

Dette gælder i forhold til alle grupper af voksne, der har behov for ydelser efter loven. Det kan f.eks. dreje sig om mennesker med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller mennesker som på grund af en svag tilknytning til det almindelige arbejdsmarked og andre samfundsmæssige netværk kombineret med problemer i form af f.eks. gæld, misbrug, psykiske vanskeligheder eller kriminalitet kan være udsat for en social udstøelsesproces.

Indsatsen bør sigte mod at styrke den enkeltes muligheder for aktiv deltagelse i samfundslivet, herunder personlig udvikling, aktivering og social integration.

Der vil ofte være tale om en indsats, hvor omsorg og pædagogisk støtte og træning skal ses i sammenhæng med uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder og andre tilbud.

Det vil ofte være formålet, at den sociale indsats skal forhindre, at situationen for borgeren forværres, ligesom det f.eks. for stofmisbrugere kan være en selvstændig målsætning at minimere skadesvirkningerne ved et stofmisbrug ved eksempelvis at tilbyde metadonbehandling. Der kan også være tale om en række andre støttende indsatser, der kan medvirke til, at målet for den samlede indsats kan fastholdes.

For at opnå en samlet og koordineret indsats vil det ofte være hensigtsmæssigt og relevant at inddrage og koordinere indsatsen efter serviceloven med den indsats, der ydes af distriktpsychiatrien, kriminalforsorgen, den frivillige sociale indsats, lokale virksomheder, boligorganisationer m.v.

**4.** Uanset hvad der er årsag til, at en person med nedsat funktionsevne skal have ydelser efter serviceloven, skal indsatsen tilrettelægges, så den fremstår helhedsorienteret og afpasset efter den enkeltes særlige behov og muligheder og med respekt for den enkeltes integritet og værdighed.

Inddragelse af brugerne eller af personer, der varetager brugernes interesser, kan medvirke til at brugerne føler sig trygge ved tilbuddene og kan bruge dem til at udfolde sig og udvikle sig i.

Ved vurderingen af, hvilken støtte der aktuelt skal ydes, må det indgå, hvordan støtten opfylder den pågældendes samlede behov. Heri indgår, om den nødvendige hjælp kan ydes på tilfredsstillende måde i eget hjem, herunder f.eks. også i bofællesskaber oprettet efter lov om almene boliger, i skæve huse, i udslusningsboliger eller i boformer efter serviceloven. For at imødekomme de individuelle behov vil der ofte være behov for opsøgende og tillidsskabende arbejde og for udformning af rummelige tilbud, herunder tilbud der undertiden må rumme en accept af en normoverskridende adfærd hos brugerne.

**5.** Efter servicelovens § 82, stk. 1, har kommunalbestyrelsen pligt til at yde hjælp i overensstemmelse med lovens formål over for personer, der ikke kan tage vare på deres egne interesser. Der vil her være tale

om personer med betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne. Den kommunale forpligtelse til at yde støtte efter loven gælder over for denne persongruppe, uanset om den enkelte selv efterspørger hjælpen.

Der er tale om en kommunal forpligtelse, der skal medvirke til, at mennesker med en betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne reelt tilbydes og får en støtte, så de kan leve en værdig tilværelse.

Efter servicelovens § 82, stk. 2, skal kommunalbestyrelsen være opmærksom på, om der er behov for at bede Statsforvaltningen om at beskikke en værge.

Forpligtelsen efter servicelovens § 82 skal ses i sammenhæng med reglerne om mulighederne for magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten, som fremgår af servicelovens afsnit VII.

Der henvises til Vejledning nr. 8 til lov om social service om magtanvendelse mv. efter serviceloven for en nærmere beskrivelse af rammerne for forpligtelsen efter servicelovens § 82.

### *Øvrige principper*

6. Ud over servicelovens formålsbestemmelser gælder en række øvrige principper for socialpolitikken. Disse principper stammer bl.a. fra internationale konventioner.

Danmark har den 24. august 2009 tiltrådt FN's Konvention om rettigheder for personer med handicap (herefter FN's Handicapkonvention) og den 19. juli 1991 FN's konvention om barnets rettigheder (herefter FN's Børnekonvention). Det betyder, at Danmark har påtaget sig en folkeretlig forpligtelse til at indrette sin lovgivning og sin administrative praksis således, at konventionernes krav opfyldes.

### *FN's Konvention om Barnets Rettigheder*

7. Danmark har ratificeret FN's Børnekonvention, den valgfrie protokol vedrørende inddragelse af børn i væbnede konflikter, den valgfrie protokol vedrørende salg af børn, børneprostitution og børnepornografi samt den valgfrie protokol om individuel klageadgang.

FN's Børnekonvention har til formål at fremme børns rettigheder generelt og indeholder borgerlige og politiske rettigheder såvel som økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder. For så vidt angår førstnævnte kategori af rettigheder kan bl.a. nævnes retten til livet, et navn og en nationalitet og respekt for privat- og familieliv samt retten til ytringsfrihed, religionsfrihed og forenings- og forsamlingsfrihed. For så vidt angår sidstnævnte kategori af rettigheder kan bl.a. nævnes retten til sundhed, social sikkerhed, en passende levestandard, uddannelse, hvile og fritid samt retten til beskyttelse mod økonomisk udnyttelse, ulovlig brug af narkotika og seksuel udnyttelse.

Konventionen fastslår endvidere, at håndhævelsen af de i konventionen fastsatte rettigheder skal ske uden forskelsbehandling af nogen art og uden hensyntagen til barnet eller dets forældre eller værges race, hudfarve, køn, sprog, religion, politiske eller anden anskuelse, nationale, etniske eller sociale oprindelse, formueforhold, handicap, fødsel eller anden stilling.

Konventionen pålægger deltagerstaterne at gennemføre lovgivning samt administrative og andre forholdsregler til gennemførelsen af de i konventionen anerkendte rettigheder. Med hensyn til de økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder skal deltagerstaterne gennemføre sådanne forholdsregler, i videst muligt omfang inden for de ressourcer der er til rådighed, og hvor der er behov for det, inden for rammerne af det internationale samarbejde.

Bestemmelserne på børne- og ungeområdet er udarbejdet i overensstemmelse med principperne i FN's Børnekonvention. Der lægges således vægt på, at børn og unge er selvstændige individer med selvstændige rettigheder, og at familien som udgangspunkt er rammen for børns og unges opvækst. Samfundet



har en forpligtelse til at opstille hensigtsmæssige rammer for børn og unges opvækst og udvikling og til at yde familierne og deres børn og unge den fornødne støtte. Det gælder generelt, at de opgaver, der retter sig mod børn, unge og deres familier, bør udføres på en sådan måde, at det fremmer børn og unges udvikling, trivsel og selvstændighed. Denne målsætning gælder såvel ved udførelsen af den generelle og forebyggende virksomhed som ved den målrettede indsats over for børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med et andet særligt behov for støtte. Støtte skal fremme muligheden for personlig udfoldelse, udvikling og sundhed på linje med jævnaldrende børn. Indsatsen skal udformes med udgangspunkt i den enkeltes egne forhold og sådan, at vanskelighederne så vidt muligt afhjælpes i samarbejde med familien og med dennes medvirken.

### *FN's Konvention om Rettigheder for Personer med Handicap*

**8.** Danmark har ratificeret FN's Handicapkonvention samt den valgfrie protokol om individuel klageadgang. Konventionen har sit udspring i de principper, der er fastlagt i De Forenede Nationers Pagt af 26. juni 1945 om menneskets naturlige værdighed. FN's Handicapkonvention har til formål at fremme rettighederne for personer med handicap generelt og indeholder borgerlige og politiske rettigheder såvel som økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder. For så vidt angår førstnævnte kategori af rettigheder kan bl.a. nævnes retten til livet, et navn og en nationalitet og respekt for privat- og familieliv samt retten til ytringsfrihed, religionsfrihed og forenings- og forsamlingsfrihed. For så vidt angår sidstnævnte kategori af rettigheder kan bl.a. nævnes retten til sundhed, beskæftigelse, social sikkerhed, en passende levestandard, uddannelse samt adgang til samfundets tilbud. I lighed med FN's Børnekonvention pålægger FN's Handicapkonvention deltagerstaterne at indrette sin lovgivning og administrative praksis således, at Handicapkonventionens krav opfyldes.

Generelt hviler Danmarks implementering og overholdelse af FN's Handicapkonvention på et sektoransvarsprincip, der betyder, at den offentlige sektor, der udbyder en ydelse, en service eller et produkt, også er ansvarlig for, at den pågældende ydelse er tilgængelig for mennesker med nedsat funktionsevne. Det er således et grundlæggende princip, at der ikke ydes hjælp efter serviceloven, hvis der ydes hjælp til samme formål efter anden lovgivning.

I FN's Handicapkonvention anerkendes vigtigheden af de principper og retningslinjer, der er indeholdt i Verdenshandlingsprogrammet for personer med handicap fra 1983 og i FN's Standardregler af 20. december 1993 om lige muligheder for handicappede. I sidstnævnte opstilles overordnede handicappolitiske mål om ligestilling og etablering af lige muligheder for borgere med handicap. Standardreglerne blev tiltrådt ved en folketingsbeslutning i 1993, hvormed der sættes fokus på rettigheder og behov for borgere med nedsat funktionsevne, herunder at disse skal sikres behandling, revalidering og andre støttemuligheder, således at de kan deltage i samfundslivet på lige fod med andre. I forhold til dansk politik er dette omsat til en række bærende principper om ligebehandling, kompensation og sektoransvar. Principperne om ligebehandling, kompensation, sektoransvarlighed og solidaritet omtales ofte som handicappolitiske principper.

## **Kapitel 2**

### ***Målgrupper***

**9.** Den nærmere afgrænsning af hvem der har ret til hvilke ydelser efter serviceloven følger af den enkelte bestemmelses angivelse af betingelser for at yde hjælp.

Lovens ydelser retter sig mod både børn og voksne. Loven er opdelt, så det fremgår, hvilke typer af ydelser der specielt er beregnet på børn og unge, hvilke ydelser der specielt er beregnet for voksne, og hvilke ydelser der ikke er afhængige af alder.

Der er i enkelte bestemmelser fastsat særlige aldersbetingelser tilknyttet en bestemt ydelse. Dette gælder f.eks. servicelovens § 76, der omhandler tilbud for unge voksne i alderen 18 til 22 år, lovens § 79 a om forebyggende hjemmebesøg og lovens § 97 om ledsagelse.

**10.** Loven indeholder også både ydelser, hvortil der ikke kræves særlig visitation, og ydelser der er knyttet til et særligt behov hos den enkelte modtager, og som kræver en særlig visitation. De fleste ydelser efter serviceloven kræver visitation efter en individuel vurdering, men f.eks. på rådgivningsområdet har kommunerne en generel forpligtelse til at tilbyde borgerne gratis rådgivning, jf. nedenfor kapitel 18. Et andet eksempel er de generelle og almene tilbud efter servicelovens § 79, hvor der ikke foretages visitation efter en individuel vurdering. Herudover har kommunerne en forpligtelse til at varetage rådgivningen af personer, der på grund nedsat fysisk og psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer har et mere specifikt behov for rådgivning.

Både når det gælder rådgivning på grund af særlige forhold og andre tilbud til voksne, dog fraset de almene tilbud, er det en betingelse, at den pågældende har et behov på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer. Af de enkelte bestemmelser fremgår de nærmere betingelser for at opnå støtte efter bestemmelsen.

Berettigede til ydelser efter serviceloven, efter at der er foretaget en individuel vurdering, er således mennesker med nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne, dvs. borgere som i daglig tale benævnes som mennesker med handicap, herunder mennesker med en varig sindslidelse og mennesker med aldersbetinget nedsat funktionsevne. Berettigede til ydelser er også mennesker med særlige sociale problemer. Der kan være tale om mennesker, som er truet af social udstødelse, nogle grupper af sindslidende med særlige problemer, mennesker med spiseforstyrrelser, hjemløse, voldsramte, mennesker med senfølger efter overgreb, stofmisbrugere, alkoholikere, mennesker der har forsøgt selvmord m.fl.

Behovet for støtte kan eksempelvis være at få kompenseret et nedsat syn, nedsat hørelse eller nedsat mobilitet, støtte til at udføre de basale livsfunktioner eller støtte til at få dagligdagen til at hænge sammen. Det er ikke en konkret diagnose, der udløser ydelser efter serviceloven, men det er de behov for støtte, som den enkeltes nedsatte fysiske eller psykiske funktionsevne eller særlige sociale problemer afføder, der er udgangspunktet for vurderingen.

**11.** Når det gælder børn og unge, omfatter serviceloven principielt forholdene for alle børn og unge. Der er dog særlig fokus på børn og unge, som har et særligt behov på grund af nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, eller børn og unge hvis opvækstvilkår tilsiger, at der skal ydes en særlig støtte.

En sådan støtte kan f.eks. være nødvendig for at støtte forældrene i at sikre barnet eller den unge så gode udviklingsmuligheder som muligt eller for at rette op på barnets eller den unges adfærd m.v.

Der henvises for nærmere herom til Vejledning nr. 3 til lov om social service om særlig støtte til børn og unge og deres familier.

### **Kapitel 3**

#### ***Anvendelsesområde***

##### ***Lovligt og fysisk ophold her i landet***

|                     |
|---------------------|
| <i>Serviceloven</i> |
|---------------------|

§ 2. Enhver, der opholder sig lovligt her i landet, har ret til hjælp efter denne lov.

*Stk. 2.* Børne- og socialministeren fastsætter regler om, hvilke ydelser efter denne lov der kan medtages under midlertidige ophold i udlandet, og om betingelserne herfor.

*Stk. 3.* Der kan ved aftale med andre stater eller internationale organisationer gives kommunalbestyrelsen mulighed for at yde hjælp til behandling eller pleje m.v. af længere varighed her i landet til personer, som har særlig tilknytning til landet, men som på ansøgningstidspunktet ikke har ophold her i landet. Det samme gælder til herboende personers behandling eller pleje m.v., når de tager ophold i et andet land, hvortil de pågældende har særlig tilknytning.

12. Det følger af servicelovens § 2, at alene personer med lovligt ophold her i landet har ret til at få hjælp efter serviceloven, herunder f.eks. støtte til hjælpemidler eller foranstaltninger i form af anbringelse i døgnophold.

Kravet om, at man skal have lovligt ophold her i landet, handler både om, at man fysisk skal opholde sig i landet, og at man skal have lovligt ophold.

Ophold her i landet omfatter både midlertidigt og fast ophold her i landet. Midlertidigt ophold er f.eks. ferie- og studieophold, familiebesøg m.v.

Ved vurderingen af, om en udlænding har lovligt ophold i servicelovens forstand, lægges vægt på, om udlændingen har lovligt ophold i udlændingelovens forstand. Se for yderligere uddybning af begrebet lovligt ophold ministeriets analyse fra juli 2016 om servicelovens anvendelsesområde i forhold til udlændinge med processuelt ophold eller ikke-lovligt ophold.

Det er ikke afgørende for at få hjælp efter serviceloven, om modtageren er dansk statsborger eller ej. Det vil sige, at en udlænding, som opholder sig lovligt her i landet og f.eks. får behov for et hjælpemiddel eller personlig eller praktisk hjælp, har ret til hjælp efter samme regler som danske statsborgere. Det betyder, at enhver, der ifølge udlændingelovgivningens bestemmelser har lovligt ophold i Danmark, har ret til at få behandlet en ansøgning om hjælp efter serviceloven.

En udlænding med en opholdstilladelse eller et visum, der ikke er udløbet, har uanset opholdsgrundlagets karakter og varighed lovligt ophold i servicelovens forstand. Det samme gælder for en nordisk statsborger, der uden tilladelse og uden tidsbegrænsning kan opholde sig her i landet. Det gælder også for en udlænding, som i kraft af de særlige regler for indrejse og ophold i Danmark for udlændinge, der er omfattet af Den Europæiske Unions regler og EØS-aftalen, har lovligt ophold i Danmark, og for en udlænding, der uden visum har ret til at opholde sig her i landet i en kortere periode, og hvis visumfri periode ikke er udløbet.

En udlænding med processuelt ophold, f.eks. en asylansøger, der har ret til at opholde sig her i landet, mens udlændingens ansøgning om opholdstilladelse behandles, vurderes at have lovligt ophold i service-

lovens forstand i kraft af, at udlændingen under sit processuelle ophold ikke har pligt til at udrejse, ikke kan udsendes tvangsmæssigt og ikke kan udvises alene som følge af sit processuelle ophold.

En udlænding, der mister sit opholdsgrundlag, f.eks. ved afslag på opholdstilladelse, ved afslag på forlængelse af opholdstilladelse eller ved inddragelse af opholdstilladelse, vurderes ikke at have lovligt ophold i servicelovens forstand. Har en udlænding ret til at forblive her i landet på et processuelt ophold, mens udlændingens klage over afslaget på opholdstilladelse, afslaget på forlængelse af opholdstilladelse eller inddragelsen af opholdstilladelse, vil udlændingen have lovligt ophold i servicelovens forstand.

En udlænding, der er idømt frihedsstraf og samtidig udvist, og hvis visum og opholdstilladelse er bortfaldet med udvisningen, vurderes ikke at have lovligt ophold i servicelovens forstand.

En udlænding, der er udelukket fra opholdstilladelse på grund af kriminalitet eller lignende, men som ikke må udsendes på grund af udlændingelovens refoulementsforbud, opholder sig her i landet på tålt ophold og har ikke lovligt ophold i servicelovens forstand.

Såfremt en kommune er i tvivl om en borgers opholdsgrundlag, kan kommunen rette henvendelse til Udlændingestyrelsen eller Statsforvaltningen.

Kommunen har ingen mulighed for at søge refusion for hjælp ydet efter serviceloven til tredjelandstatsborgere, der opholder sig lovligt her i landet, hverken i tredjelandstatsborgerens hjemland eller seneste opholdsland (EU- eller andre lande).

#### *Midlertidigt ophold i udlandet*

**13.** Serviceloven giver hjemmel til, at ministeren kan fastsætte regler om, hvilke ydelser efter serviceloven der kan medtages under midlertidige ophold i udlandet. Denne bemyndigelse er udnyttet i udlandsbekendtgørelsen, jf. bekendtgørelse nr. 1296 af 15. december 2009 om ydelser efter lov om social service under midlertidige ophold i udlandet, hvori der er fastsat regler om den enkelte borgers ret til at medtage visse ydelser.

#### *Udlandsbekendtgørelsen*

**§ 1.** Hjælp efter serviceloven er betinget af, at modtageren opholder sig lovlig her i landet, jf. lovens § 2, stk. 1.

*Stk. 2.* Under midlertidige ophold i udlandet bevares dog retten til hjælp efter servicelovens §§ 41, 42, 45, 96, 97, 98, 100, 112, 113, 114 og 118 efter reglerne i bekendtgørelsen.

**§ 2.** Det er en betingelse for at bevare retten til hjælp i udlandet, at modtageren inden udrejsen opfylder betingelserne for at modtage hjælp, samt at kommunen løbende kan holdes orienteret om, at opholdet sker, uden at de almindelige regler for hjælpen tilsidesættes, jf. § 11 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Retten til at modtage ydelser gælder kun for de ydelser, der specifikt er nævnt i bekendtgørelsens § 1, stk. 2. En kommune kan dog vælge at fastsætte sit serviceniveau, så det er muligt at modtage visse andre ydelser. Serviceloven er f.eks. ikke til hinder for, at en kommune tilbyder sine borgere at tage § 85 hjælp (socialpædagogisk bistand) med til udlandet under sædvanlige ferier og udflugter.

#### *EU-borgeres ret til ydelser efter forordning 883/04*

**14.** EU-borgeres ret til social sikring, når de er beskæftiget, opholder sig eller bor i et andet medlemsland (EU/EØS-land eller Schweiz) end deres eget, er reguleret i EF-forordning 883/04 om koordinering af de sociale sikringsordninger. Denne forordning gælder umiddelbart i Danmark og gælder ved siden af servicelovens bestemmelser. En række af ydelserne i serviceloven er karakteriseret som ydelser ved sygdom og er derfor omfattet af afsnit III, kapitel 1 i forordning 883/04. Det gælder bl.a. merudgiftsydelse efter servicelovens § 100. Der sondres i forordningen mellem natural- og kontantydelse.

For så vidt angår EU-borgeres og deres medfølgende familiemedlemmers rettigheder, henvises til Vejledning om EU-Forordning nr. 883/2004 om koordinering af sociale sikringsordninger, del III: Vejledning om koordinering af sundhedsydelse og visse sociale ydelser for borgere, der rejser mellem EU-landene. I vejledningens afsnit X behandles ydelser efter lov om social service, og i bilag 7 findes en oversigt over refusionsaftaler. Vejledningen kan downloades på [www.retsinformation.dk](http://www.retsinformation.dk).

#### *Nordiske statsborgere*

**15.** For så vidt angår nordiske statsborgere og andre personer, som har lovligt ophold i de nordiske lande, henvises der til Nordisk konvention om social bistand og sociale tjenester. Der er, jf. ovennævnte bilag 7, blandt de nordiske lande indgået aftale om afkald på refusion mellem landene, når der gives sociale ydelser til nordiske statsborgere eller andre med lovligt ophold i de nordiske lande. Det betyder, at en dansk kommune ikke kan kræve refusion af en anden nordisk kommune, hvis den yder hjælp efter serviceloven til en nordisk statsborger eller andre personer, som har lovligt ophold i de nordiske lande.

#### *Pensionister bosat i udlandet*

**16.** Hvis en dansk pensionist er bosiddende i et andet EU/EØS-land eller Schweiz, vil den pågældende have ret til ydelser efter serviceloven. For naturalydelser gælder det, at pensionisten skal søge om ydelsen i bopælslandet hos de nationale myndigheder. Derefter sender de nationale myndigheder regningen til de danske myndigheder. Hvis pågældende lands lovgivning ikke indeholder muligheder for at yde den hjælp, pensionisten har ansøgt om, må pensionisten tage ophold i Danmark og søge hjælpen der. Hvis danske pensionister søger om naturalhjælp under midlertidige ophold i Danmark, skal ansøgningen behandles på lige fod med personer bosiddende i Danmark, da det er Danmark, der er sikringsstat for den pågældende. Kontantydelse leveres direkte fra Danmark til pensionisten.

Der henvises til Ankestyrelsens principafgørelse 9-14 om hjælp i form af naturalydelser. I denne sag fastslog Ankestyrelsen, at en pensioneret EU-borger, der modtager pension fra to eller flere lande og dermed er omfattet af forordning 883/94, artikel 23 efter behov har ret til naturalydelser efter serviceloven og lov om almene boliger m.v. (herefter almenboligloven), herunder frit valg af plejebolig.

## **Afsnit II**

### **Kommunalbestyrelsens og regionsrådets opgavevaretagelse**

#### **Kapitel 4**

#### ***Kommunalbestyrelsens forsyningsforpligtelse***

17. På servicelovens område har kommunalbestyrelsen myndigheds- og finansieringsansvaret, samt ansvaret for at de nødvendige ydelser leveres til borgerne.

*Serviceloven*

§ 4. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at der er de nødvendige tilbud efter denne lov.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen opfylder sit forsyningsansvar efter stk. 1 ved brug af egne tilbud og ved samarbejde med andre kommuner, regioner eller private tilbud.

Kommunalbestyrelsen kan løfte sit forsyningsansvar ved brug af egne tilbud, regionale tilbud eller private tilbud. Der kan endvidere indgås samarbejde med andre kommuner og regioner.

*Krav til tilbud omfattet af forsyningsforpligtelsen*

*Serviceloven*

§ 4....

Stk. 3. Tilbud omfattet af krav om godkendelse, jf. § 4 i lov om socialtilsyn, skal være godkendt af socialtilsynet for at kunne indgå i kommunernes forsyning, jf. stk. 2.

Stk. 4. I tilfælde, hvor der er et akut behov for at placere en borger og der ikke findes et egnet godkendt tilbud, kan et tilbud dog i op til 3 uger indgå i den kommunale forsyning uden godkendelse. Socialtilsynet orienteres om anvendelsen af det ikkegodkendte tilbud og kan, når særlige grunde taler for det, træffe afgørelse om, at det ikke godkendte tilbud anvendes i yderligere 3 uger.

18. Tilbudsbegrebet, som anvendes i serviceloven, er i udgangspunktet en delvis videreførelse af det i lov om social bistand anvendte institutionsbegreb. Et tilbud er i denne forstand således kendetegnet ved at have en driftsorganisation, hvilket for eksempel kan indebære fast ansat personale, bygninger, hvor flere borgere med ensartede problematikker bor, et serviceareal m.v. Borgeren modtager ydelser i den organisatoriske ramme, som tilbuddet udgør.

Tilbud omfattet af § 4, stk. 1, i lov om socialtilsyn skal være godkendt af socialtilsynet og registreret på Tilbudsportalen for at kunne indgå i kommunens forsyning. Dette fremgår af lov om socialtilsyn § 5, stk. 1, og servicelovens § 14, stk. 3, jf. § 4, stk. 3. Der henvises i øvrigt til Ankestyrelsens principafgørelser 178-11 og 120-12. Ved akut behov for at placere en borger, hvor der ikke findes et egnet godkendt tilbud, kan et ikke-godkendt tilbud dog indgå i kommunens forsyning i op til 3 uger uden socialtilsynets godkendelse. Socialtilsynet skal orienteres om anvendelsen og kan, når særlige grunde taler for det, træffe afgørelse om forlængelse af anvendelsen i yderligere 3 uger. For en gennemgang af reglerne om godkendelse af sociale tilbud henvises til Vejledning om socialtilsyn.

## Kapitel 5

### *Regionsrådets forsyningspligt*

**19.** Af servicelovens § 5 fremgår, på hvilke områder regionsrådet kan og skal medvirke i opgaveløsningen ved at stille tilbud og ydelser til rådighed for kommunerne.

#### *Serviceloven*

**§ 5.** Efter aftale med kommunalbestyrelserne i regionen skal regionsrådet etablere

- 1) tilbud efter §§ 103 og 104, § 107, stk. 2, og §§ 108-110,
- 2) særlige dag- og klubtilbud til børn og unge med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne efter §§ 32 og 36,
- 3) døgninstitutioner for børn og unge med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, jf. § 66, stk. 1, nr. 6,
- 4) sikrede døgninstitutioner, særligt sikrede afdelinger og delvis lukkede afdelinger i tilknytning til sikrede døgninstitutioner, jf. § 66, stk. 2, nr. 6, og
- 5) tilbud om behandling af stofmisbrugere efter § 101 og 101 a.

*Stk. 2.* Stk. 1 gælder dog ikke, når etablering af tilbud sker i henhold til pålæg efter § 13 c, stk. 1, 1. pkt.

*Stk. 3.* Regionsrådet skal efter aftale med kommunalbestyrelserne i regionen medvirke til at tilvejebringe hensigtsmæssige og sikre hjælpemidler.

*Stk. 4.* Regionsrådet skal efter aftale med kommunalbestyrelserne i regionen etablere tilbud efter §§ 83-87, 97, 98 og 102 til personer med længerevarende ophold i boliger til personer med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne efter lov om almene boliger mv.

*Stk. 5.* Regionsrådet opfylder sin forpligtelse efter stk. 1, 3 og 4 ved brug af egne tilbud og ved samarbejde med kommuner, andre regioner eller private tilbud.

*Stk. 6.* Kommunalbestyrelsen kan etablere tilbud omfattet af stk. 1, 3 og 4.

*Stk. 7.* Regionsrådet kan drive døgninstitutioner, jf. § 66, stk. 1, nr. 6, for børn og unge, som på grund af sociale eller adfærdsmæssige problemer har behov for at blive anbragt uden for hjemmet, hvis det er aftalt i henhold til § 194, stk. 2.

*Stk. 8.* Regionsrådet skal føre tilsyn med regionalt drevne tilbud efter §§ 103 og 104 og regionalt drevne tilbud efter §§ 32 og 36, jf. § 5, stk. 1, nr. 2. Det gælder dog ikke for tilbud, hvor en kommunalbestyrelse har indgået en generel aftale om anvendelse af tilbuddet og om tilsyn. Regionsrådet kan delegere sin kompetence efter denne bestemmelse til socialtilsynet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn.

*Stk. 9.* Regionsrådet kan efter anmodning fra kommunalbestyrelsen varetage kommunale driftsopgaver, der ligger i naturlig tilknytning til regionens opgaver, og hvor regionen derfor har særlige kompetencer med hensyn til opgavevaretagelsen.

Med kommunalbestyrelsernes ansvar for at sikre det nødvendige antal tilbud efter serviceloven, indtræder regionsrådenes forpligtelse som leverandører af tilbud og indsatser alene efter aftale med kommunalbestyrelserne i regionen.

Hovedafgrænsningen af de opgaver regionsrådet kan og skal varetage fremgår af servicelovens § 5, stk. 1-4, og stk. 7. Herudover kan regionsrådet med hjemmel i servicelovens § 5, stk. 9, efter anmodning fra en kommunalbestyrelse varetage kommunale driftsopgaver, der ligger i naturlig tilknytning til regionens opgaver, i de tilfælde hvor regionen har særlige kompetencer med hensyn til opgavevaretagelsen. Der vil også i disse situationer alene være tale om, at regionsrådet kan optræde som leverandør på de pågældende opgaver.

For en gennemgang af reglerne om regionsrådets driftsorienterede tilsyn se pkt. 84.

Med afgrænsningen i lovens § 5 følger, at regionsrådet ikke har mulighed for at varetage andre opgaver på det sociale område end de, der er oplistet i bestemmelsen.

### *Rammeaftaler*

**20.** Servicelovens § 6 og almenboliglovens § 185 b, stk. 3-6, indeholder regler om rammeaftaler, som angiver reglerne for samarbejdet kommunalbestyrelserne imellem og mellem kommunalbestyrelserne og regionsrådet med henblik på at sikre den faglige udvikling, styring og koordinering af de offentlige tilbud, der ligger inden for den enkelte region. Rammeaftalerne er et redskab for kommunalbestyrelserne i regionerne til på tværs af kommunegrænser at styre faglig udvikling, kapacitet og økonomi, herunder takstudvikling. Rammeaftalerne skal således understøtte kommunerne i at varetage deres myndighedsansvar, idet de som myndighed har ansvaret for, at der er det nødvendige antal tilbud til at dække behovene.



### *Serviceoven*

§ 6. Kommunalbestyrelserne i regionen og regionsrådet indgår årligt en rammeaftale om faglig udvikling, styring og koordinering af de kommunale og regionale tilbud efter denne lov, som er beliggende i regionen. Rammeaftalen drøftes og suppleres efter behov.

Stk. 2. Kommunalbestyrelserne i regionen koordinerer udarbejdelsen af rammeaftalen, som skal offentliggøres og sendes til Socialstyrelsen.

Stk. 3. Børne- og socialministeren kan udmelde temaer til behandling i rammeaftalerne.

Stk. 4. Social- og indenrigsministeren fastsætter nærmere regler om rammeaftalerne, herunder om, hvilke tilbud efter denne lov der er omfattet af rammeaftalen, om de nærmere krav til aftalernes indhold, om tidsfrister for indgåelse af aftalerne, om koordinering af kapacitet og sammensætning af de mest specialiserede lands- og landsdelsdækkende tilbud og om udviklingsplaner, jf. § 9.

### *Almenboligloven*

#### **§ 185 b. ...**

Stk. 3. Kommunalbestyrelserne i regionen og regionsrådet indgår årligt en rammeaftale om faglig udvikling, styring og koordinering af de kommunale og regionale tilbud efter stk. 1 og § 105, stk. 2, som er beliggende i regionen. Rammeaftalen drøftes og suppleres efter behov.

Stk. 4. Kommunalbestyrelserne i regionen koordinerer udarbejdelsen af rammeaftalerne, som skal offentliggøres og sendes til Socialstyrelsen.

Stk. 5. Børne- og socialministeren kan efter forhandling med transport-, bygnings- og boligministeren udmelde temaer til behandling i rammeaftalerne.

Stk. 6. Børne- og socialministeren fastsætter efter forhandling med transport-, bygnings- og boligministeren nærmere regler om rammeaftalerne, jf. stk. 3, herunder om de nærmere krav

til aftalernes indhold, om tidsfrister for indgåelse af aftalerne og om koordinering af kapacitet og sammensætning af de mest specialiserede lands- og landsdelsdækkende tilbud.

**21.** Børne- og socialministeren kan efter servicelovens § 6, stk. 4, og § 185 b, stk. 6, i almenboligloven efter forhandling med transport-, bygnings- og boligministeren fastsætte nærmere regler om rammeaftalerne på det sociale område og det almene ældreboligområde. Hjemlerne er udmøntet i bekendtgørelse om rammeaftaler m.v. på det sociale område og på det almene ældreboligområde (herefter rammeaftalebekendtgørelsen).

*Anvendelsesområde, koordinering m.v.*

**22.** Det er som udgangspunkt alene tilbud beliggende inden for regionens geografiske område, der drives af aftaleparterne (kommuner og regioner), der er omfattet af rammeaftalen for den enkelte region.

De kommunale tilbud kan opdeles i tre kategorier:

1. Tilbud, som det alene er driftskommunen, der anvender (lokale tilbud).
2. Tilbud, hvor driftskommunen har indgået aftale med en eller få andre kommuner om at stille pladser til rådighed (klynge-tilbud).
3. Tilbud, hvor der ikke er indgået konkrete aftaler mellem driftskommunen og en eller flere andre kommuner om anvendelsen af tilbuddet, men hvor en stor del/størstedelen af pladserne anvendes af andre kommuner, evt. også af kommuner uden for regionen (regionalt orienterede tilbud).

**23.** De kommunale og regionale tilbud, som er omfattet af rammeaftalen, er tilbud, som stiller pladser til rådighed for andre kommuner. Kommunale tilbud, der alene anvendes af driftskommunen, indgår derfor ikke i rammeaftalen, jf. rammeaftalebekendtgørelsens § 2, stk. 2. Tilbud, som benyttes af to eller flere kommuner i regionen, eller som benyttes af to eller flere kommuner beliggende i flere regioner, skal behandles mere indgående i forhold til de indholdsmæssige krav.

Alle regionale tilbud indgår i aftalen.

Derimod indgår private tilbud, herunder selvejende institutioner, der har indgået driftsaftale med kommunale og regionale driftsherrer, ikke. De private leverandører vil kunne bruge rammeaftalerne til at orientere sig om kommunernes behov og krav, og de har dermed mulighed for at indrette deres tilbud herefter.

**24.** Det er i rammeaftalebekendtgørelsens § 2, stk. 1, udtømmende oplistet, hvilke typer af tilbud indenfor regionen, der er omfattet af rammeaftalekonceptet.

*Rammeaftalebekendtgørelsen*

**§ 2.** Rammeaftalens anvendelsesområde er følgende typer af tilbud, der ligger i regionen:

- 1) Særlige dagtilbud efter § 32 i lov om social service.
- 2) Særlige klubtilbud efter § 36 i lov om social service.

- 3) Plejefamilier og kommunale plejefamilier efter § 66, stk. 1, nr. 1 og 2, i lov om social service, der er godkendt som generelt egnede af socialtilsynet efter § 5, stk. 1, i lov om socialtilsyn, jf. § 66 a, stk. 1, nr. 1, i lov om social service.
- 4) Opholdssteder for børn og unge efter § 66, stk. 1, nr. 5, i lov om social service.
- 5) Døgninstitutioner efter § 66, stk. 1, nr. 6, i lov om social service, herunder delvis lukkede døgninstitutioner og delvis lukkede afdelinger på døgninstitutioner samt sikrede døgninstitutioner og særligt sikrede afdelinger.
- 6) Pladser på efterskoler, frie fagskoler og frie grundskoler med kostafdeling efter § 66, stk. 1, nr. 7, i lov om social service, der er godkendt af socialtilsynet som generelt egnede efter § 5, stk. 1, i lov om socialtilsyn, jf. § 66, stk. 2, i lov om social service.
- 7) Tilbud om behandling af stofmisbrugere efter § 101 og § 101 a i lov om social service.
- 8) Beskyttet beskæftigelse efter § 103 i lov om social service.
- 9) Aktivitets- og samværstilbud efter § 104 i lov om social service.
- 10) Botilbud, forsorgshjem og kvindekrisecentre mv. efter §§ 107-110 i lov om social service.
- 11) Hjælpemiddelcentraler, jf. § 5, stk. 2, i lov om social service.
- 12) Almene ældreboliger, der ejes af en region, en kommune, en almen boligorganisation eller en selvejende institution, og som er tilvejebragt med særligt henblik på at betjene personer med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne efter § 105, stk. 2, i lov om almene boliger m.v.
- 13) Plejeboliger efter lov om boliger for ældre og personer med handicap.
- 14) Køb af specialrådgivningsydelser i tilknytning til de konkrete tilbud, der er omfattet af styringsaftalen, jf. § 10, nr. 1.

*Stk. 2. Kommunale tilbud, som alene anvendes af driftskommunen, indgår ikke i rammeaftalen.*

**25.** Det er kommunalbestyrelserne i regionen, jf. servicelovens § 6, stk. 2, og § 185 b, stk. 4, i almenboligloven, der koordinerer udarbejdelsen af rammeaftalen. Der skal udarbejdes én årlig rammeaftale for hver region, jf. rammeaftalebekendtgørelsens § 3, stk. 2, som omfatter det sociale område og det almene ældreboligområde. Aftalerne må dog gerne indeholde flerårige elementer.

Der stilles ikke krav til, hvordan arbejdet med koordineringen tilrettelægges. Kommuner kan f.eks. vælge at lægge det praktiske ansvar for arbejdet hos én af regionens kommuner eller i fælleskommunalt regi.

**26.** Regionsrådet bidrager med oplysninger om de tilbud, der aktuelt drives af regionen, eller som kommunalbestyrelserne påtænker at anmode regionen om at etablere, jf. § 5 i serviceloven.

**27.** Rammeaftalerne indgås på baggrund af drøftelser kommuner og regionsråd imellem. Der stilles ikke krav om, at aftalerne er drøftet med brugerorganisationerne i regionen, men det anføres i lovens forarbejder, at det vil være hensigtsmæssigt, da inddragelse af brugerorganisationerne er meget væsentlig af hensyn til både kvalitet i tilbuddene og for en hensigtsmæssig tilrettelæggelse af køb og salg af tilbud.

**28.** Rammeaftalerne er bindende for de deltagende parter, men uenighed om rammeaftalen kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. rammeaftalebekendtgørelsens § 3, stk. 4, idet det forudsættes, at de deltagende parter har en så stor interesse i, at der indgås en aftale, at der vil blive arbejdet konstruktivt for et aftaleresultat, som alle kan tilslutte sig.

**29.** Rammeaftalerne skal løbende tilpasses, jf. rammeaftalebekendtgørelsens § 5, hvis der er behov for det, dvs. hvis der er enighed herom, eller hvis det viser sig, at regionale tilbud ikke længere efterspørges med det hidtidige behov. Kommunalbestyrelserne og regionsrådet skal i forbindelse med den årlige rammeaftale fastlægge en procedure for tilpasningen.

**30.** På undervisningsområdet eksisterer tilsvarende regler om udarbejdelse af rammeaftaler på specialundervisningsområdet, jf. § 47, stk. 3-6, i lov om folkeskolen og § 6 h, stk. 3-6, i lov om specialundervisning for voksne samt bekendtgørelse om rammeaftaler og udgifter ved de lands- og landsdelsdækkende undervisningstilbud m.v. Hvis kommunalbestyrelserne i regionerne finder det mest hensigtsmæssigt, kan de enkelte aftaler indeholdes i et fælles aftaledokument.

**31.** Rammeaftalen skal være indgået senest den 15. oktober og har virkning fra den 1. januar det følgende år. Aftalen offentliggøres på den enkelte kommunes og regionens hjemmesider og indsendes tillige til Socialstyrelsen umiddelbart efter indgåelsen, jf. rammeaftalebekendtgørelsens § 4.

#### *Udviklingsstrategi*

**32.** Rammeaftalerne består af en faglig udviklingsdel (udviklingsstrategien) og en kapacitets- og økonomistyringsdel (styringsaftalen), jf. rammeaftalebekendtgørelsens § 3, stk. 3.

De nærmere bestemmelser om udviklingsstrategien er fastlagt i rammeaftalebekendtgørelsens §§ 7-8.

*Rammeaftalebekendtgørelsen*

§ 7. Kommunalbestyrelserne i regionen udarbejder en udviklingsstrategi, der danner grundlag for en styringsaftale, jf. § 9. Udviklingsstrategien udarbejdes på baggrund af et samlet overblik over tilbud, jf. § 2, der ligger i regionen, samt kommunalbestyrelsernes og regionsrådets overvejelser over sammenhængen mellem behovet for tilbud og det samlede udbud af tilbud. Regionsrådet bidrager til udviklingsstrategien for så vidt angår de tilbud, der aktuelt drives af regionen, eller som kommunalbestyrelserne påtænker at anmode regionen om at etablere med henvisning til § 5 i lov om social service. Herudover indgår konklusionerne fra socialtilsynets seneste årsrapport i drøftelserne om udviklingsstrategien, jf. § 9 i lov om socialtilsyn.

*Stk. 2.* Følgende elementer kan indgå i udviklingsstrategien:

- 1) Den faglige udvikling i tilbuddene.
- 2) Fleksibel anvendelse af eksisterende tilbud.
- 3) Udvikling i behovene.
- 4) Kommunernes forebyggende foranstaltninger, som de har etableret eller planlægger at etablere, og som har betydning for planlægning og udvikling af tilbud omfattet af rammeaftalen.

*Stk. 3.* Som led i udviklingsstrategien foretages et samlet skøn over behovet for regulering i antallet af pladser eller tilbud.

§ 8. Udviklingsplaner for botilbud efter §§ 107-110 i lov om social service med over 100 pladser, jf. § 9 i lov om social service, indgår i udviklingsstrategien, hvis tilbuddene benyttes af to eller flere kommuner i regionen.

**33.** Udviklingsstrategien skal sikre og styre den faglige udvikling af tilbuddene på tværs af kommunegrænser, så alle kommuner til stadighed er i stand til at tilbyde de rigtige ydelser og tilbud af tilstrækkelig kvalitet også til små målgrupper og målgrupper med komplicerede problemer. Samtidig skal strategien sikre koordinering og udvikling af nye tilbud særligt til små målgrupper og målgrupper med komplicerede problemer, så ekspertise og ressourcer på særlige områder anvendes hensigtsmæssigt.

**34.** Grundlaget for udviklingsstrategien er et samlet overblik over de tilbud, som indgår i rammeaftalen, jf. rammeaftalebekendtgørelsens § 2, samt overvejelser om sammenhængen mellem behovet for tilbud og

det samlede udbud af tilbud, der ligger i regionen. Det forudsættes desuden, at kommunalbestyrelser og regionsråd har gjort sig nogle overvejelser om udbuddet af og behovet for pladser og tilbud. Endvidere indgår konklusioner fra socialtilsynets seneste årsrapport om kvaliteten af sociale tilbud omfattet af lov om socialtilsyn, jf. § 9 i lov om socialtilsyn.

**35.** Som udgangspunkt er det aftaleparterne, der i fællesskab bestemmer, hvilke tilbudstyper, temaer eller målgrupper der for et givent år skal være i fokus i den faglige udviklingsdel. Børne- og socialministeren kan dog udmelde særlige temaer eller typer af tilbud, som ønskes behandlet i rammeaftalerne, jf. rammeaftalebekendtgørelsens § 6.

**36.** I udviklingsstrategien skal indgå udviklingsplaner for botilbud efter servicelovens §§ 107-110 med over 100 pladser, hvis tilbuddene benyttes af to eller flere kommuner i regionen, jf. rammeaftalebekendtgørelsens § 8. Dette er for at sikre, at der sker udvikling og fornyelse af tilbuddet.

Udviklingsplanerne skal indeholde en beskrivelse af botilbuddets indhold samt en beskrivelse af de mere langsigtede udviklingsplaner for at sikre kvalitet og udvikling af tilbuddene samt tidsperspektiverne for dem.

**37.** Aftaleparterne har således vide muligheder for at fastlægge, hvilke temaer der skal behandles i rammeaftalerne og indgå i udviklingsstrategien. Herudover kan børne- og socialministeren senest 1. januar udmelde særlige temaer eller typer af tilbud, som skal behandles i det kommende års rammeaftaler, jf. rammeaftalebekendtgørelsens § 6.

### *Styringsaftalen*

**38.** Styringsaftalen skal være med til at lægge rammerne for kapacitets- og økonomiudviklingen i det kommende år. Aftalen skal skabe synlighed og gennemsækelighed om kapacitet, behov for pladser samt takst- og udgiftsudviklingen. I rammeaftalebekendtgørelsens §§ 9-10 er fastsat de nærmere regler for styringsaftalen.

#### *Rammeaftalebekendtgørelsen*

§ 9. Med henblik på styring af økonomi- og kapacitetsudvikling indgås en styringsaftale, som omfatter kommunale og regionale tilbud, jf. § 2, som ligger i regionen, og som anvendes af flere kommuner end driftskommunen. Tilbud, som anvendes af flere kommuner end driftskommunen, kan dog undtages fra styringsaftalen, hvis der er indgået en aftale mellem driftskommunen og en anden eller få andre kommuner, som anvender de konkrete tilbud, hvis aftalen omfatter punkterne efter § 10, nr. 2, 3 og 6.

Stk. 2. Styringsaftalen indgås mellem kommunalbestyrelserne i regionen. For så vidt angår styringsaftalens punkter, jf. § 10, nr. 2-7, vedrørende regionale tilbud indgås aftalen dog mellem kommunalbestyrelserne og regionsrådet.

**39.** Det er kommunale og regionale tilbud, jf. rammeaftalebekendtgørelsens § 2, som ligger i regionen, og som anvendes af flere kommuner end driftskommunen, der som udgangspunkt skal indgå i styringsaftalen.

Styringsaftalen indgås mellem kommunalbestyrelserne i kommunen. Hvis der indgår regionale tilbud, indgås aftalen dog mellem kommunalbestyrelserne og regionsrådet vedrørende de forhold, der er oplistet i bekendtgørelsens § 10, nr. 2-7, for de regionale tilbud.

*Rammeaftalebekendtgørelsen*

**§ 10.** Styringsaftalen udarbejdes i overensstemmelse med gældende lovgivning og skal indeholde følgende:

- 1) Angivelse af, hvilke konkrete tilbud der er omfattet af styringsaftalen, jf. § 2.
- 2) Aftaler om udviklingen i taksterne for tilbud omfattet af aftalen.
- 3) Aftaler om prisstrukturen for de omfattede tilbud.
- 4) Aftaler om oprettelse og lukning af tilbud og pladser.
- 5) Aftaler om principper for evt. indregning af driftsherrens udgifter ved oprettelse og lukning af tilbud aftalt i rammeaftaleregion.
- 6) Aftaler om frister for afregning for brug af tilbud.
- 7) Tilkendegivelse fra kommunalbestyrelserne om overtagelse af regionale tilbud og fastlæggelse af, i hvilket omfang overtagne tilbud skal stå til rådighed for de øvrige kommuner.

*Stk. 2.* Som bilag til styringsaftalen vedlægges oplysninger om taksterne for det år, styringsaftalen vedrører, for de tilbud, der er omfattet af aftalen.

**40.** I rammeaftalebekendtgørelsens § 10 er oplistet de syv forhold, der skal indeholdes i styringsaftalen. Det fremgår af § 10, stk. 1, at styringsaftalen skal udarbejdes i overensstemmelse med gældende lovgivning. Det betyder, at parterne, selv om der er enighed herom, ikke ved styringsaftalen kan aftale at fravige generelt gældende regler om f.eks. fastsættelse af takster, med mindre de pågældende regler indeholder udtrykkelig mulighed herfor.

Derudover kan styringsaftalens parter vælge selv at supplere med øvrige aftaler, der findes relevante. Det kan f.eks. være aftaler om varsling i forbindelse med lukning af tilbud.

**41.** Det følger af bekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 1, at det skal angives, hvilke konkrete tilbud der er omfattet af styringsaftalen. Det vil som udgangspunkt være alle kommunale tilbud, som anvendes af

andre kommuner end driftskommunen samt alle regionale tilbud. Hensigten hermed er, at det er for disse tilbud, at der er behov for at få aftalt spilleregler for samarbejdet mellem køber og sælger. Dette gælder dog ikke, hvis et tilbud anvendes af flere kommuner end driftskommunen, og der er indgået en aftale mellem driftskommunen og en eller flere andre kommuner, der anvender de konkrete tilbud, og hvis den konkrete aftale omhandler punkterne efter § 10, nr. 2, 3 og 6, jf. bekendtgørelsens § 9, stk. 1, sidste punktum.

For det andet skal der indgås aftaler om principperne for de efterfølgende års udvikling i taksterne for tilbud omfattet af aftalen, jf. bekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 2. Taksterne fastsættes dog endeligt af den enkelte driftsherre i overensstemmelse med bekendtgørelse om kommunernes finansiering af visse ydelser og tilbud efter lov om social service samt betaling for unges ophold i Kriminalforsorgens institutioner. I henhold hertil skal der tages stilling til bl.a. overhead, indregning af over- og underskud m.v.

For det tredje skal der indgås aftaler om prisstrukturen for de omfattede tilbud, jf. bekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 3. Formålet hermed er at skabe øget synlighed i forhold til, hvad prisstrukturen for tilbuddene er inden for rammerne af gældende lovgivning, og dermed hvad køberen kan forvente at få for prisen

For det fjerde skal der indgås aftaler om oprettelse og lukning af tilbud og pladser, jf. bekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 4. Formålet hermed er, at der kan ske en kapacitetsstyring på tværs af kommunegrænser. Dette kan evt. være aftalt under udviklingsstrategien, og i så fald kan der alene ske en henvisning til udviklingsstrategien. Dette skal ses i sammenhæng med, at regionsrådenes forpligtelse som leverandører af tilbud og indsatser, jf. punkt 20, alene indtræder efter aftale med kommunalbestyrelserne i regionen.

For det femte skal der indgås aftaler om principper for evt. indregning af driftsherrens udgifter ved oprettelse og lukning af tilbud aftalt i rammeaftale regi, jf. bekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 5. Formålet hermed er at skabe klarhed over, hvordan driftsherrens udgifter forbundet med oprettelse og lukning af tilbud og pladser håndteres. Udgifterne kan enten afholdes fuldt ud af driftsherren, eller der kan aftales principper for fordeling af udgifterne på andre end driftsherren.

For det sjette skal der indgås aftale om frister for afregning for brug af tilbud, jf. bekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 6. Formålet hermed er at få klarhed over betalingsvilkår, så man som køber får sine regninger til tiden, og at man som sælger får sine indtægter til tiden.

Endelig skal der ske en tilkendegivelse fra kommunalbestyrelserne af, hvilke eventuelle overtagelser der vil ske af regionale tilbud i det kommende år, og en fastlæggelse af i hvilket omfang overtage tilbud skal stå til rådighed for de øvrige kommuner, jf. bekendtgørelsens § 10, stk. 1, nr. 7. Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med, at kommunalbestyrelserne, jf. servicelovens § 186, stk. 1, alene kan meddele regionsrådet dette én gang i hver valgperiode, og at dette skal ske senest den 1. januar i valgperiodens tredje år, medmindre overtagelsen, jf. § 186, stk. 2, sker i henhold til lovens § 186 a, stk. 1, efter pålæg fra Socialstyrelsen, jf. lovens § 13 c, stk. 2. Formålet hermed er at sikre information om ny driftsherre til købere af pladser på det pågældende tilbud.

#### *Drøftelser i forbindelse med indgåelse af rammeaftalen*

**42.** Kommuner og regioner skal i forbindelse med indgåelse af rammeaftalen endvidere drøfte dels aktiviteter i og drift af børnehuset i regionen, jf. § 50 a i serviceloven, dels finansiering for det kommende år af det socialtilsyn, som godkender og fører tilsyn med sociale tilbud i regionen, jf. § 2, stk. 2, i lov om socialtilsyn.



*Rammeaftalebekendtgørelsen*

**§ 11.** I forbindelse med indgåelse af rammeaftalen skal kommuner og region drøfte

- 1) aktiviteter i og drift af børnehuset i regionen, jf. § 50 a i lov om social service, og
- 2) finansieringen for det kommende år af det socialtilsyn, som godkender og fører tilsyn med sociale tilbud i regionen, jf. § 2, stk. 2 i lov om socialtilsyn.

Drøftelserne er ikke en del af rammeaftalen og skal derfor ikke indeholdes heri, men blot foregå i samme regi i forbindelse med indgåelse af rammeaftalen.

**43.** I forbindelse med udviklingsstrategien skal kommunalbestyrelser og regionsråd sikre den indbyrdes koordinering regionerne imellem om den sikrede boform Kofoedsminde og sikrede afdelinger til unge, jf. rammeaftalebekendtgørelsens § 12, stk. 1. Formålet hermed er at sikre, at der til stadighed er det nødvendige antal pladser på landsplan, samtidig med at kapaciteten ikke overstiger behovet.

**44.** Regionerne eller en eller flere kommuner skal etablere tilbud efter § 108 i serviceloven til personer, som har bopæl på Færøerne eller i Grønland, med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, hvis behov for hjælp ikke kan dækkes gennem tilbud på Færøerne eller i Grønland, jf. rammeaftalebekendtgørelsens § 12, stk. 2. Det er Region Sjælland, der fastlægger behovet for og forventet forbrug af pladser fordelt på målgrupper efter forhandling med Departementet for Familie, Ligestilling, Sociale Anliggender og Justitsvæsen i Grønland og Almannastovan på Færøerne, og som koordinerer antallet af pladser regionerne imellem. En person fra Færøerne og Grønland kan således have ophold i en boform efter § 108, uanset om den drives af Region Sjælland, af en anden region eller af en kommune.

*Rammeaftalebekendtgørelsen*

**§ 12.** I forbindelse med fastlæggelsen af udviklingsstrategien skal kommunalbestyrelser og regionsråd sikre indbyrdes koordinering regionerne imellem om sikrede boform Kofoedsminde og sikrede afdelinger til unge.

*Stk. 2.* Det påhviler regionerne eller en eller flere kommuner at etablere tilbud efter § 108 i lov om social service, til personer, som har bopæl på Færøerne eller i Grønland, med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, hvis behov for hjælp ikke kan dækkes gennem tilbud på Færøerne eller i Grønland. Region Sjælland fastlægger behovet for og forventet forbrug af pladser fordelt på målgrupper efter forhandling med Departementet for Familie, Ligestilling, Sociale Anliggender og Justitsvæsen

i Grønland og Almannastovan på Færøerne og koordinerer antallet af pladser regionerne imellem.

**45.** I forbindelse med fastlæggelsen af udviklingsstrategien skal kommunalbestyrelserne i hver region behandle Socialstyrelsens eventuelle centrale udmeldinger af målgrupper eller særlige indsatser på det mest specialiserede socialområde og området for den mest specialiserede specialundervisning, hvor der er behov for øget koordination eller planlægning på tværs af kommunerne i en eller flere regioner, jf. § 13 b, stk. 2, i serviceloven.

#### *Rammeaftalebekendtgørelsen*

**§ 13.** I forbindelse med fastlæggelse af udviklingsstrategien skal kommunalbestyrelserne i hver region behandle Socialstyrelsens eventuelle centrale udmeldinger af målgrupper eller særlige indsatser på det mest specialiserede socialområde og området for den mest specialiserede specialundervisning, hvor der er behov for øget koordination eller planlægning på tværs af kommunerne i en eller flere regioner, jf. lov om social service § 13 b, stk. 2. Regionsrådet bidrager til kommunalbestyrelsernes behandling af Socialstyrelsens centrale udmeldinger for så vidt angår de tilbud, der aktuelt drives af regionen, eller som kommunalbestyrelserne påtænker at anmode regionen om at etablere med henvisning til § 5 i lov om social service.

*Stk. 2.* Kommunalbestyrelserne i hver region skal afrapportere særskilt om deres tilrettelæggelse af indsatsen efter stk. 1 i forbindelse med indgåelse af udviklingsstrategien.

*Stk. 3.* En central udmelding efter lov om social service § 13 b, stk. 2, foretaget senest den 1. januar, skal behandles og afrapporteres i forbindelse med udviklingsstrategien for det næstkommende år.

For en gennemgang af reglerne om behandling af Socialstyrelsens eventuelle udmeldinger henvises til kapitel 7 nedenfor om den nationale koordinationsstruktur.

## **Kapitel 7**

### ***National koordinationsstruktur***

46. I servicelovens §§ 13 b-13 c beskrives den nationale koordinationsstruktur, som er forankret i Socialstyrelsen. Koordinationsstrukturen skal gennem opbygning af viden og faglig planlægning styrke samarbejde på tværs af kommuner og regioner med henblik på at bidrage til, at der ikke sker en afspecialisering på det mest specialiserede socialområde og specialundervisningsområde, og at der er det fornødne udbud af egnede tilbud til målgrupper med de mest specialiserede behov.

#### *Serviceloven*

**§ 13 b.** Socialstyrelsen skal følge udviklingen i målgrupper, tilbud, og indsatser og indsamle og formidle viden om effekt af indsatserne på det mest specialiserede socialområde og på området for den mest specialiserede specialundervisning, der gives i henhold til lov om folkeskolen eller lov om specialundervisning for voksne.

*Stk. 2* For at sikre det fornødne udbud af højt specialiserede tilbud, som er tilpasset udviklingen i målgruppernes behov, på det mest specialiserede socialområde og på området for den mest specialiserede specialundervisning kan Socialstyrelsen udmelde målgrupper eller særlige indsatser, hvor der er behov for øget koordination eller planlægning på tværs af kommunerne i en eller flere regioner.

*Stk. 3.* Socialstyrelsen kan på baggrund af afrapporteringer om kommunalbestyrelsens tilrettelæggelse og organisering af indsatsen i forhold til centralt udmeldte målgrupper og indsatser, jf. stk. 2, anmode kommunalbestyrelserne i en eller flere regioner om at foretage en fornyet behandling af deres tilrettelæggelse og organisering af indsatsen.

*Stk. 4.* Socialstyrelsen kan i forbindelse med en anmodning efter stk. 3 meddele en kommunalbestyrelse eller et regionsråd et midlertidigt pålæg om at opretholde et tilbud, indtil Socialstyrelsen i medfør af § 13 c har truffet afgørelse om pålæg vedrørende det pågældende tilbud eller ophæver det midlertidige pålæg.

*Stk. 5.* Socialstyrelsens udmelding af målgrupper og indsatser efter stk. 2 og afgørelser på området for den mest specialiserede specialundervisning efter stk. 3 og 4 sker efter forhandling med Undervisningsministeriet.

**§ 13 c.** For at sikre det fornødne udbud af højt specialiserede tilbud, som er tilpasset udviklingen i målgruppernes behov, på det mest specialiserede socialområde og specialundervisningsområde kan Socialstyrelsen undtagelsesvist pålægge en kommunalbestyrelse eller et regionsråd at etablere eller fortsat at drive et tilbud eller tilbyde en indsats omfattet af denne lov. Socialstyrelsen kan endvidere undtagelsesvist pålægge en kommune eller en region at videreføre eller forny en driftsaftale med et eksisterende privat tilbud og at indgå en ny driftsaftale, hvis en eksisterende driftsaftale er opsagt.

*Stk. 2.* På samme betingelser som i stk. 1 kan Socialstyrelsen undtagelsesvist meddele et pålæg om samling af små tilbud rettet mod samme målgruppe til ét tilbud, hvis Socialstyrelsen vurderer, at tilbuddene ikke hver for sig er fagligt og økonomisk bæredygtige. Kommunerne og regionerne aftaler, hvilken kommune eller region der skal drive det samlede tilbud og herunder overtage et eller flere tilbud efter § 186 a, stk. 1 og 2. Hvis kommunerne og regionerne ikke inden 4 måneder efter pålægget har indgået aftale om, hvem der skal drive tilbuddet, træffer Socialstyrelsen afgørelse herom. Andre kommuner og regioner kan i den periode, pålægget gælder, ikke oprette nye tilbud i forhold til denne målgruppe uden Socialstyrelsens godkendelse.

*Stk. 3.* Socialstyrelsen skal i forbindelse med et pålæg efter stk. 1 og 2 pålægge kommunerne i den pågældende region eller landsdel at indgå aftale om finansiering af driften af det tilbud, som pålægget vedrører. Hvis kommunerne ikke inden 4 måneder efter pålægget har indgået aftale om en finansieringsmodel, træffer Socialstyrelsen afgørelse herom.

*Stk. 4.* Socialstyrelsen kan i forbindelse med et pålæg efter stk. 1 og 2 meddele eller forlænge et midlertidigt pålæg efter § 13 b, stk. 4, indtil aftale eller afgørelse om finansieringsmodel, jf. stk. 3, foreligger.

*Stk. 5.* Socialstyrelsen fastsætter i forbindelse med en afgørelse om pålæg efter stk. 1 og 2

en frist for, hvor længe pålægget skal gælde. Et pålæg kan højst gælde i 2 år. Socialstyrelsen kan inden fristens udløb træffe afgørelse om at forny pålægget.

*Stk. 6.* Afgørelse om driftspålæg, herunder eventuel afgørelse om en finansieringsmodel, kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

*Stk. 7.* Socialstyrelsens afgørelser på området for den mest specialiserede specialundervisning efter denne bestemmelse træffes efter forhandling med Undervisningsministeriet.

*Stk. 8.* Hvis et pålæg efter stk. 1 eller 2 vedrører et eksisterende tilbud eller etablering af et tilbud omfattet af § 4 i lov om socialtilsyn, er det en betingelse, at det kompetente socialtilsyn, jf. den nævnte lovs § 2 henholdsvis § 5, har godkendt eller efterfølgende godkender det eller de pågældende tilbud.

### *Overvågningsfunktion*

**47.** Den nationale koordinationsstruktur omfatter målgrupper, som er meget små, og målgrupper med komplekse problemstillinger, som kræver særlig viden. Socialstyrelsen har opbygget en overvågningsfunktion, som skal bidrage til løbende at fastlægge, hvilke målgrupper og indsatser der skal omfattes af den nationale koordinationsstruktur. Overvågningsfunktionen følger udviklingen i målgrupper, tilbud og indsatser og indsamler viden om effekt af indsatserne på det mest specialiserede socialområde og området for den mest specialiserede specialundervisning. Overvågningsfunktionen skaber gradvist et nationalt overblik over viden og indsatser med henblik på videreformidling på tværs af kommuner og regioner.

**48.** Socialstyrelsen fastlægger målgrupperne ud fra to kriterier, hvoraf mindst ét skal være opfyldt:

- Målgrupper, der er meget små, og hvor der er et meget begrænset grundlag for at opbygge specialiseret viden.
- Målgrupper, hvor der er kompleksitet i målgruppernes problemstilling eller en flerhed af problemstillinger, som kræver faglig specialviden, herunder tværfaglig viden.

De omfattede målgrupper kan udvikle sig over tid, da der kan opstå behov for specialviden for nye målgrupper. På samme vis kan der være indsatser, som i dag er forbeholdt meget små målgrupper, hvor specialviden om nogle år vil være blevet til almen viden og udbredt til lokale indsatser. Undervisningsministeriet inddrages i Socialstyrelsens overvågning af målgrupper m.v. for så vidt angår området for den mest specialiserede specialundervisning.

### *Forløbsbeskrivelser*

**49.** Socialstyrelsen udarbejder vejledende, faglige forløbsbeskrivelser på det mest specialiserede socialområde og området for den mest specialiserede specialundervisning. Forløbsbeskrivelserne indeholder den aktuelt bedste viden om, hvilke tilbud og indsatser der kan være relevante for den omfattede målgruppe, herunder hvilke faglige kompetencer der er relevante at inddrage i indsatsen i de forskellige

faser. Forløbsbeskrivelserne bliver udarbejdet, når Socialstyrelsen vurderer, at der er behov for det, og der er tilstrækkelig sikker viden om den specialiserede indsats på et område. Forløbsbeskrivelserne bliver udviklet og revideret over tid i takt med, at Socialstyrelsen får opbygget viden om målgrupper og indsatser. Socialstyrelsen følger op på kendskabet til og anvendelsen af forløbsbeskrivelserne. Forløbsbeskrivelserne udvikles og revideres over tid i takt med, at Socialstyrelsen får opbygget viden om målgrupper og indsatser. Opfølgningen skal bidrage til at styrke brugen af forløbsbeskrivelserne på det mest specialiserede socialområde og på området for den mest specialiserede specialundervisning samt understøtte fortsat praksisudvikling til gavn for borgerne.

**50.** Forløbsbeskrivelserne udgør en faglig ramme for tilrettelæggelsen af kommunernes indsats for en række målgrupper, men erstatter ikke den konkrete individuelle vurdering i den enkelte sag.

Den primære målgruppe for forløbsbeskrivelserne er kommunale ledere på afdelings- og forvaltningschefsniveau med ansvar for planlægning, tilrettelæggelse og implementering af indsatsen. Forløbsbeskrivelserne vil også kunne bruges af de faglige ledere til at understøtte deres faglige tilrettelæggelse af indsatsen. Forløbsbeskrivelserne er desuden et vigtigt redskab, som kommunerne kan støtte sig til, når de skal visitere borgere med særligt komplekse og sjældne behov.

**51.** Forløbsbeskrivelserne forpligter ikke den enkelte kommune i forhold til visitation og fastsættelse af serviceniveauer eller organisering af opgaven mellem kommuner og regioner. Disse forhold skal afklares lokalt, herunder bl.a. i regi af sundheds- og rammeaftaler med mulighed for hensyntagen til lokale strukturer m.v.

Forløbsbeskrivelserne er udarbejdet på et overordnet niveau og er derfor ikke tilstrækkeligt detaljerede til at tage højde for variationer i borgernes komplekse behov, og de kan dermed ikke fungere som egentlige retningslinjer for visitation. Det skal være muligt for kommunerne at tilpasse indsatsen i den enkelte sag afhængigt af borgerens behov. Borgeren kan derfor ikke støtte ret på forløbsbeskrivelser i sin sag.

### *Central udmelding*

**52.** Socialstyrelsen har kompetence til at udmelde målgrupper og særlige indsatser, hvor der er behov for øget koordination eller planlægning mellem kommunerne for at sikre og videreudvikle den mest specialiserede indsats.

Socialstyrelsen tager afsæt i en løbende faglig dialog med kommuner, regioner og bruger- og interesseorganisationer, som har kendskab til lokale, regionale og landsdækkende behov. Det skal sætte fokus på forhold og udviklingstendenser, som er af betydning for sikring af specialiseret viden. Det skal indgå, om kommunalbestyrelserne har viden om specialiserede tilbud, der er sårbare eller lukningstruede på grund af vigende efterspørgsel fra kommunerne. Derudover skal Socialstyrelsens viden på området, eksisterende forløbsbeskrivelser og data fra Socialstyrelsens overvågning indgå.

Efter en samlet vurdering af løbende input fra samarbejdspartnere, høringssvar og drøftelse i et fagligt råd træffer Socialstyrelsen beslutning, om der er behov for at komme med en central udmelding på et område.

**53.** Den centrale udmelding kan bl.a. dreje sig om:

- Behov for at sikre og videreudvikle specialiseret viden, idet særlige vidensmiljøer er under pres, og Socialstyrelsen vurderer, at den viden, der findes i det særlige vidensmiljø, ikke kan undværes.
- Viden eller indsatser, der bør udvikles, omlægges eller samles f.eks. på baggrund af national eller international dokumenteret viden om effekt af indsatser på det sociale område, eller fordi de kan skabe mere omkostningseffektivitet.

- Behov for at alle kommuner har adgang til et særligt specialiseret tilbud i relation til den specifikke målgruppe.

En central udmelding kan være regional eller landsdækkende. I sidstnævnte tilfælde kan der stilles krav om, at der skal ske en koordinering på tværs af regioner.

Socialstyrelsens udmelding af målgrupper og indsatser på området for den mest specialiserede specialundervisning efter lovens § 13 b, stk. 2, sker efter forhandling med Undervisningsministeriet.

De første centrale udmeldinger blev udsendt den 1. november 2014 og vedrørte voksne med kompleks erhvervet hjerneskade samt børn og unge med alvorlig synsnedsettelse. Derudover har Socialstyrelsen den 2. november 2015 udsendt en central udmelding vedrørende borgere med svær spiseforstyrrelse.

I de centrale udmeldinger anmodes kommunalbestyrelserne om at behandle og afrapportere på kommunernes tilrettelæggelse og koordination af de højt specialiserede tilbud og indsatser til målgruppen samt eventuelle udfordringer i forhold til at sikre det nødvendige udbud.

**54.** Der er ikke fastsat krav til hyppighed eller tidsfrist for centrale udmeldinger, herunder om at de skal være årlige. Det forudsættes dog, at de centrale udmeldinger som udgangspunkt følger kadencerne i rammeaftalesamarbejdet på det sociale område. En central udmelding skal således senest foretages den 1. januar, hvis den skal behandles og afrapporteres i forbindelse med rammeaftalen for det næstkommende år.

#### *Rammeaftalebekendtgørelsen*

**§ 13.** I forbindelse med fastlæggelse af udviklingsstrategien skal kommunalbestyrelserne i hver region behandle Socialstyrelsens eventuelle centrale udmeldinger af målgrupper eller særlige indsatser på det mest specialiserede socialområde og området for den mest specialiserede specialundervisning, hvor der er behov for øget koordination eller planlægning på tværs af kommunerne i en eller flere regioner, jf. lov om social service § 13 b, stk. 2. Regionsrådet bidrager til kommunalbestyrelsernes behandling af Socialstyrelsens centrale udmeldinger for så vidt angår de tilbud, der aktuelt drives af regionen, eller som kommunalbestyrelserne påtænker at anmode regionen om at etablere med henvisning til § 5 i lov om social service.

*Stk. 2.* Kommunalbestyrelserne i hver region skal afrapportere særskilt om deres tilrettelæggelse af indsatsen efter stk. 1 i forbindelse med indgåelse af udviklingsstrategien.

*Stk. 3.* En central udmelding efter lov om social service § 13 b, stk. 2, foretaget senest den 1. januar, skal behandles og afrapporteres

i forbindelse med udviklingsstrategien for det næstkommende år.

### *Kommunalbestyrelsernes behandling i det eksisterende rammeaftale-regi*

**55.** Kommunalbestyrelserne i hver region skal behandle en eventuel central udmelding i det eksisterende rammeaftale-regi. Det er som udgangspunkt op til kommunalbestyrelserne i hver region selv at beslutte, hvordan de vil tilrettelægge og organisere indsatsen i forhold til de udmeldte målgrupper og indsatser. Kommunerne kan f.eks. aftale, at én kommune påtager sig ansvar for drift og udvikling af et specialiseret tilbud og indgår aftaler med en række af de øvrige kommuner om køb af ydelser. Kommunerne kan alternativt bede regionen om at påtage sig driftsansvaret, hvis regionen f.eks. i forvejen har specialiseret viden/tilbud på det konkrete område.

Regionsrådet bidrager til kommunalbestyrelsens behandling af en central udmelding, for så vidt angår de tilbud, der aktuelt drives af regionen, eller som kommunalbestyrelsen påtænker at anmode regionen om at etablere med henvisning til § 5 i lov om social service.

Kommunalbestyrelserne skal træffe politisk beslutning samt særskilt afrapportere på deres tilrettelæggelse af indsatsen i forbindelse med indgåelse af udviklingsstrategien, som indgår i rammeaftalen.

### *Socialstyrelsens reaktionsmuligheder*

**56.** Udgangspunktet for Socialstyrelsens behandling af kommunalbestyrelsernes afrapporteringer er en dialogbaseret tilbagemelding. Den dialogbaserede tilbagemelding indebærer, at Socialstyrelsen en løbende dialog med kommunalbestyrelserne om, hvorvidt kommunernes anviste løsningsmuligheder er tilstrækkelige og sikrer den nødvendige specialiserede indsats på det udmeldte område. Socialstyrelsen kan bistå med viden og rådgivning med henblik på koordination og et landsdækkende overblik på tværs af regioner. Derudover kan eventuelle forløbsbeskrivelser på området fungere som udgangspunkt for kommunernes arbejde med den centrale udmelding og med tilrettelæggelsen af indsatsen på området.

**57.** Socialstyrelsen skal beslutte, om kommunalbestyrelsernes tilbagemelding giver anledning til opfølgning.

Beføjelsen indebærer, at Socialstyrelsen kan anmode kommunalbestyrelserne i en eller flere regioner om at foretage en fornyet behandling af deres tilrettelæggelse og organisering af indsatsen i forhold til centralt udmeldte målgrupper og indsatser. En sådan mulighed vil kun skulle anvendes, hvis dialogen med kommunalbestyrelsen ikke i sig selv sikrer en fagligt tilstrækkelig løsning. Socialstyrelsen vil skulle gå i dialog med kommunalbestyrelserne i en eller flere regioner om, hvad en fornyet behandling og afrapportering skal fokusere på, herunder om der er behov for koordinering på tværs af flere regioner.

Hvis Socialstyrelsen vurderer, at kommunernes løsningsforslag er tilfredsstillende, går kommunerne herefter i gang med implementeringsfasen.

**58.** Socialstyrelsen kan i forbindelse med en anmodning om fornyet behandling meddele en kommunalbestyrelse eller et regionsråd et midlertidigt pålæg om at opretholde et konkret tilbud, indtil Socialstyrelsen i medfør af lovens § 13 c har truffet afgørelse om pålæg vedrørende det pågældende tilbud eller ophæver det midlertidige pålæg. Dette sker for at sikre, at formålet med pålægget ikke forspildes, i perioden frem til en afgørelse foreligger.



Socialstyrelsens afgørelser på området for den mest specialiserede specialundervisning efter lovens § 13 b, stk. 3 og 4, sker efter forhandling med Undervisningsministeriet.

### *Driftspålæg*

**59.** Socialstyrelsen har kompetence til at undtagelsesvist at meddele driftspålæg, hvis styrelsen finder, at løsningsforslag fra kommunalbestyrelserne i en region efter fornyet afrapportering fortsat ikke er tilstrækkelige til at sikre den nødvendige opretholdelse og videreudvikling af den mest specialiserede indsats. Et driftspålæg indebærer, at en kommune eller region pålægges et driftsansvar for at etablere, opretholde eller videreføre et tilbud eller tilbyde en indsats omfattet af lov om social service. Tilbudsstrukturen på området fastlægges dermed af Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen skal meddele de omfattede kommuner og regioner om eventuelle fornyede afrapporteringer giver anledning til driftspålæg.

**60.** Driftspålæg er en indgribende foranstaltning, som kun forudsættes anvendt undtagelsesvist i helt særlige tilfælde, når det ikke har været muligt at finde en anden løsning til at videreføre indsatsen for at sikre det fornødne udbud af højt specialiserede tilbud, som er tilpasset udviklingen i målgruppernes behov på det mest specialiserede socialområde og specialundervisningsområde, f.eks.:

- Hvor Socialstyrelsen identificerer et behov for en særlig indsats, der ikke bliver løftet, og der derfor er behov for at oprette et nyt tilbud eller en ny indsats.
- Hvor et konkret tilbud, som løfter en helt særlig indsats, der ikke kan løftes på anden vis, er lukningsstruet.
- Hvor der er en række små tilbud til en målgruppe, som hver for sig ikke er fagligt bæredygtige. Her kan en kommune eller region pålægges at samle tilbuddene med henblik på en konsolidering. I disse tilfælde vil andre kommuner og regioner i den periode, pålægget løber, ikke kunne oprette nye tilbud i forhold til denne bestemte målgruppe uden først at have henvendt sig til Socialstyrelsen og fået styrelsens godkendelse hertil.

**61.** Driftspålæg kan kun meddeles til offentlige driftsherrer og omfatter således ikke private tilbud, uanset at det private tilbud har en driftsaftale. Dog kan Socialstyrelsen undtagelsesvis pålægge en kommune eller region at videreføre eller forny en driftsaftale med et eksisterende privat tilbud samt at indgå en ny driftsaftale, hvis en eksisterende er opsagt. Socialstyrelsen skal være opmærksom på, om videreførelsen kan ske på rimelige vilkår. Socialstyrelsen kan ikke pålægge private tilbud at videreføre, forny eller indgå en ny driftsaftale med en kommune eller en region.

**62.** Uanset pålæg om opretholdelse eller etablering af et tilbud vil et tilbud ikke kunne indgå i den kommunale forsyning, medmindre det er godkendt eller kan godkendes af det stedlige socialtilsyn, jf. lov om socialtilsyn § 2, stk. 1, hvorefter socialtilsynene er tildelt myndighedskompetencen i forhold til godkendelse af tilbud. Der henvises til Vejledning om socialtilsyn.

**63.** Socialstyrelsen kan efter lovens § 13 c, stk. 2, på samme betingelser som efter § 13 c, stk. 1, undtagelsesvist meddele pålæg om samling af små tilbud rettet mod samme målgruppe til ét tilbud, hvis tilbuddene hver for sig ikke vurderes at være fagligt og økonomisk bæredygtige. Kommunerne og regionerne kan indbyrdes aftale hvilken kommune eller region, der skal drive det samlede tilbud. Der er i sådanne tilfælde mulighed for, at en kommune eller region kan overtage et eller flere tilbud i andre kommuner og regioner.

Hvis kommunerne og regionerne ikke inden 4 måneder efter pålægget har indgået aftale om, hvem der skal drive tilbuddet, træffer Socialstyrelsen afgørelse herom.

Øvrige kommuner og regioner skal, i den periode pålægget gælder, henvende sig til Socialstyrelsen, hvis de ønsker at oprette nye tilbud i forhold til samme målgruppe. Socialstyrelsen skal foretage en vurdering af hensigtsmæssigheden heraf og godkende om oprettelse kan ske.

**64.** Socialstyrelsen skal i forbindelse med et pålæg efter § 13 c, stk. 1 og 2, pålægge kommunerne i den pågældende region eller landsdel at indgå aftale om finansiering af driften af det tilbud, som pålægget vedrører.

Hvis kommunerne ikke inden 4 måneder efter pålægget har indgået aftale om finansiering, træffer Socialstyrelsen afgørelse om finansieringsmodel. Finansieringsmodellen vil skulle sammensættes ud fra en konkret vurdering og vil blandt andet kunne bestå af en kombination af objektiv finansiering og takstfinansiering.

**65.** Socialstyrelsen kan i forbindelse med et pålæg meddele eller forlænge et midlertidigt pålæg efter § 13 b, stk. 4, om at opretholde et tilbud indtil en aftale eller afgørelse om sikring af den mest specialiserede indsats, herunder en finansieringsmodel, foreligger. Dette sker for at sikre, at formålet med pålægget ikke forspildes i perioden frem til, at en aftale eller afgørelse foreligger.

Ikrafttræden af et driftspålæg er situationsbestemt, idet det afhænger af, hvad der ønskes opnået med pålægget, herunder hvor omfattende det er. I tilfælde, hvor det allerede har været nødvendigt at meddele et midlertidigt pålæg efter § 13 b, stk. 4, eller § 13 c, stk. 4, for at opretholde et tilbud, vil ikrafttræden ofte være i forlængelse heraf, idet formålet ellers risikerer at forspildes. Hvorimod tilfælde, hvor pålæg meddeles med henblik på etablering af tilbud, efter omstændighederne kan have en senere ikrafttræden.

**66.** Socialstyrelsen fastsætter, i forbindelse med at der meddeles et driftspålæg, samtidig en frist for, hvor længe pålægget skal gælde. Fristen fastsættes under hensyntagen til udviklingen på det konkrete område. Et pålæg kan dog højst gælde i 2 år. Socialstyrelsen vil derefter skulle genoverveje driftspålægget og kan inden fristens udløb træffe afgørelse om at forny pålægget. Dette sker for at sikre en dynamisk udvikling og fleksibilitet i tilbudsstrukturen.

**67.** Der er ikke adgang til at indbringe afgørelser om driftspålæg, herunder eventuel afgørelse om finansiering af driften for anden administrativ myndighed. Det er forudsat, at pålæg kun anvendes undtagelsesvis, og at der i sådanne tilfælde har været en længere forudgående dialogproces, hvor det ikke har været muligt at finde en anden løsning i forhold til at videreføre indsatsen, samt at Socialstyrelsen er den myndighed med størst ekspertise på området.

Socialstyrelsens afgørelser på området for den mest specialiserede specialundervisning efter § 13 c træffes efter forhandling med Undervisningsministeriet.

## Kapitel 8

### *Service niveauer og kvalitetsstandarder*

#### *Service loven*

**§ 138.** Kommunalbestyrelsen kan inden for lovens rammer træffe beslutning om at fastsætte generelle vejledende service niveauer for den lokale udmøntning af hjælp efter loven.

**68.** Serviceloven er en rammelov. Loven sætter de overordnede rammer for, hvilke serviceydelser og tilbud kommunalbestyrelsen har pligt til at yde. Det indebærer en fleksibilitet for kommunalbestyrelsen i sammensætningen af løsninger og i anvendelsen af faglige metoder. Det indebærer også et politisk handlerum til, at kommunalbestyrelsen på visse områder kan fastsætte lokale kvalitetsstandards, retningslinjer eller lokale serviceniveauer (vejledende retningslinjer) om, hvilken type hjælp der i den pågældende kommune typisk gives i forhold til bestemte typer af behov eller målgrupper. Dette handlerum varierer mellem de enkelte bestemmelser i serviceloven alt efter bestemmelsens udformning, og efter om rummet for skøn er indsnævret som følge af en mangeårig retspraksis, herunder fastlagt gennem Ankestyrelsens principafgørelser. Der henvises til Ankestyrelsens principafgørelse 60-15 og principafgørelse 83-12. Uanset om der er et rum for udøvelse af skøn og fastsættelse af lokale serviceniveauer, vil der altid i den konkrete sag skulle foretages en individuel vurdering af, om den påtænkte indsats konkret afhjælper behovet hos borgeren, ligesom kommunalbestyrelsen er bundet af gældende regler og forvaltningsretlige grundsætninger, herunder ligebehandlingsprincippet, selvom der er fastsat et lokalt serviceniveau.

Det politiske handlerum skal altid udfyldes af kommunalbestyrelsen eller et udvalg og udøves naturligt i forbindelse med kommunalbestyrelsens udformning af generelle retningslinjer (mål, midler, standarder). Fastsættelse af serviceniveauer er således en lokalpolitisk beslutning.

Hvis kommunalbestyrelsen har fastsat et serviceniveau, og serviceniveauet senere ændres, kan kommunalbestyrelsen ikke alene med henvisning til det ændrede serviceniveau træffe afgørelse om anden hjælp eller hjælp i ændret omfang i forhold til den enkelte borger. Der kan f.eks. godt træffes afgørelse om hjælp i øget/nedsat omfang med henvisning til et ændret serviceniveau, men det kræver altid en ny, konkret og individuel afgørelse i forhold til den enkelte borger for at sikre, at hjælpen fortsat opfylder borgerens behov, ligesom det skal ske inden for rammerne af lovgivningen, retspraksis m.v.

Afgørelsen skal endvidere være i overensstemmelse med principperne for, hvornår man kan tilbagekalde begunstigende forvaltningsakter. Det betyder, at der skal foretages en afvejning af på den ene side hensynet til modtagerens berettigede forventninger om, at den hidtidige afgørelse opretholdes, og på den anden side de modstående interesser i at sætte en ny afgørelse i stedet. Hensynet til borgerens forventninger indgår som udgangspunkt med betydelig vægt. I den forbindelse gælder efter proportionalitetsprincippet, at jo mere indgribende og upåregnelig ændringen er for borgeren, jo mere tungtvejende skal begrundelsen for ændringen være. Adgangen til at tilbagekalde en afgørelse, der vedrører en løbende ydelse, er imidlertid videre end normalt, når tilbagekaldelsen kun har virkning for fremtiden. Se hertil FOB 2001.08. Det må dog i almindelighed kræves, at tilbagekaldelsen sker med et rimeligt varsel. Det vil bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfælde, hvad der må anses for et passende varsel.

Det fremgår af Ankestyrelsens principafgørelse C-3-99, at en kommune var berettiget til at tilbagekalde en bevilling til diættilskud givet den 13. marts 1996 for en 5-årig periode. Ved servicelovens ikrafttræden den 1. juli 1998 skete der en ændring af beregningsgrundlaget i forhold til bistandslovens bestemmelser herom. Selvom der var givet en bevilling (begunstigende forvaltningsakt) for en 5-årig periode, kunne der i dette tilfælde ske en tilbagekaldelse på grund af lovændringen. Modtagelse af en bevilling strækkende sig over en så lang periode kunne ikke antages at give en forventning om, at der ikke kunne ske retlige ændringer, der bevirkede et ændret tilkendelses-/ beregningsgrundlag. Der skulle gives en rimelig frist for tilbagekaldelsen.

Det fremgår af Ankestyrelsens principafgørelse 262-09, at en kommune ikke kunne tilbagekalde en skønsmæssig afgørelse om bevilling af merudgifter. Tilbagekaldelsen var sket med henvisning til nye vejledende takster for kosttilskud til diabetikere. Disse takster burde have været kendt af kommunen ved bevillingen. Efter almindelige forvaltningsretlige principper var betingelserne for at tilbagekalde en begunstigende forvaltningsakt forholdsvis strenge og beroede på en konkret afvejning af en række

forhold. Ankestyrelsen lagde vægt på, at den løbende bevilling var givet for et år, hvorefter den skulle tages op igen, og at den havde derfor ikke virkning over en længere årrække. Det forhold, at der var givet en frist på 3 måneder for tilbagekaldelsens ikrafttræden, kunne ikke tillægges afgørende betydning.

**69.** Lokale serviceniveauer skal fastsættes inden for de rammer, der følger af den konkrete bestemmelse i serviceloven og af lovgivningen i øvrigt, herunder generelle regler i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område (herefter retssikkerhedsloven) og serviceloven om bl.a. kommunernes forsyningspligt og de generelle forvaltningsretlige regler og grundsætninger.

Serviceniveauerne skal også udarbejdes på en måde, som giver forvaltningen mulighed for at behandle de konkrete sager efter de regler og retningslinjer i forvaltningsretten, serviceloven og retssikkerhedsloven m.v., som er beskrevet ovenfor. Det omfatter blandt andet de almindelige forvaltningsretlige grundsætninger, som regulerer udfyldningen af skønnet. Der kan således ikke fastsættes lokale regler, der f.eks. betyder, at hensyn, som er obligatoriske, ikke skal inddrages i sagen. Der kan på den anden side godt fastsættes lokale krav om, at visse saglige hensyn obligatorisk skal inddrages i den konkrete afgørelse. Der kan ikke på forhånd udelukkes en bestemt type foranstaltning eller gives en fast økonomisk ramme for en given foranstaltning. Forbuddet mod skøn under regel er en del af de forvaltningsretlige principper, der skal overholdes. Hvis eksempelvis kommunalbestyrelsen har truffet afgørelse om personlig og praktisk hjælp i henhold til kommunens serviceniveau, uden at foretage en konkret og individuel vurdering af, om borgerens behov kan tilgodeses af det lokale serviceniveau, har kommunen sat skønnet under regel. I en sådan situation vil kommunens afgørelse lide af en retlig mangel og er ugyldig, medmindre manglen ikke har haft konkret væsentlig betydning for afgørelsens resultat.

I det omfang der er fastsat et serviceniveau, bliver serviceniveauet en del af afgørelsesgrundlaget for den konkrete afgørelse. Det betyder på den ene side, at kommunalbestyrelsen bliver bundet af serviceniveauet i relation til iagttagelse af ligebehandlingsprincippet, og at kommunalbestyrelsen derfor som udgangspunkt skal kunne begrunde en fravigelse fra serviceniveauet i såvel nedadgående som opadgående retning. På den anden side betyder det også, at hvis der i afgørelsen henvises til et serviceniveau, skal Ankestyrelsen, hvis der klages over afgørelsen, inddrage hensynet til kommunalbestyrelsens ret til at fastlægge serviceniveauet. Hvis Ankestyrelsen sætter sin egen afgørelse i stedet for kommunalbestyrelsens i forbindelse med en ankesag, eller hvis Ankestyrelsen træffer afgørelse i en egen-drift sag, skal Ankestyrelsen således inddrage kommunalbestyrelsens serviceniveau i afgørelsen, såfremt det er oplyst i sagen.

Det fremgår af Ankestyrelsens principafgørelse 82-12, at Ankestyrelsen fandt, at kommunens generelle serviceniveau, om at rengøring bevilges hver fjerde uge, som et vejledende udgangspunkt ikke er i strid med serviceloven. Ankestyrelsen understregede, at serviceniveauet skal fraviges i de tilfælde, hvor borgerens behov nødvendiggør dette, og at mere subjektivt prægede forhold skal indgå i vurderingen af borgerens behov, såsom borgerens værdighed, integritet og personlige glæde ved at leve i et rent hjem og navnlig borgerens mulighed for at leve et så normalt liv som muligt, herunder et socialt liv. I den konkrete sag fandt Ankestyrelsen, at der efter visitationsbesøget i borgerens hjem var foretaget en tilstrækkelig konkret og individuel vurdering af borgerens behov.

**70.** Efter retssikkerhedsloven § 60, stk. 3, kan afgørelser om det generelle serviceniveau, herunder hvilke tilbud og pladser der skal være til rådighed i kommunen og takster for tilbuddene, ikke indbringes for ankemyndighederne. Ankemyndighederne både kan og skal imidlertid som anført ovenfor ved behandlingen af klager over konkrete afgørelser inddrage kommunens generelle serviceniveau, når der tages stilling til den enkelte afgørelses lovlighed. Lovligheden af det generelle fastsatte serviceniveau kan efterprøves af tilsynet med kommunerne i Ankestyrelsen efter § 48 i lov om kommunernes styrelse. Der henvises i øvrigt til vejledningens kapitel 30 om klageregler.

### *Serviceoven*

**§ 139.** Børne- og socialministeren kan i en bekendtgørelse fastsætte regler om, at kommunalbestyrelsen skal træffe beslutninger om indhold, omfang og udførelse af tilbud til voksne efter denne lov samt følge disse beslutninger op, jf. dog stk. 2.

*Stk. 2.* Ældreministeren kan fastsætte regler om, at kommunalbestyrelsen skal træffe beslutninger om indhold, omfang og udførelse af tilbud til voksne efter §§ 79, 79 a, 83, 83 a, 84, 86, 119-122 og 192 samt følge disse beslutninger op.

**71.** Servicelovens § 139, stk. 1, indeholder en hjemmel for børne- og socialministeren til at fastsætte regler om, at kommunalbestyrelsen skal træffe beslutning om indhold, omfang og udførelse af tilbud til voksne efter serviceloven samt følge disse beslutninger op (kvalitetsstandarder). Servicelovens § 139, stk. 2, indeholder tilsvarende en hjemmel for ældreministeren til at fastsætte regler om, at kommunalbestyrelsen skal træffe beslutninger om indhold, omfang og udførelse af tilbud til voksne efter servicelovens §§ 79, 79 a, 83, 83 a, 84, 86, 119-122 og 192 samt følge disse beslutninger op.

Bestemmelsen i § 139, stk. 1, giver ministeren mulighed for at fastsætte retningslinjer for kvalitetsstandarder på voksenområdet for såvel typer af foranstaltninger som for den sagsbehandling, der er tilknyttet foranstaltningen. Bestemmelsen giver desuden mulighed for at fastsætte regler om, at kvalitetsstandarden skal indeholde en generel serviceinformation, en beskrivelse af det serviceniveau kommunalbestyrelsen har fastsat for ydelsen og en beskrivelse af formålet med hjælpen. Beskrivelsen af indholdet, omfanget og udførelsen af hjælpen skal være præcis og skal danne grundlag for, at der sikres sammenhæng mellem serviceniveau, de afsatte ressourcer, afgørelserne samt leveringen af hjælpen.

En kvalitetsstandard skal beskrive de målsætninger og prioriteringer, kommunalbestyrelsen har vedtaget på et område. Med offentliggørelsen af kvalitetsstandarden gøres det gennemskueligt, hvilke tilbud borgerne kan forvente, hvis de har behov for hjælp på det område, kvalitetsstandarden vedrører. I forhold til den enkelte borger skal kommunalbestyrelsen dog tage udgangspunkt i dennes behov for hjælp i forbindelsen med afgørelsen af de konkrete sager.

Kommunalbestyrelsen skal gøre oplysninger om de fastsatte kvalitetsstandarder tilgængelige for borgerne. Af kvalitetsstandarden skal fremgå, hvordan borgeren informeres om forholdene på det enkelte tilbud.

Bemyndigelsen i § 139, stk. 1, til at fastsætte regler om kvalitetsstandarder er på nuværende tidspunkt udnyttet til at fastsætte krav om udarbejdelse af kvalitetsstandarder på følgende enkeltområder:

- Social behandling for stofmisbrug, jf. bekendtgørelse nr. 430 af 30. april 2014 om kvalitetsstandard for social behandling for stofmisbrug efter § 101 i lov om social service. Der henvises i øvrigt til Vejledning nr. 5 til lov om social service om særlig støtte til voksne.
- Kvindekrisecentre, jf. bekendtgørelse nr. 631 af 15. juni 2006 om kvalitetsstandard for kvindekrisecentre efter § 109 i lov om social service. Der henvises i øvrigt til Vejledning nr. 4 til lov om social service om botilbud mv. til voksne efter reglerne i almenboligloven, serviceloven og friplejeboligloven.

- Personlig og praktisk hjælp m.v. samt kommunal genoptræning og vedligeholdelsestræning, jf. bekendtgørelse nr. 1575 af 27. december 2014 om kvalitetsstandarder for hjemmehjælp, rehabiliteringsforløb og træning efter servicelovens §§ 83, 83 a og 86. Der henvises i øvrigt til Vejledning nr. 2 til lov om social service om støtte og hjælp efter serviceloven.

Bemyndigelsen i § 139, stk. 2, til, at ældreministeren kan fastsætte regler, er på nuværende tidspunkt anvendt til udstedelse af bekendtgørelse nr. 304 af 20. marts 2016 om tilrettelæggelse af samt kvalitetsstandarder for de forebyggende hjemmebesøg efter servicelovens § 79 a.

## Kapitel 9

### *Brugerinddragelse og rådgivende samarbejdsorganer*

#### *Serviceoven*

§ 16. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at brugerne af tilbud efter denne lov får mulighed for indflydelse på tilrettelæggelsen og udnyttelsen af tilbuddene. Kommunalbestyrelsen fastsætter skriftlige retningslinjer for brugerindflydelsen.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan nedsætte et eller flere råd, der rådgiver kommunen vedrørende tilrettelæggelsen af indsatsen efter denne lov. Kommunalbestyrelsen fastsætter rammerne for og omfanget af rådernes opgaver.

#### *Brugerinddragelse i forbindelse med tilrettelæggelse af tilbud*

72. Servicelovens § 16, stk. 1, omhandler brugerinddragelse i forbindelse med tilrettelæggelse og udnyttelse af tilbud efter loven m.v. Bestemmelsen skal ses i sammenhæng med retssikkerhedslovens regler om borgerens inddragelse i sagsbehandlingen, tidsfrister mv. i den enkeltes konkrete sag.

Brugerne af tilbud efter serviceloven skal have mulighed for indflydelse på tilrettelæggelse af tilbuddene. Det er kommunalbestyrelsens ansvar at sørge for, at dette sker. Kommunalbestyrelsen kan f.eks. etablere brugerbestyrelser eller beboerråd.

Brugerinddragelsen i tilrettelæggelsen af tilbuddene kan bidrage til at sikre, at det sociale, pædagogiske og sundhedsmæssige indhold i tilbuddene svarer til brugernes behov, ressourcer og forudsætninger.

#### *Beboerråd/brugerbestyrelser*

73. Som eksempler på brugerinddragelse kan nævnes muligheden for etablering af brugerbestyrelser eller beboerråd i de forskellige typer af sociale tilbud, f.eks. i botilbud, aktivitets- og samværstilbud, varmetuer mv. Det er kommunen, der beslutter, hvilken form brugerindflydelsen konkret skal have under hensyn til det sociale tilbuds karakter og brugernes egne forudsætninger. Brugerne eller deres repræsentanter kan blive inddraget både i visse overordnede opgaver som i mere praktiske opgaver og beslutninger vedrørende den daglige drift, herunder f.eks. cafesalg, kulturelle og sociale arrangementer og udadvendte aktiviteter for brugerne.

#### *Information*

74. En forudsætning for at kunne deltage i tilrettelæggelsen af indsatsen er, at kommunen generelt sikrer information om de enkelte ydelser. Det kan f.eks. være kvalitetsstandarder, informationer og redegørelser for formålet med og indholdet af væsentlige sociale tilbud samt information om sagsbehandlingstider m.v. Informationen skal foreligge på en sådan måde, at den reelt er tilgængelig for de borgere, den er beregnet for. Borgeren har behov for konkret viden for at kunne vurdere indholdet og kvaliteten af de sociale tilbud og dermed få den fornødne indflydelse på tilbuddene.

Information er ikke mindst vigtig for at sikre, at brugere, der kan have svært ved at udnytte deres muligheder for indflydelse pga. f.eks. sindslidelse, hjemløshed, misbrug eller andre sociale årsager, også får mulighed for at komme til orde. Disse grupper kan have brug for støtte og vejledning i forhold til at bruge og administrere deres indflydelsesmuligheder.

For råd og vejledning om tilgængelighed til hjemmesider og relevante retningslinjer og standarder henvises i øvrigt til Digitaliseringsstyrelsens hjemmeside, [www.digst.dk](http://www.digst.dk).

#### *Rådgivende samarbejdsorganer*

75. Bestemmelsen i servicelovens § 16, stk. 2, giver mulighed for, at kommunalbestyrelsen kan etablere rådgivende organer. Kommunalbestyrelsen kan nedsætte et eller flere råd, der rådgiver kommunen vedrørende tilrettelæggelsen af indsatsen efter serviceloven.

76. For de grupper, hvor der ikke i forvejen er etableret særlige råd, kan det derfor overvejes at etablere samarbejdsfora, hvor f.eks. brugere og pårørende i et samarbejde mellem socialektoren, sundhedssektoren og andre tilgrænsende sektorer kan være rådgivende over for kommunalbestyrelsen om, hvordan indsatsen kan tilrettelægges bedst muligt, så indsatsen bedst muligt imødekommer borgernes behov.

Når det f.eks. drejer sig om indsatsen over for sindslidende og personer med handicap, kan der – afhængig af den enkeltes funktionsnedsættelse – være et særligt behov for, at der sikres et samarbejde, der udover brugerne også involverer både socialektor, sundhedssektor og beskæftigelsesområdet. På den måde kan indsatsen tilrettelægges, så den sindslidende så vidt muligt oplever et sammenhængende system og en sammenhængende vifte af tilbud i det lokalområde, hvor den sindslidende bor.

77. I henhold til bestemmelser i retssikkerhedsloven er det obligatorisk for kommunerne at etablere et handicapråd.

#### *Retssikkerhedsloven*

§ 37 a. Kommunalbestyrelsen nedsætter et handicapråd. Handicaprådet rådgiver kommunalbestyrelsen i handicappolitiske spørgsmål og formidler synspunkter mellem borgerne og kommunalbestyrelsen om lokalpolitiske spørgsmål, der vedrører mennesker med handicap.

*Stk. 2. ...*

## **Kapitel 10**

### ***Driftsorienteret tilsyn***

**78.** Kommunalbestyrelsen har efter retssikkerhedslovens § 16 pligt til at føre tilsyn med, hvordan de kommunale opgaver løses. Tilsynet omfatter både indholdet af tilbuddene, og den måde opgaverne udføres på. Om tilsynsforpligtelsen efter retssikkerhedslovens § 16 henvises til Vejledning om lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, hvor der også vejledes om det kommunale tilsyn og Børne- og Socialministeriets ressorttilsyn.

**79.** Kommunalbestyrelsens pligt til at føre tilsyn efter retssikkerhedsloven suppleres af servicelovens § 148 a om forpligtelsen til at føre driftsorienteret tilsyn med de enkelte tilbud. For en gennemgang af reglerne om kommunalbestyrelsens pligt til at føre et personrettet tilsyn henvises til kapitel 17. Driftsorienteret tilsyn med størstedelen af de sociale tilbud, jf. § 4 i lov om socialtilsyn, udføres dog af socialtilsynet. For en gennemgang af reglerne om socialtilsynenes driftsorienterede tilsyn henvises til Vejledning om socialtilsyn.

#### *Serviceloven*

**§ 148 a.** Kommunalbestyrelsen fører generelt driftsorienterede tilsyn med egne tilbud efter denne lov, som ikke er omfattet af § 4 i lov om socialtilsyn, og med private tilbud efter denne lov beliggende i kommunen, som ikke er omfattet af § 4 i lov om socialtilsyn. Det driftsorienterede tilsyn omfatter tilsyn med tilbuddenes personale, bygninger og økonomi.

*Stk. 2.* Tilsynet efter stk. 1 omfatter dog ikke tilbud, hvor en anden kommunalbestyrelse eller et regionsråd har indgået aftale om anvendelse af samtlige pladser i tilbuddet og om tilsyn.

*Stk. 3.* Tilsynet efter stk. 1 omfatter ikke plejefamilier og kommunale plejefamilier, jf. § 66, stk. 1, nr. 1 og 2, der er godkendt som konkret egnede efter § 66 a, stk. 1, nr. 2, eller netværksplejefamilier, jf. § 66, stk. 1, nr. 3, og egne værelser m.v., jf. § 66, stk. 1, nr. 4.

*Stk. 4.* Kommunalbestyrelsen kan delegere sin kompetence efter denne bestemmelse til socialtilsynet, jf. § 3, stk. 1, nr. 2, i lov om socialtilsyn.

*Stk. 5.* Børne- og socialministeren kan fastsætte nærmere regler om det driftsorienterede tilsyn.

De tilbud, den enkelte kommunalbestyrelse skal føre driftsorienteret tilsyn med, er alene egne tilbud og private tilbud beliggende i kommunen, som ikke er omfattet af lov om socialtilsyn. Det drejer sig bl.a. om tilbud efter servicelovens §§ 103 og 104. Den stedlige kommunes forpligtelse til at føre driftsorienteret tilsyn med tilbud, der ligger i kommunen, gælder, uanset at kommunens borgere ikke benytter det pågældende tilbud.



**80.** Det driftsorienterede tilsyn omfatter tilsyn med tilbuddets personale, bygningsmæssige forhold og økonomi. Det omfatter bl.a. tilsyn med, om personalets kvalifikationer svarer til den opgave, som tilbuddet skal løse, tilsyn med beboernes kost, bygningsmæssige forhold, om udbud af fritidsaktiviteter m.v. svarer til målgruppen, og om tilbuddets forvaltning af økonomien er forsvarlig. Da sociale servicetilbud har forskelligt indhold, skal tilsynet altid tilpasses forholdene i det enkelte tilbud.

**81.** Den stedlige kommunes forpligtelse til at føre det generelle driftsorienterede tilsyn omfatter ikke de situationer, hvor en anden kommune eller en region har indgået aftale om anvendelse af alle pladser i det pågældende tilbud og om tilsyn, jf. servicelovens § 148 a, stk. 2. Undtagelsen gælder uanset, om den anden kommune eller region har disponeret over nogle af pladserne ved at "videresælge" enkeltpladser. Det er den kommune, som i henhold til aftalen råder over samtlige pladser, som er forpligtet til at føre det generelle driftsorienterede tilsyn i disse tilfælde.

**82.** Forpligtelsen til at føre driftsorienteret tilsyn omfatter ikke plejefamilier og kommunale plejefamilier, som er konkret godkendte, netværksplejefamilier og egne værelser m.v., jf. § 148 a, stk. 3. På disse anbringelsessteder er der som oftest alene anbragt et enkelt barn eller to, og de vil være omfattet af den anbringende kommunalbestyrelses forpligtelse til at føre personrettet tilsyn, jf. servicelovens § 148.

**83.** Hvis en kommune i forbindelse med sit driftsorienterede tilsyn bliver opmærksom på bekymrende eller kritisable forhold i et tilbud, kan de orientere de visiterende kommuner om forholdene under hensyn til, at denne orientering af de visiterende kommuner kan have så indgribende betydning for tilbuddet, at der vil være tale om en de facto afgørelse, som skal opfylde de almindelige forvaltningsretlige regler om f.eks. parthøring og begrundelse.

#### *Regionsrådets driftsorienterede tilsyn*

**84.** Regionsrådets driftsorienterede tilsyn omfatter regionale tilbud efter servicelovens § 103 (beskyttet beskæftigelse) og § 104 (aktivitets- og samværstilbud) samt regionale særlige dag- og klubtilbud, jf. servicelovens §§ 32 og 36.

Regionsrådets tilsyn omfatter ikke regionale tilbud, som har indgået en generel aftale med en kommunalbestyrelse om anvendelse af samtlige pladser i tilbuddet og om tilsyn.

#### *Delegation*

**85.** Den stedlige kommunalbestyrelse og regionsrådet har adgang til at delegerer deres kompetence efter servicelovens § 148 a til socialtilsynet, jf. § 2 i lov om socialtilsyn.

Når en kommunalbestyrelse eller et regionsråd på denne måde delegerer deres kompetence til at varetage en opgave til en anden myndighed (socialtilsynet), betyder det, at socialtilsynet udfører den faktiske opgave og træffer afgørelse på vegne af den stedlige kommunalbestyrelse eller regionsrådet. Ansvar for opgaven, herunder det økonomiske, bevares i den delegerende kommunalbestyrelse eller det delegerende regionsråd.

Den delegerende kommunalbestyrelse eller det delegerende regionsråd samt det socialtilsyn, som af den stedlige kommunalbestyrelse eller regionsrådet måtte få delegeret kompetencen til at føre tilsyn med kommunale eller regionalt drevne tilbud efter bestemmelsen, er hver især dataansvarlige. Dette indebærer, at henholdsvis den delegerende kommunalbestyrelse eller det delegerende regionsråd og det socialtilsyn, som ved en delegation får tildelt tilsynskompetencen, skal sikre, at behandlingen af personoplysninger som led i tilsynet tilrettelægges på en sådan måde, at reglerne i persondatalovens § 41, stk. 3, samt reglerne i bekendtgørelse nr. 528 af 15. juni 2000 om sikkerhedsforanstaltninger til beskyttelse af personoplysninger, som behandles af den offentlige forvaltning, efterleves.

### *Takst for driftsorienteret tilsyn*

**86.** Af servicelovens § 149 fremgår det, at den kommunalbestyrelse eller det regionsråd, der fører det generelle driftsorienterede tilsyn, skal opkræve en takst for tilsynet.

#### *Serviceloven*

**§ 149.** Kommunalbestyrelsen og regionsrådet fastsætter en takst for det generelle driftsorienterede tilsyn, jf. § 5, stk. 7, og § 148 a, som betales af de tilbud, der er omfattet af tilsynet.

*Stk. 2.* Taksten efter stk. 1 skal beregnes med udgangspunkt i de gennemsnitlige omkostninger ved gennemførelsen af tilsynet i tilbuddet eller typen af tilbud.

Taksten betales af alle de tilbud, der er omfattet af tilsynet. Tilbuddets udgift til tilsynet, dvs. taksten, indgår i den samlede betaling for brug af tilbuddet, og udgiften afholdes dermed endeligt af den visiterende kommune.

**87.** Taksten for det driftsorienterede tilsyn skal beregnes med udgangspunkt i de gennemsnitlige omkostninger ved gennemførelsen af tilsynet i tilbuddet eller typen af tilbud. Omkostningerne omfatter både de praktiske opgaver, der er forbundet med at varetage og gennemføre tilsynet, og de administrative opgaver, der er en del af udøvelsen af det generelle driftsorienterede tilsyn f.eks. andelen af central ledelse og administration.

**88.** Kommunens udgift til taksten for tilsynet er omfattet af reglerne om mellemkommunal refusion, jf. retssikkerhedslovens § 9 c, stk. 9. Reglerne om statsrefusion for forsorgshjem og kvindekrisecentre efter servicelovens §§ 109 og 110 indebærer, at kommunens udgift til taksten for tilsynet er omfattet af den statsrefusion, der ydes ved tilbud efter §§ 109 og 110. Se endvidere kapitel 17 om det personrettede tilsyn og opfølgning.

## **Kapitel 11**

### ***Tilbudsportalen***

**89.** Tilbudsportalen er en landsdækkende oversigt over en række kommunale, regionale og private sociale tilbud. Tilbud nævnt i servicelovens § 14, stk. 1, og i bekendtgørelsen udstedt i medfør af § 14, stk. 5 (tilbudsportalbekendtgørelsen), skal registreres på Tilbudsportalen.

Tilbudsportalen har til formål at give et samlet overblik over de tilbud, der er til rådighed for kommunerne. De oplysninger, der skal indberettes til Tilbudsportalen, skal bl.a. give et overblik over, hvilken indsats man kan forvente ved ophold i det pågældende tilbud samt skabe sammenlignelighed mellem tilbud og mellem udgifter til tilbud.

Tilbudsportalen har således betydning som arbejdsredskab til at medvirke til at sikre det rette match mellem en borger og dennes behov for social indsats i forbindelse med kommunalbestyrelsens konkrete visitation. Tilbudsportalen er tilgængelig både for kommunen og borgeren, så borgeren og dennes pårørende også har mulighed for at følge med i, hvilke tilbud der bedst passer til borgerens behov. Tilbudsportalen har endvidere betydning for socialtilsynene som lagring af data om de enkelte tilbud til brug

for tilsynenes løbende virksomhed samt for både socialtilsynene og Socialstyrelsens auditfunktion som lagring af sammenlignelige data.

Det er en betingelse for kommunal visitation til de typer af tilbud, som opregnes i tilbudsportalbekendtgørelsens § 3, stk. 1, at tilbuddet er oprettet på Tilbudsportalen. Der henvises til Ankestyrelsens principafgørelser 178-11 og 120-12, hvoraf fremgår, at kun tilbud, som er registreret på Tilbudsportalen, kan indgå i kommunalbestyrelsens forsyning.

**90.** Tilbud omfattet af pligten til registrering på Tilbudsportalen er:

- Særlige dagtilbud efter § 32 i serviceloven.
- Særlige klubtilbud efter § 36 i serviceloven.
- Plejefamilier og kommunale plejefamilier efter § 66, stk. 1, nr. 1 og 2, i serviceloven, der er godkendt som generelt egnede af socialtilsynet efter § 5, stk. 1, i lov om socialtilsyn, jf. § 66 a, stk. 1, nr. 1, i serviceloven.
- Opholdssteder og døgninstitutioner efter § 66, stk. 1, nr. 5 og 6, i serviceloven.
- Efterskoler, frie fagskoler og frie grundskoler med kostafdeling efter § 66, stk. 1, nr. 7, i serviceloven, der har mere end 8 pladser til anbringelse, og som er godkendt som generelt egnede af socialtilsynet efter § 5, stk. 1, i lov om socialtilsyn, jf. § 66, stk. 2, i serviceloven.
- Tilbud om behandling af stofmisbrugere efter §§ 101 og 101 a i serviceloven.
- Beskyttet beskæftigelse efter § 103 i serviceloven.
- Aktivitets- og samværstilbud efter § 104 i serviceloven.
- Botilbud, forsorgshjem, kvindekrisecentre m.v. efter §§ 107-110 i serviceloven.
- Tilbud i form af hjælp og støtte efter §§ 83-87, 97, 98 og 102 i serviceloven, som er omfattet af § 4, stk. 1, nr. 3, i lov om socialtilsyn.
- Behandlingstilbud til alkoholmisbrugere efter § 141 i sundhedsloven.
- Almene ældreboliger, der ejes af en region, en kommune, en almen boligorganisation eller en selvejende institution, og som er tilvejebragt med særligt henblik på at betjene personer med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, jf. § 105 i almenboligloven.
- Plejehjem efter § 192 i serviceloven.
- Almene plejeboliger efter § 105, stk. 1, almenboligloven og plejeboliger efter lov om boliger for ældre og personer med handicap.
- Friplejeboliger efter lov om friplejeboliger.

Det har ikke betydning for pligten til registrering på Tilbudsportalen, om tilbuddet er privat, kommunalt eller regionalt drevet. Pligten omfatter også tilbud drevet som enkeltmandstilbud og tilbud med driftsaftale, så længe tilbuddet er omfattet af opregningen i servicelovens § 14, stk. 1, eller af tilbudsportalbekendtgørelsen.

I det omfang forsøgsprojekter og projekter finansieret ved satspuljemidler udbyder tilbud omfattet af opregningen i servicelovens § 14, stk. 1, eller af tilbudsportalbekendtgørelsen vil også disse projekter være omfattet af pligten til registrering på Tilbudsportalen.

#### *Ansvar for oprettelse af tilbud*

**91.** Af tilbudsportalbekendtgørelsens § 5 fremgår, hvem pligten til oprettelse af tilbud på Tilbudsportalen påhviler. For tilbud som er omfattet af socialtilsynet, jf. lov om socialtilsyn, § 4, stk. 1, nr. 2 og 3, er det socialtilsynet, som er ansvarlig for oprettelsen.

For tilbud, som ikke er omfattet af socialtilsynet, påhviler forpligtelsen kommunalbestyrelsen og regionsrådet for henholdsvis kommunale og regionale tilbud. Det er ligeledes kommunalbestyrelsen og regionsrådet, som opretter de tilbud efter almenboligloven, der skal registreres på Tilbudsportalen.

Ansvar for oprettelse af private tilbud efter serviceloven, som ikke er omfattet af socialtilsynet, påhviler den kommunalbestyrelse eller det regionsråd, som fører det gerelle driftsorienterede tilsyn med tilbuddet.

For friplejeboliger er det beliggenhedskommunen, som opretter tilbuddet på Tilbudsportalen.

Oprettelse af et tilbud på Tilbudsportalen er ikke en afgørelse om godkendelse af tilbuddet.

#### *Ansvar for indberetning af oplysninger om tilbud*

**92.** Af tilbudsportalbekendtgørelsen fremgår, hvilke oplysninger vedrørende det konkrete tilbud, som skal fremgå af Tilbudsportalen. Et tilbud har ikke krav på, at andre end de oplistede oplysninger skal fremgå af Tilbudsportalen.

Ansvar for at indberette oplysningerne påhviler som udgangspunkt tilbuddet selv.

Socialtilsynet skal dog for tilbud omfattet af lov om socialtilsyn indberette oplysninger om godkendelse af tilbud, tilbuddets aktuelle status i forhold til godkendelsen, herunder oplysning om eventuelle vilkår, påbud og skærpet tilsyn, samt resultaterne af udført tilsyn med tilbuddet, jf. lov om socialtilsyn § 22.

For øvrige tilbud er det kommunalbestyrelsen henholdsvis regionsrådet som vedrørende oplysninger om godkendelse og tilsyn ved afkrydsning angiver, at de indberettede oplysninger er godkendt til offentliggørelse.

Den oprettende myndighed har ansvar for at godkende de indberettede oplysninger inden offentliggørelsen og har endvidere mulighed for at indberette oplysninger om tilbuddet til Tilbudsportalen.

#### *Ansvar for løbende ajourføring af oplysningerne om tilbuddet*

**93.** Tilbud, socialtilsyn, kommunalbestyrelse og regionsråd er forpligtede til at indberette ændringer i oplysningerne om allerede oprettede tilbud på Tilbudsportalen. Tilbuddet og den oprettende myndighed har samlet ansvar for oplysningerne på Tilbudsportalen. Tilbuddet har således ansvar for, at de oplysninger, der fremgår af Tilbudsportalen, er korrekte og opdaterede, mens den oprettende myndighed har ansvar for at påse, at indberettede og opdaterede oplysninger vedrørende det enkelte tilbud er korrekte. Mindre væsentlige ændringer i oplysningerne om et tilbud vil kunne godkendes, uden at der foretages tilsyn. For så vidt angår tilbud omfattet af socialtilsynet henvises endvidere til Vejledning om socialtilsyn, pkt. 334-336.

#### *Oplysninger i Tilbudsportalen*

**94.** Af tilbudsportalbekendtgørelsens § 8 fremgår nærmere, hvilke oplysninger om tilbuddet der skal registreres på Tilbudsportalen. For generelt godkendte plejefamilier og generelt godkendte kommunale plejefamilier fremgår det dog af bekendtgørelsens § 11. En væsentlig del af den elektroniske indberetning sker ved afkrydsning. Det bemærkes, at det er frivilligt for tilbuddene at indberette oplysninger om ledige pladser. Oplysninger om mad og spiseforhold for beboere samt aktiviteter for beboere skal alene indberettes for friplejeboliger, tilbud efter servicelovens § 192 samt tilbud omfattet af almenboligloven.

På Tilbudsportalen registreres oplysninger om tilbuddenes takster. Dette gælder dog ikke for tilbud efter sundhedsloven § 141 samt for generelt godkendte plejefamilier og generelt godkendte kommunale plejefamilier, jf. tilbudsportalbekendtgørelsen § 9, stk. 1, og § 10, stk. 1. For private tilbud er det taksten inklusiv moms, som skal indberettes. På Tilbudsportalen vises for de private tilbud både taksten inklusiv moms og en beregnet sammenlignelig takst, hvor det beløb, som kommunen kan modtage i momsrefusion fra staten, er fratrullet.

Af tilbudsportalbekendtgørelsen §§ 9 og 10, fremgår nærmere, hvilke oplysninger om takst som skal indberettes for den enkelte type af tilbud.

Det er ikke alle oplysninger, som er registreret på Tilbudsportalen, der bliver offentligt tilgængelige. Afhængig af oplysningernes relevans er visse kategorier alene tilgængelige for socialtilsynet, mens andre typer af oplysninger også eller alene er tilgængelige for kommunale sagsbehandlere. Oplysninger vedrørende plejefamilier bliver ikke offentligt tilgængelige, jf. tilbudsportalbekendtgørelsen § 11, stk. 2. Det er det enkelte socialtilsyn og den enkelte kommune, der administrerer, hvilke medarbejdere som skal tildeles adgang.

### *Plejefamilier*

**95.** Der gælder særlige bestemmelser om registrering på Tilbudsportalen af generelt godkendte plejefamilier og generelt godkendte kommunale plejefamilier, jf. tilbudsportalbekendtgørelsen § 5, stk. 2, og § 11. Det er således socialtilsynet, som både opretter plejefamilien som tilbud og foretager indberetning af de oplysninger, som fremgår af tilbudsportalbekendtgørelsens § 11, stk. 1. Oplysninger om plejefamiliens karakteristika og børn skal være af summarisk karakter.

Af hensyn til plejefamiliernes privatliv er oplysningerne vedrørende plejefamilier ikke offentligt tilgængelige på Tilbudsportalen, jf. tilbudsportalbekendtgørelsen § 11, stk. 2. Offentligheden vil have mulighed for at få et overblik over udbuddet på plejefamilieområdet i Socialstyrelsens databank, som kan tilgås via Socialstyrelsens hjemmeside og via Tilbudsportalen. I databanken vil det være muligt at finde nøgletal for bl.a. antallet af plejefamilier og antallet af pladser opgjort nationalt, regionalt, kommunalt og fordelt på det enkelte socialtilsyn.

Sagsbehandlere som har et saglig grundlag for at opnå fuld adgang til oplysningerne om plejefamilier på Tilbudsportalen, herunder kommunale og private plejefamiliekonsulenter og medarbejdere hos socialtilsynet, kan få adgang, under forudsætning af at reglerne i persondataloven overholdes. Det er det enkelte socialtilsyn og den enkelte kommune, der administrerer, hvilke medarbejdere som skal tildeles adgang. Kommunerne har mulighed for at give adgang til oplysninger om samtlige plejefamilier, mens socialtilsynene alene kan give adgang til oplysninger om plejefamilier, som henhører under det pågældende socialtilsyn. Såfremt kommunen har indgået en aftale med en privat aktør om at foretage matchning mellem barn og plejefamilie, er det kommunen, der er ansvarlig for at sikre, at den private aktør får adgang til de nødvendige oplysninger om plejefamilien. Den private aktør må ikke benytte adgangen til andre formål.

Der henvises endvidere til Vejledning om socialtilsyn, pkt. 334.

### *Stikprøvekontrol*

**96.** Socialstyrelsen fører tilsyn ved stikprøvekontrol med oplysningerne på Tilbudsportalen, jf. tilbudsportalbekendtgørelsen § 13. Formålet med stikprøvekontrollen er at kontrollere, om de oplysninger, der er beskrevet i Tilbudsportalen, er i overensstemmelse med de faktiske forhold, og hvorvidt oplysningerne følger Tilbudsportalens systematik. Foreligger der en uoverensstemmelse, kan Socialstyrelsen pålægge den godkendende myndighed at sikre, at forholdet bringes i orden. Hvis pålægget ikke følges, har Socialstyrelsen mulighed for at markere dette i Tilbudsportalen. Socialstyrelsens mulighed for at føre stikprøvekontrol ændrer ikke ved, at ansvaret, for at oplysningerne på Tilbudsportalen er korrekte og i overensstemmelse med de faktiske forhold på tidspunktet for godkendelse af oplysningerne, påhviler den godkendende myndighed. Stikprøvekontrollen kan gennemføres ved besøg, ved indhentning af dokumentation eller ved dataanalyse.

### Afsnit III

#### Kommunalbestyrelsens myndighedsopgaver

#### Kapitel 12

##### *Handle- og opholdskommune, refusion m.v.*

##### *Handlekommune og opholdskommune*

**97.** Reglerne om opholdskommune er samlet i retssikkerhedslovens kapitel 3 og fastlægger, hvilken kommune der har pligt til at give hjælpen.

Opholdskommunen er som udgangspunkt den kommune, hvor borgeren bor eller sædvanligvis opholder sig. Normalt har opholdskommunen også pligten til at handle, jf. retssikkerhedslovens § 9, stk. 1 og 2.

Det er et grundlæggende princip, at der altid skal være en kommune, som har pligt til at give hjælp, således at borgeren ikke risikerer at blive henvist fra myndighed til myndighed og ikke få den nødvendige hjælp i tide.

##### *Handlekommune efter serviceloven*

**98.** I en række tilfælde, hvor en person har fået ophold i et botilbud i en anden kommune efter medvirken fra den oprindelige opholdskommune eller en anden offentlig myndighed, er det den oprindelige opholdskommune, der er handlekommune i relation til hjælp efter serviceloven. Denne ordning trådte i kraft den 1. august 2010. Det følger af retssikkerhedslovens § 9, stk. 7. Det drejer sig om følgende boformer m.v.:

1. Boformer efter §§ 107-110 og § 192 i serviceloven, (varige og midlertidige sociale boformer, forsorgshjem og krisecentre samt plejehjem).
2. Boliger efter § 115, stk. 4, jf. § 105, stk. 2, i almenboligloven (plejeboliger).
3. Institutioner under sygehusvæsenet.
4. Institutioner under Kriminalforsorgen.
5. Boliger, boformer m.v. der træder i stedet for og kan sidestilles med boformer m.v. under nr. 1-4.

##### *Midlertidigt ophold*

**99.** Efter retssikkerhedslovens § 9 b, stk. 1, har en person med midlertidigt ophold uden for opholdskommunen ret til personlig og praktisk hjælp efter § 83 i serviceloven. Det er en forudsætning, at der er bevilget personlig og praktisk hjælp i opholdskommunen.

Den midlertidige opholdskommunes handleforpligtigelse gælder, uanset om opholdet skyldes familiebesøg, sommerhusophold, højskoleophold eller andet. Det afgørende er opholdets midlertidige karakter.

Det følger af retssikkerhedsloven, at den midlertidige handlekommune har mulighed for at få refunderet udgifterne til personlig og praktisk hjælp m.v. i opholdskommunen.

##### *Børn og unge*

**100.** Børn og unge har, jf. retssikkerhedslovens § 9 a, som udgangspunkt samme opholdskommune som deres forældre. Retssikkerhedslovens § 9 a fastsætter herudover, hvornår barnet eller den unge har en anden opholdskommune end forældrene. Et barn eller en ung, der ikke bor sammen med nogen af forældrene, og som klarer sig selv, har selvstændig opholdskommune, jf. retssikkerhedslovens § 9 a, stk. 3.

En afgørelse om foranstaltninger efter servicelovens kapitel 11 træffes af den kommune, der er opholdskommune for forældremyndighedsindehaveren.

For børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet efter bestemmelserne i serviceloven, indeholder retssikkerhedslovens § 9 a, stk. 4, bestemmelser om, hvilken kommune der er opholdskommune, og regler om hvordan barnets opholdskommune skal samarbejde om anbringelsen med forældremyndighedsindehavernes opholdskommune(r). Barnets opholdskommune bevarer i visse tilfælde handlepligten efter serviceloven over for den unge, hvis den unge ved det fyldte 18. år får ophold i et tilbud for voksne eller får opretholdt en anbringelse i plejefamilie, jf. retssikkerhedslovens § 9 a, stk. 7 og 8.

Der henvises til Vejledning om retssikkerhed og administration på det sociale område og Vejledning 3 til lov om social service om særlig støtte til børn, unge og deres familier.

#### *Refusion fra tidligere opholdskommune*

**101.** Den kommune, der er handlekommune, er som hovedregel også den kommune, der afholder udgifterne til den hjælp, der ydes. Der findes dog en række undtagelser herfra i retssikkerhedslovens § 9 c (mellemkommunal refusion).

Det følger bl.a. af retssikkerhedslovens § 9 c, at opholdskommunen har ret til refusion fra en tidligere opholdskommune, når den tidligere kommune eller en anden offentlig myndighed har medvirket til, at en person får ophold i kommunen i visse botilbud efter serviceloven og lov om almene boliger m.v.

I disse tilfælde vil den oprindelige opholdskommune som hovedregel også være handlekommune, for så vidt angår ydelser efter serviceloven, jf. punkt 103, således at spørgsmålet om refusion efter § 9 c for udgifter efter serviceloven ikke vil være relevant. Den aktuelle opholdskommune kan imidlertid have ret til refusion for udgifter efter andre sociale love efter retssikkerhedslovens § 9 c.

Den aktuelle opholdskommune har også ret til refusion i tilfælde, hvor en borger er flyttet til et tilsvarende botilbud i en anden kommune efter reglerne om frit boligvalg, herunder ved ophold i friplejeboliger. I disse tilfælde er den aktuelle opholdskommune handlekommune, også for så vidt angår hjælp efter serviceloven, og retten til refusion vil også omfatte udgifter efter denne lov.

#### *Aftale om refusion*

**102.** Efter retssikkerhedslovens § 9 c, stk. 12, er det endvidere muligt inden for et nærmere afgrænset område for kommunerne indbyrdes at aftale, at en tidligere opholdskommune fortsat afholder udgifter til hjælp efter serviceloven.

Vedrørende reglerne om handle- og opholdskommune, mellemkommunal refusion osv. henvises til Vejledning om retssikkerhed og administration på det sociale område.

### **Kapitel 13**

#### *Delegation*

**103.** Det er almindeligt antaget, at kommunalbestyrelsen ikke kan overlade myndighedsudøvelse til private, medmindre der er klar lovhjemmel hertil. Omvendt vil der almindeligvis kunne ske udlicitering af opgaver, som har karakter af faktisk forvaltningsvirksomhed, medmindre det fremgår eller er forudsat i lovgivningen, at de pågældende opgaver skal udføres af personer, der er ansat i forvaltningen.

Ved myndighedsudøvelse forstås forvaltningens ensidigt og bindende fastlæggelse af den enkeltes rettigheder og pligter på grundlag af offentligretlige regler.

Adgangen til uden klar lovhjemmel at overlade sagsforberedelse i afgørelsessager til private betragtes i den forvaltningsretlige litteratur som snæver. Der kan f.eks. henvises til Carsten Henrichsen "Rammebetingelser for udlicitering af myndighedsopgaver", 2004, s. 66, og "Forvaltningsret", af Hans Gammeltoft-Hansen m.fl., 2. udgave, s. 145. Overladelse af sagsoplysningen som helhed antages at kræve klar lovhjemmel. Der kan henvises til FOB 2013-9, hvoraf fremgår nogle af de væsentligste forudsætninger, som skal være opfyldte, før en myndighed lovligt kan delegere opgaver i forbindelse med sagsforberedelsen i afgørelsessager til private uden udtrykkelig lovhjemmel.

Der kan ikke foretages en entydig afgrænsning af, hvilke sagsbehandlingsskridt der uden udtrykkelig lovhjemmel kan overlades til en privat. Overladelse af sagsforberedende skridt til private kan ikke anses for udelukket, hvor det åbenbart er uden indflydelse på forvaltningsprocessen og på forvaltningsaktens (afgørelsens) indhold, om det pågældende led i sagsforberedelsen udføres af forvaltningens ansatte eller andre. Det vil især kunne ske ved målinger og beregninger, hvor grundlaget er entydigt fastlagt enten i lovgivningen eller af forvaltningen. Der kan også lovligt indhentes sagkyndige udtalelser fra f.eks. læger og psykologer.

Kommunalbestyrelsen må i sådanne tilfælde sikre sig, at kommunalbestyrelsen har adgang til samtlige indhentede oplysninger af betydning for sagen, således at de kan indgå umiddelbart i grundlaget for myndighedens afgørelse. Dette gælder såvel skriftligt som mundtligt modtagne oplysninger. En sådan videregivelse er påkrævet, dels for at myndigheden selv kan kontrollere, at de fornødne oplysninger til brug for at træffe afgørelse foreligger, dels for at myndigheden kan sikre sig, at partshøring og aktindsigt foretages i overensstemmelse med de almindelige bestemmelser herom. Der kan henvises til FOB 1996.105 og FOB 2005.499.

I Statsforvaltningens tilsynsudtalelse af 9. oktober 2009 har Statsforvaltningen Hovedstaden udtalt sig om lovligheden i en konkret sag af at overlade sagsbehandlingen af ansøgninger om støtte til handicapbil efter servicelovens § 114 til et privat firma. Som en del af sagsbehandlingen afgav firmaet en indstilling til kommunen om sagens afgørelse. Statsforvaltningen udtalte, at en indstilling om sagens afgørelse efter statsforvaltningens opfattelse som udgangspunkt må anses for at være et væsentligt sagsbehandlingsskridt og en integreret del af selve afgørelsesprocessen. Statsforvaltningen fandt det ikke åbenbart, at indstillingen fra det private firma om sagens afgørelse var uden indflydelse på kommunalbestyrelsens afgørelse. Statsforvaltningen fandt på den baggrund, at der måtte kræves klar hjemmel til, at Egedal kommune havde overladt den omhandlede sagsforberedelse herunder indstilling om sagens afgørelse til det private firma. Da der ikke forelå klar hjemmel til ordningen, fandt Statsforvaltningen, at ordningen i dens foreliggende form måtte anses for ulovlig.

## Kapitel 14

### *Kommunernes sagsbehandling*

#### *Serviceloven*

**§ 3.** Kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om tilbud efter denne lov.

*Stk. 2. ...*

**104.** Bestemmelsen fastsætter, at myndighedsansvaret i forhold til borgerne ved tildeling af sociale ydelser efter serviceloven ligger hos kommunalbestyrelsen. Med myndighedsansvaret forstås en offentlig myndigheds ensidige ansvar for, hvad der er eller skal være ret i forhold til en enkelt eller en bestemt flerhed af borgere (eller juridiske personer).



Det er således kommunalbestyrelsen, der træffer afgørelser om tilbud efter serviceloven, medmindre andet fremgår direkte af loven. Ved en afgørelse forstås en beslutning, der træffes af en forvaltningsmyndighed i en konkret sag, og som i forhold til den enkelte borger og/eller myndighed går ud på at fastsætte, hvad der er eller skal være ret i et foreliggende tilfælde. Det vil sige, at afgørelsen bindende regulerer borgerens eller myndighedens rettigheder og pligter. Der er også tale om en afgørelse, hvis myndigheden beslutter at afslutte en sag, f.eks. ved et afslag på genoptagelse og afvisning af en sag.

Der skal i hvert enkelt tilfælde foretages en konkret og individuel vurdering af den enkeltes behov og forudsætninger, og hjælpen skal tilrettelægges, så modtageren ud fra sine personlige forudsætninger får indflydelse på og ansvar for sin egen tilværelse.

Når kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse, skal den iagttage de gældende forvaltningsretlige grundsatninger i forhold til, hvilke hensyn og kriterier myndigheden kan og eventuelt skal lægge til grund. Det gælder f.eks. det forvaltningsretlige princip om, at der ikke må ske magtfordrejning. Forbuddet mod magtfordrejning betyder, at der alene må inddrages saglige hensyn. Saglige hensyn er hensyn, der har sammenhæng med formålet med og indholdet i den anvendte bestemmelse. Det betyder i denne sammenhæng, at myndigheden i sin behandling og afgørelse af konkrete sager ikke må forfølge formål, som ikke er relevante for sagen.

Også forvaltningsretlige principper som lighedsgrundsætningen om, at ensartede tilfælde alt andet lige skal behandles lige, og proportionalitetsprincippet om at en foranstaltning ikke må være mere indgribende eller byrdefuldt end formålet tilsiger, skal følges.

Om sagsbehandlingsregler henvises i øvrigt til Vejledningen om retssikkerhed og administration på det sociale område.

## Kapitel 15

### *Kommunernes sagsbehandling i visse sociale sager*

#### *Serviceloven*

##### **§ 3....**

*Stk. 2.* Når kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om tilbud efter §§ 32, 36, 101, 103, 104 og §§ 107–110, skal afgørelsen indeholde oplysninger om beslutninger om den konkrete indsats, som iværksættes, og formålet hermed. Hvis den konkrete indsats ændres væsentligt, finder forvaltningslovens kapitel 3-7 anvendelse ved kommunens beslutning herom. Beslutninger om væsentlige ændringer af den konkrete indsats kan indbringes for Ankestyrelsen efter reglerne i kapitel 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

**105.** Servicelovens § 3 indeholder udover den overordnede bestemmelse om myndighedsansvaret en bestemmelse, der pålægger kommunalbestyrelsen i visse tilfælde, når der træffes afgørelse om en indsats over for en borger, at beskrive den indsats, som iværksættes og formålet hermed.

Forpligtelsen til en sådan beskrivelse omfatter efter lovens § 3, stk. 2, afgørelser om særlige dag- og klubtilbud til børn og unge og afgørelser om optagelse i en række dag- og døgntilbud efter serviceloven for voksne samt afgørelser om behandling efter servicelovens § 101. Der henvises herom til Vejledning nr. 3 til lov om social service om særlige tilbud til børn og deres familier og til Vejledning nr. 4 til lov om social service om botilbud m.v. til voksne.

**106.** Kravene til kommunernes sagsbehandling efter § 3, stk. 2, i serviceloven gælder for afgørelser, som kommunalbestyrelsen træffer den 1. januar 2007 eller senere.

Hvis kommunalbestyrelsen den 1. januar 2007 eller senere træffer nye afgørelser over for borgere, som indtil udgangen af 2006 modtog et amtskommunalt tilbud, er der ikke krav om, at kommunalbestyrelsens afgørelse skal træffes i overensstemmelse med § 3, stk. 2, medmindre afgørelsen indebærer væsentlige ændringer i den indsats, som borgeren modtager.

#### *Indhold af beskrivelsen*

**107.** Kommunalbestyrelsens afgørelser om et tilbud efter serviceloven skal indeholde en kort beskrivelse af, hvordan afgørelsen vil blive udmøntet i praksis, og hvad formålet med indsatsen er.

Afgørelsen kan f.eks. indeholde oplysninger om, hvorvidt indsatsen leveres som dagtilbud eller døgntilbud, om afgørelsen f.eks. indeholder ret til genoptræning, psykologbistand m.v., og om der på længere sigt stiles mod en udslusning. Herudover skal afgørelsen indeholde en beskrivelse af det faglige indhold, f.eks. om hvilken boform der anses for egnet, om personlig hjælp og evt. træning, om hjælp til udvikling af færdigheder, om socialpædagogisk bistand, om ledsagelse, om hensigten er at støtte borgerens mulighed for sociale kontakter, eller at stofmisbrugeren får mulighed for at afbryde kontakten med misbrugsmiljøet m.v.

Der henvises til Ankestyrelsens principafgørelse 50-13 om kommunernes forpligtelse over for stofmisbrugere. Afgørelsen fastslår, at der kan foretages en retlig prøvelse af en kommunes afgørelse, herunder af den faglige vurdering, som kommunen har foretaget. I vurderingen skal bl.a. indgå, om kommunen har foretaget et individuelt skøn, om der er inddraget uvedkommende hensyn, om de kriterier, der er blevet anvendt, er lovlige, og om alle relevante kriterier er inddraget, således at borgeren får det rigtige tilbud.

Der er ikke krav om, at beskrivelsen skal indeholde oplysninger om, hvordan hjælpen tilrettelægges eller konkrete oplysninger om timetal eller om kvalifikationer hos det udførende personale, ligesom der ikke er krav om, at beskrivelsen skal indeholde oplysninger om træningsredskaber m.v. Medmindre valgfrie aktiviteter må anses for en integreret del af indsatsen, er der ikke krav om, at afgørelsen skal indeholde oplysninger herom.

Beskrivelsen skal ikke være lige så detaljeret som de handleplaner, som kommunalbestyrelsen skal tilbyde efter andre bestemmelser i serviceloven.

**108.** Afgørelsen om den konkrete indsats skal tage udgangspunkt i en konkret individuel vurdering af borgerens behov. Hvis tilbuddet ikke kun omfatter borgeren, men også medfølgende børn, skal der i beskrivelsen af den konkrete indsats også tages hensyn til borgerens medfølgende børn.

**109.** Ved sagsbehandlingen vil også en vurdering af borgerens behov for en fortsat tilknytning til sit nærområde og lokale netværk skulle indgå, ligesom borgerens ret til frit valg af botilbud, jf. servicelovens § 108, stk. 2, skal indgå.

#### *Tidspunkt for iværksættelse af indsatsen*

**110.** Udgangspunktet for administrationen af lov om social service er, at afgørelsen skal iværksættes straks efter, at den er truffet af kommunalbestyrelsen, jf. f.eks. Statsforvaltningens tilsynsudtalelse 09/13217, hvor Statsforvaltningen Midtjylland udtalte, at Silkeborg Kommune ikke kunne undlade at iværksætte hjælp tildelt efter servicelovens § 85 til A begrundet i besparelser i kommunen. Det var statsforvaltningens opfattelse, at Silkeborg Kommune havde handlet i strid med serviceloven ved at undlade at iværksætte den tildelte hjælp til A.

Der kan imidlertid gøre sig særlige forhold gældende i den konkrete situation, som umuliggør iværksættelse af tilbuddet straks, ligesom der kan være situationer, hvor et tilbud indeholder flere forskellige tiltag, som ikke skal iværksættes samtidig. Kan et tilbud ikke iværksættes straks, skal kommunen dog forsøge at finde et alternativt (midlertidigt) tilbud. Tilbudsportalen vil kunne indeholde alternative tilbud, som kommunen i et samarbejde med ansøgeren vil kunne overveje. Der henvises til Statsforvaltningens udtalelse af 28. juni 2012, hvor Statsforvaltningen Midtjylland udtalte, at det efter omstændighederne ville være i overensstemmelse med servicelovens forsyningsforpligtelse at lade personer, der er bevilget et botilbud efter servicelovens § 108, vente i en kortere periode med henblik på at finde et egnet botilbud. I visse særlige situationer vil der endvidere kunne blive tale om, at der skal opføres et helt nyt botilbud. Det vil også kunne lovliggøre ventetid. I den konkrete sag fandt Statsforvaltningen imidlertid, at Århus Kommune ved at lade personer vente på botilbud i op til 5-6 år tilsidesatte sin forsyningspligt efter serviceloven.

#### *Forholdet til forvaltningsloven*

**111.** Oplysningerne om formålet med indsatsen supplerer den begrundelse, som afgørelsen skal indeholde efter §§ 22-24 i forvaltningsloven. Efter forvaltningslovens § 22 skal en skriftlig afgørelse være ledsaget af en begrundelse, medmindre den giver den pågældende part fuldt ud medhold.

Der henvises til Justitsministeriet Vejledning fra 1986 om forvaltningsloven.

#### *Beslutning om væsentlige ændringer af indsatsen*

**112.** Kommunalbestyrelsen kan som udgangspunkt træffe beslutninger som led i kommunens faktiske forvaltningsvirksomhed uden at følge reglerne i forvaltningslovens kapitel 3-7. Når kommunen ændrer en beslutning om en konkret indsats i forhold til en borger, betragtes ændringen i almindelighed som led i kommunens udøvelse af faktisk forvaltningsvirksomhed. Væsentlige ændringer i indsatsen skal imidlertid betragtes som en afgørelse.

**113.** En kommune, der vil give en borger, som er henvist til et dag- eller døgntilbud, en anden indsats, kan enten give borgeren en ny afgørelse om ret til et tilbud efter en anden bestemmelse i serviceloven, eller kommunen kan give borgeren en beslutning om en anden indsats efter samme bestemmelse i serviceloven. Det kan f.eks. være, at kommunen ønsker at flytte borgeren fra et botilbud, som anvender en bestemt behandlingsmetode, til et andet botilbud, som anvender en helt anden behandlingsmetode. Hvis der er tale om flytning af en borger fra et botilbud, skal borgeren som give sit samtykke, medmindre reglerne i servicelovens § 129 om flytning uden samtykke er opfyldt.

Hvis kommunen ønsker at give borgeren et tilbud efter en anden bestemmelse i serviceloven, skal den nye afgørelse herom træffes efter de almindelige sagsbehandlingsregler i forvaltningsloven og retssikkerhedsloven.

Hvis kommunen derimod ønsker at ændre den konkrete indsats, men altså inden for den samme bestemmelse i serviceloven, skal kommunen se på, om der er tale om en væsentlig ændring af indsatsen. Hvis ændringen af indsatsen er væsentlig, finder reglerne i § 3, stk. 2, anvendelse. Det betyder, at forvaltningslovens kapitel 3-7 gælder. Beslutningen om at ændre indsatsen skal også behandles efter retssikkerhedsloven, således at eksempelvis borgerens ret til at medvirke ved behandlingen af sagen gælder.

Der henvises til Ankestyrelsens principafgørelse 9-16.

### *Væsentlige ændringer*

**114.** En væsentlig ændring af den konkrete indsats i forhold til beskrivelsen i den oprindelige afgørelse foreligger eksempelvis, hvis indsatsen i et døgntilbud ændres til støtteforanstaltninger i borgerens eget hjem f.eks. i forbindelse med en udslusning. Et andet eksempel på en væsentlig ændring af den konkrete indsats vil være, hvis kommunen ikke længere tilbyder borgeren ledsagelse til aktiviteter, således som det var forudsat i den oprindelige afgørelse.

Der er ikke tale om en væsentlig ændring, jf. servicelovens § 3, stk. 2, i forhold til den enkelte, hvis der f.eks. er tale om ændringer i et botilbuds husorden, eller at en bestemt form for fysioterapi flyttes fra om formiddagen til om eftermiddagen.

### *Klage over væsentlige ændringer*

**115.** Det er med servicelovens § 3, stk. 2, fastslået, at også kommunalbestyrelsens beslutninger om den konkrete indsats om iværksættelse og formålet hermed er omfattet af borgerens klageadgang til Ankestyrelsen. Dette gælder også kommunalbestyrelsens beslutninger om væsentlige ændringer af indsatsen. Klagen behandles efter reglerne i kapitel 10 i retssikkerhedsloven.

## **Kapitel 16**

### *Handleplaner på voksenområdet*

#### *Serviceloven*

**§ 141.** Når der ydes hjælp til personer under folkepensionsalderen, jf. § 1 a i lov om social pension, efter afsnit V, skal kommunalbestyrelsen som led i indsatsen skønne, om det er hensigtsmæssigt at tilbyde at udarbejde en handleplan for indsatsen, jf. dog stk. 2. Ved denne vurdering skal der tages hensyn til borgerens ønske om en handleplan samt karakteren og omfanget af indsatsen.

**Stk. 2.** Kommunalbestyrelsen skal tilbyde at udarbejde en handleplan, når hjælpen ydes til

- 1) personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller
- 2) personer med alvorlige sociale problemer, der ikke eller kun med betydelig støtte kan opholde sig i egen bolig, eller som i øvrigt har behov for betydelig støtte for at forbedre de personlige udviklingsmuligheder.

*Stk. 3.* Handleplanen skal angive

- 1) formålet med indsatsen,
- 2) hvilken indsats der er nødvendig for at opnå formålet,
- 3) den forventede varighed af indsatsen og
- 4) andre særlige forhold vedrørende boform, beskæftigelse, personlig hjælp, behandling, hjælpemidler mv.

*Stk. 4.* Handleplanen bør udarbejdes ud fra borgerens forudsætninger og så vidt muligt i samarbejde med denne.

*Stk. 5.* Når en handleplan indebærer, at en person visiteres til et socialt døgntilbud efter §§ 107-110 eller til et behandlingstilbud for stofmisbrugere efter § 101, skal relevante dele af handleplanen udleveres til tilbuddet.

#### *Generelt om udarbejdelse af handleplaner på voksenområdet*

**116.** Baggrunden for kravet til kommunalbestyrelsen om at tilbyde at udarbejde en handleplan for indsatsen er at klargøre målet med indsatsen, at sikre en sammenhængende og helhedsorienteret indsats og at tydeliggøre forpligtelsen for alle involverede personer, instanser og forvaltningsgrene. Samtidig bidrager udarbejdelse af en handleplan til at styrke borgerens indflydelse på sagsbehandlingen, idet handlingsplanen er en plan udarbejdet i samarbejde mellem borgeren og kommunen om indsatsen over for den enkelte.

Udarbejdelse af handleplaner er et led i at opfylde servicelovens formålsbestemmelse om den særlige indsats for voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer, jf. servicelovens § 81. En handleplan danner rammen for en samarbejdsproces med borgeren, hvor mål for indsatsen kan afstemmes med borgerens ønsker og forudsætninger for nærmere at kunne fastlægge de konkrete tilbud. For at skræddersy en helhedsorienteret indsats til den enkelte må der, hvor der udover kommunalbestyrelsens egne tilbud er behov for medvirken fra andre myndigheder, ske en koordinering med disse.

En sådan koordineret indsats er specielt vigtigt, når også f.eks. psykiatriske sygehusafdelinger og distriktpsychiatrien eller andre myndigheder, som f.eks. Kriminalforsorgen, har ansvaret for at varetage opgaver på området. Det er derfor i den forberedende fase vigtigt at få kortlagt, hvilke myndigheder der dels allerede er inddraget i forhold til borgeren, og hvilke det vil være relevant at inddrage.

Udarbejdelse af handleplaner er en myndighedsopgave, som påhviler kommunalbestyrelsen. Det er derfor kommunalbestyrelsen, der tager stilling til om og i hvilket omfang, f.eks. leverandører af serviceydelser skal bidrage til udarbejdelse af handleplaner. Det er også kommunalbestyrelsen, der skal sikre, at procedurereglerne overholdes, f.eks. at der foreligger samtykke fra borgeren, når der i forbindelse med udarbejdelsen af en koordineret handlingsplan, skal indhentes oplysninger fra andre forvaltningsgrene og myndigheder såsom sygehusafdelinger, distriktpsykiatrien, evt. uddannelses- og beskæftigelsesforvaltninger m.v.

At arbejde med handleplaner indebærer endvidere, at der kan skabes et grundlag for en systematisk evaluering af indsatsen og et udgangspunkt for en kvalitetssikring af indsatsen.

#### *Vurdering af behovet for udarbejdelse af en handleplan*

**117.** Kommunalbestyrelsen skal altid vurdere, om det er hensigtsmæssigt at tilbyde udarbejdelse af en plan for ydelser efter servicelovens afsnit V.

I vurderingen skal borgerens eventuelle ønsker om at få en handleplan indgå med vægt, og det er derfor vigtigt, at borgeren er orienteret om muligheden for at ønske en handleplan.

Ved vurderingen af behovet for at udarbejde en handleplan skal der tages hensyn til borgerens samlede funktionsevne og behov samt karakteren, omfanget, sværhedsgraden og tidshorisonten for den indsats, der er brug for.

Det skal af sagen fremgå, at kommunen har vurderet behovet for udarbejdelse af en konkret handleplan, herunder om borgeren har udtrykt ønske om, at der bliver udarbejdet en handleplan.

#### *Målgruppen for obligatorisk tilbud om handleplaner*

**118.** Efter servicelovens § 141, stk. 2, nr. 1 og 2, har kommunalbestyrelsen pligt til at tilbyde at udarbejde en handleplan for:

- personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og
- personer med alvorlige sociale problemer, der ikke eller kun med betydelig støtte kan opholde sig i egen bolig, eller som i øvrigt har behov for betydelig støtte for at forbedre de personlige udviklingsmuligheder.

Bestemmelsen gælder voksne under pensionsalderen, der modtager hjælp efter lovens afsnit V.

Uden for målgruppen for obligatoriske tilbud om handleplaner falder borgere, der er i stand til at tage vare på egne interesser, som er i besiddelse af en højere grad af social kompetence, og som f.eks. udelukkende har behov for hjælp til at strukturere dagligdagen.

Det bemærkes, at der er et obligatorisk krav om udarbejdelse af handleplaner i servicelovens § 136, stk. 2, i forbindelse med magtanvendelse uanset borgerens alder. Der henvises til Vejledning nr. 8 til lov om social service om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne.

Ankestyrelsen har i to principafgørelser taget stilling til betydningen af, at en kommunalbestyrelse ikke havde udarbejdet en handleplan:

Ankestyrelsen udtalte i principafgørelse C-29-06, at en funktionsevnevurdering foretaget i forbindelse med en ansøgning om personlig og praktisk hjælp til en person med betydelig nedsat funktionsevne ikke opfyldte kravene til den handleplan, der skulle udarbejdes forud for afgørelsen. Den manglende handleplan var så væsentlig en fejl, at afgørelsen om personlig og praktisk hjælp var ugyldig. Det kunne ikke afkræftes, at manglen havde påvirket afgørelsens resultat.

Ankestyrelsen udtalte i principafgørelse C-12-05, at udarbejdelse af en handleplan for den fremtidige indsats var en garantiforskrift. Manglende udarbejdelse heraf i forbindelse med en kommunes standsning af tilskud til en hjælpeordning var derfor kritisabelt. Tilsidesættelsen havde dog konkret ikke haft så væsentlig betydning for indholdet i kommunens afgørelse, at den blev ugyldig. Ved denne vurdering lagde Ankestyrelsen vægt på, at det måtte anses for åbenbart, at de materielle betingelser for at kunne modtage tilskud til den hidtidige hjælpeordning ikke længere var opfyldt på afgørelsestidspunktet.

### *Handleplaner for personer med nedsat funktionsevne eller alvorlig sociale problemer*

**119.** Baggrunden for bestemmelsen om obligatorisk tilbud om handleplaner er i tråd med målsætningerne for de grupper, der har særlige behov, jf. vejledningens kap. 1.

Bestemmelsen om obligatorisk tilbud om handleplaner omfatter både mennesker med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og mennesker med alvorlige sociale problemer.

Det drejer sig f.eks. om mennesker med udviklingshæmning, svært sindslidende, mennesker med udviklingsforstyrrelser f.eks. mennesker med autisme, svær hjerneskade eller stærkt nedsat fysisk funktionsevne, længerevarende hjemløse og personer med et behandlingskrævende stof- eller alkoholmisbrugsproblem.

Kravet om tilbud om handleplan gælder for voksne inden for de nævnte grupper, der enten har store problemer med at klare sig i egen bolig, eller for hvem der bør gøres en ekstra og mere langsigtet indsats f.eks. for at kunne udvikle en positiv identitet, for at opøve eller vedligeholde færdigheder eller for at kunne mestre en aktiv livsudfoldelse i samspil med andre.

Handleplanen skal bidrage til at sikre en koordineret indsats mellem de kommunale myndigheder, botilbudsområdet, behandlingssystemet m.m. med henblik på at kunne sammensætte den rette indsats, både hvad angår de enkelte tilbud og den tidsmæssige rækkefølge af tilbuddene.

Når det gælder beboere i botilbud efter serviceloven eller almenboligloven, vil der ofte være udarbejdet en pædagogisk plan, som gælder for indsatsen i forbindelse med selve botilbuddet. En sådan pædagogisk plan kan ikke erstatte en handleplan efter servicelovens § 141, stk. 2, men kan evt. indgå som et delelement i handleplanen.

På samme måde vil særlige jobplaner m.v., som jobcentrene skal udarbejde, også kunne indgå som delelementer i handleplanen efter servicelovens § 141, stk. 2.

På hjemløseområdet er udarbejdelse af handleplaner og koordinering af indsatserne særligt relevant, da der er tale om en mobil gruppe med ustabile boligforhold. Gruppens sammensatte problemer nødvendiggør ofte medvirken fra andre myndigheder og forvaltningsgrene, behandlingssystemet, Kriminalforsorgen m.fl. for at kunne tilvejebringe de rette tilbud.

### *Særlig om overgang fra ung til voksen*

**120.** En handleplan kan også være et godt og nødvendigt redskab i forbindelse med overgangen til voksenalderen. Kommunalbestyrelsen skal senest 6 måneder forud for ophør af en anbringelse ved det fyldte 18. år træffe afgørelse om, hvorvidt den unge har behov for efterværn, og i forbindelse hermed skal handleplanen revideres. Handleplanen kan medvirke til at lette tilrettelæggelsen af indsatsen, når den unge, herunder en ung med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, går fra ydelser efter reglerne om børn og unge til ydelser efter voksenreglerne. Handleplanen kan bidrage til, at kommunen sikrer den nødvendige rådgivning af den unge og hans familie, i forbindelse med at støtte ikke længere udmåles til forældremyndighedens indehaver, men tildeles den unge selv. Herudover er handleplanen af stor

betydning med henblik på at fastlægge mål for den unges fortsatte uddannelse, beskæftigelse, botilbud, udviklingsmuligheder og muligheder for livsudfoldelse m.v. For nærmere beskrivelse af reglerne om handleplaner for unge under 18 år henvises til Vejledning nr. 3 til lov om social service om særlig støtte til børn, unge og deres familier.

### *Særligt om handleplaner for stofmisbrugere*

**121.** På stofmisbrugsbehandlingsområdet vil det af flere grunde være hensigtsmæssigt, at der udarbejdes handleplaner for at inddrage stofmisbrugerne og/eller for at opnå en sammenhængende indsats. Af de stofmisbrugere, som ikke måtte være omfattet af det obligatoriske krav om handleplan, kan udarbejdelse af handleplaner således være hensigtsmæssigt for at sikre vedkommendes medvirken og motivation samt for at inddrage alle relevante parter så tidligt som muligt i forløbet.

Kendetegnende for udarbejdelse af handleplaner på stofmisbrugsområdet er, at indhentelse af samtykke til de konkrete henvendelser til andre myndigheder og f.eks. behandlingstilbud ofte er nødvendigt, og at processen med udarbejdelse af handleplanen egner sig til at opnå samtykke hertil fra stofmisbrugeren.

Videre er det på dette område karakteristisk, at der arbejdes med delmål for indsatsen for den enkelte misbruger og varierede målsætninger for de forskellige hovedgrupper af stofmisbrugere. Som del af den samlede handleplan bør der indgå en beskrivelse af behandlingsforløbet, hvor det pågældende behandlingstilbud, det være sig privat eller offentligt, sammen med misbrugeren, den visiterende myndighed og eventuelt andre samarbejdspartnere udstikker målene for behandlingen, de behandlingsmæssige faser og metoder.

Den mulighed, som ligger i lov om tilbageholdelse af stofmisbrugere i behandling, bør også overvejes i forbindelse med udarbejdelse af handleplanen. At rette et tilbud om tilbageholdelse til stofmisbrugeren bør opfattes som en mulighed for den misbruger, der i en krise kan have svært ved at overskue konsekvenserne for sig selv og sin familie ved at trække sig ud af behandlingen. Der henvises til Vejledning nr. 4 til lov om social service om botilbud m.v. til voksne efter reglerne i almenboligloven, serviceloven og friplejeboligloven.

### *Handleplanens indhold*

**122.** Som det fremgår af servicelovens § 141 stk. 3, skal der i planen angives formålet med indsatsen for den pågældende borger, hvilken indsats, der er nødvendig for at opnå formålet, den forventede varighed af indsatsen samt andre særlige forhold om boform, beskæftigelse, personlig hjælp, behandling, hjælpemidler m.v.

Af konkrete indholdsmæssige elementer, som handleplanen skal forholde sig til og opstille mål for, kan eksempelvis være følgende:

- Uddannelse, beskæftigelse og fritid.
- Bolig, herunder hjælp til at fastholde en bolig, samt hjælpemidler og boligindretning.
- Økonomi.
- Opbygning af sociale relationer.
- Indsatser af pædagogisk, pleje- og omsorgsmæssig karakter, som kan medvirke til at højne livskvaliteten.
- Opfølgning af indsatserne med henblik på justering af handleplanen.

### *Borgerens medvirken*

**123.** Det fremgår af lovens § 141, stk. 4, at handleplanen bør udarbejdes ud fra borgerens forudsætninger og så vidt muligt i samarbejde med denne. Hvis borgeren ikke selv eller kun vanskeligt kan indgå



i en dialog om udarbejdelse af en handleplan, skal tilbuddet fremsættes over for den, der varetager pågældendes interesser, som f.eks. nære pårørende eller en støtte- og kontaktperson, værge, bisidder eller en anden person, der har fuldmagt til at repræsentere borgeren.

#### *Udlevering af relevante dele af handleplanen til tilbuddet*

**124.** Når en person visiteres til et socialt døgntilbud efter §§ 107-110 eller til et behandlingstilbud for stofmisbrugere efter § 101, skal de relevante dele af handleplanen, som er udarbejdet i forhold til denne konkret valgte indsats over for borgeren, udleveres til tilbuddet.

Udleveringen af disse nærmere oplysninger om borgerens konkrete forhold sker med henblik på at sikre, at det tilbud, som borgeren visiteres til, får det bedst mulige grundlag for at påse, at borgeren får den nødvendige og rette indsats.

Kommunalbestyrelsens videregivelse af oplysninger til tilbuddet må aldrig gå udover, hvad der i det konkrete tilfælde må anses for nødvendigt til brug for tilbuddets gennemførelse af den konkrete indsats over for borgeren. Kommunalbestyrelsen skal derfor i hvert enkelt tilfælde foretage en konkret vurdering af oplysningerne i handleplanen i forbindelse med en evt. udlevering af disse til det konkrete tilbud. Andre dele af handleplanen, som ikke er nødvendige i forhold til den konkrete indsats, må således ikke udleveres til tilbuddet.

Både kommunalbestyrelsens udlevering af oplysninger til tilbuddet om den konkrete borger og tilbuddets efterfølgende behandlinger af disse oplysninger skal i hvert enkelt tilfælde leve op til persondatalovens regler.

#### *Pligt for kommunerne til at koordinere handleplaner efter servicelovens § 141 med Kriminalforsorgen for visse persongrupper*

**125.** Kommunen har pligt til at koordinere handleplaner efter bl.a. servicelovens § 141 med Kriminalforsorgen for visse persongrupper.

Målgruppen for de koordinerede handleplaner er personer, som er indsatte i fængsler og arresthuse, er under tilsyn af kriminalforsorgen eller er idømt en foranstaltningsdom efter straffelovens §§ 68 og 69.

Initiativet til koordinering af handleplaner påhviler Kriminalforsorgen.

Kommunen har ansvaret for, at kommunens handleplaner koordineres med Kriminalforsorgen og for løbende at sikre sig, at kommunens støtteforanstaltninger og indsatser i øvrigt koordineres med Kriminalforsorgens tiltag, og at evt. andre relevante samarbejdsparter inddrages i arbejdet.

Der henvises til bekendtgørelse nr. 642 af 15. juni 2006 om kommunernes pligt til at koordinere handleplaner med kriminalforsorgen for visse persongrupper.

## **Kapitel 17**

### ***Det personrettede tilsyn***

#### *Serviceloven*

**§ 148.** Kommunalbestyrelsen i den kommune, der har pligt til at yde hjælp efter denne lov, jf. §§ 9-9 b i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, fører tilsyn med de

tilbud, som kommunalbestyrelsen i denne kommune i forhold til den enkelte person har truffet afgørelse om, jf. § 3, stk. 1. Tilsynet omfatter ikke det generelle driftsorienterede tilsyn, jf. § 148 a og lov om socialtilsyn.

*Stk. 2.* Kommunalbestyrelsen i den kommune, der har pligt til at yde hjælp efter denne lov, jf. §§ 9-9 b i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, skal løbende følge de enkelte sager for at sikre sig, at hjælpen fortsat opfylder sit formål. Kommunalbestyrelsen skal herunder være opmærksom på, om der er behov for at yde andre former for hjælp. Opfølgningen skal ske ud fra modtagerens forudsætninger og så vidt muligt i samarbejde med denne.

*Stk. 3.* Hvis den kommunalbestyrelse, der har ansvaret for borgerens ophold i tilbuddet, jf. §§ 9 og 9 b i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område, i forbindelse med tilsynet efter stk. 1 bliver opmærksom på bekymrende forhold i et tilbud, der er omfattet af lov om socialtilsyn, skal kommunalbestyrelsen underrette den kommunalbestyrelse, som efter stk. 2 i lov om socialtilsyn har ansvar for det driftsorienterede tilsyn med tilbuddet.

**126.** Det personrettede tilsyn efter servicelovens § 148 udføres af den kommune, der har ansvaret for borgerens ophold i tilbuddet, jf. retssikkerhedslovens §§ 9-9 b.

Tilsynspligten i forbindelse med det personrettede tilsyn omfatter alle typer af ydelser og indsatser, kommunalbestyrelsen har truffet afgørelse om over for den enkelte borger. Derfor vil f.eks. en kommunalbestyrelses afgørelse om at yde støtte til hjælpemidler efter servicelovens § 112 såvel som en afgørelse om at tilbyde stofmisbrugsbehandling efter servicelovens § 101 indgå i det personrettede tilsyn.

Det personrettede tilsyn har til formål at sikre, at den hjælp, der er truffet afgørelse om at yde, fortsat opfylder sit formål. Det medfører, at kommunalbestyrelsen løbende skal følge de enkelte sager for at sikre sig dette, jf. servicelovens § 148, stk. 2. Kommunalbestyrelsen skal i forbindelse med opfølgningen være opmærksom på, om der er behov for at yde andre former for hjælp. Hvis det personrettede tilsyn viser, at forudsætningerne for f.eks. borgerens ophold i et tilbud eller for at modtage støtte til et hjælpemiddel ikke længere er opfyldt, er kommunalbestyrelsen forpligtet til at reagere herpå. Den opfølgning, som kommunalbestyrelsen foretager, skal ske ud fra modtagerens forudsætninger og så vidt muligt i samarbejde med den, der modager ydelsen eller indsatsen.

Det personrettede tilsyn udføres af den kommune, der har pligt til at yde hjælpen til den enkelte person, jf. retssikkerhedslovens §§ 9-9 b. Hvis en person eksempelvis har fået ophold i et botilbud m.v. i en anden kommune end den oprindelige opholdskommune, vil den kommune, der har truffet afgørelse over for borgeren i forhold til ydelser efter serviceloven, i nogle tilfælde være den oprindelige opholdskommune,

jf. retssikkerhedslovens § 9, stk. 7, og § 9 a, stk. 7. I så fald er det også denne kommune, der har pligten til at føre det personrettede tilsyn.

Der henvises til Vejledning nr. 3 til lov om social service for beskrivelse af de særlige regler om tilsyn og opfølgning på børneområdet. Endvidere henvises vedrørende kommunalbestyrelsens pligt til at føre tilsyn med opgaver efter servicelovens §§ 83 og 86, tilsyn med plejehjem, plejeboliger m.v., og borgere i friplejeboliger, jf. servicelovens §§ 151, 151 a og 151 b, til Vejledning nr. 2 til lov om social service om hjælp og støtte efter serviceloven.

#### *Snitflader til socialtilsynet*

**127.** Det personrettede tilsyn har, jf. ovenfor, til formål at sikre, at den hjælp, der er truffet afgørelse om at yde, fortsat opfylder sit formål.

Socialtilsynet, der fører tilsyn med plejefamilier og sociale tilbud har, i modsætning til det personrettede tilsyn, plejefamilier og sociale tilbud som tilsynsgenstand. Socialtilsynet skal som led i det driftsorienterede tilsyn påse, at den kvalitet, som var en forudsætning for, at tilbuddet blev godkendt, samt de øvrige forhold, som lå til grund for godkendelsen, fortsat er til stede.

Den kommunalbestyrelse, der fører det personrettede tilsyn, har pligt til at underrette socialtilsynet, hvis kommunen får oplysninger om bekymrende forhold i tilbuddet. Det følger af servicelovens § 148, stk. 3. Det kan for eksempel være oplysninger om magtanvendelse, som ikke bliver indberettet, eller oplysninger om uhensigtsmæssig adfærd fra tilbuddets ansatte.

Oplysninger, som skal videregives til socialtilsynet, kan både relatere sig til generelle forhold i tilbuddet, f.eks. om anvendelse af rusmidler i tilbuddet, som til mere konkrete situationer eller hændelser om én eller flere bestemte beboere, som den kommunalbestyrelse, der underretter socialtilsynet, finder bekymrende.

Formålet med underretningspligten er at give socialtilsynet det bedst mulige oplysningsgrundlag for at udføre det driftsorienterede tilsyn med det konkrete tilbud.

Socialtilsynet er, jf. socialtilsynslovens § 10, stk. 1, tilsvarende forpligtet til at underrette den kommunalbestyrelse, der fører det personrettede tilsyn, hvis socialtilsynet bliver opmærksomt på bekymrende i forhold, der relaterer sig til den enkelte borger i et tilbud.

Der henvises til Vejledning om socialtilsyn for yderligere om socialtilsynets driftsorienterede tilsyn.

### **Afsnit IV**

### **Rådgivning**

### **Kapitel 18**

#### ***Rådgivning og specialrådgivning***

#### *Serviceloven*

**§ 10.** Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at enhver har mulighed for at få gratis rådgivning. Formålet med rådgivningen er at forebygge sociale problemer og at hjælpe borgeren over øjeblikkelige vanskeligheder. På længere

sigt er formålet at sætte borgeren i stand til at løse opståede problemer ved egen hjælp. Rådgivningen kan gives særskilt eller i forbindelse med anden hjælp efter denne eller anden lovgivning.

*Stk. 2.* Rådgivningen skal kunne gives som et anonymt og åbent tilbud.

*Stk. 3.* Kommunalbestyrelsen skal i forbindelse med rådgivningen være opmærksom på, om den enkelte har behov for anden form for hjælp efter denne eller anden lovgivning.

*Stk. 4.* Kommunalbestyrelsen skal tilbyde rådgivning om valg af hjælpemidler og forbrugsgoder samt instruktion i brugen heraf. Opgaven kan varetages i samarbejde med andre kommuner.

**§ 11.** Kommunalbestyrelsen skal tilrettelægge en indsats, der sikrer sammenhæng mellem kommunens generelle og forebyggende arbejde og den målrettede indsats over for børn og unge med behov for særlig støtte.

*Stk. 2.* Kommunalbestyrelsen skal som led i det tidlige forebyggende arbejde sørge for, at forældre med børn og unge eller andre, der faktisk sørger for et barn eller en ung, kan få en gratis familieorienteret rådgivning til løsning af vanskeligheder i familien. Kommunalbestyrelsen er forpligtet til ved opsøgende arbejde at tilbyde denne rådgivning til enhver, som på grund af særlige forhold må antages at have behov for det. Tilbuddet om rådgivning skal også omfatte vordende forældre. Såvel forældre som børn og unge, der alene søger rådgivning efter stk. 1, skal kunne modtage denne anonymt og som et åbent tilbud.

*Stk. 3.* Kommunalbestyrelsen skal tilbyde en forebyggende indsats til barnet, den unge eller familien, når det vurderes, at støtte efter nr. 1-4 kan imødekomme barnets eller den unges behov. Kommunalbestyrelsen kan tilbyde følgende forebyggende indsatser:

- 1) Konsulentbistand, herunder familierettede indsatser.
- 2) Netværks- eller samtalegrupper.
- 3) Rådgivning om familieplanlægning.

4) Andre indsatser, der har til formål at forebygge et barns eller en ungs eller en families vanskeligheder.

Stk. 4....

### *Rådgivning - generelt*

**128.** Servicelovens §§ 10 og 11 foreskriver, at kommunerne skal stille gratis rådgivning til rådighed for alle borgere, der har behov for rådgivning. Denne rådgivning er ikke snævert begrænset til rådgivning inden for det sociale område, men skal være et bredt tilbud, der kan bidrage til at forebygge, at der opstår sociale problemer, og som kan styrke den enkeltes muligheder for at overkomme opståede problemer. Rådgivningen skal tilrettelægges således, at der kan rådgives om, hvilke støttemuligheder der er inden for andre sektorer.

Forpligtelsen til at yde gratis rådgivning efter lovens § 11, stk. 2, gælder både over for børn, unge og voksne. Alle grupper har krav på, at rådgivningen tilbydes som et åbent og anonymt tilbud, når rådgivningen ikke er kombineret med andre ydelser. Rådgivningen kan bestå i en enkeltstående oplysning, i samtaler med borgeren, i hjælp til løsning af praktiske problemer, formidling af kontakt til andre myndigheder m.v.

I konkrete tilfælde kan der også afhængig af behovet være tale om en løbende kontakt. Egentlig behandling omfattes derimod ikke af kommunens generelle rådgivningsforpligtelse efter lovens § 10 og § 11, stk. 2. Dog kan kommunalbestyrelsen efter § 11, stk. 3, give konsulentbistand til forældre, børn og unge, som har behov for et længerevarende og mere konkret rådgivningstilbud, end hvad der kan ydes som rådgivning efter § 11, stk. 2. Rådgivningen kan i højere grad målrettes de konkrete problemer, der søges om hjælp til, og der kan ydes støtte over en længerevarende periode, hvis der er behov herfor. Der henvises herom til Vejledning nr. 3 til lov om social service om særlig støtte til børn og unge og deres familier.

**129.** Kommunen skal vurdere behovet for rådgivning og tage stilling til, hvorledes rådgivningen skal tilrettelægges ud fra en bedømmelse af de muligheder, der er til stede eller kan tilvejebringes gennem et samarbejde med andre myndigheder. Kommunen kan samarbejde med andre kommuner for at løse deres rådgivningsopgaver, ligesom kommunen i rådgivningsarbejdet kan entrere med private tilbud eller f.eks. med de tilbud, der drives af regionen.

Herudover vil kommunen f.eks. kunne inddrage frivillige organisationer, private eller selvejende institutioner og tilbud eller andre med en særlig viden.

Rådgivningen skal understøtte den helhedsorienterede indsats over for borgerne, hvor der udover de forskellige støttemuligheder inden for det sociale område kan inddrages forhold, der vedrører bl.a. beskæftigelse, uddannelse, undervisning, sundhed, familiemæssige forhold eller andet, der har betydning for borgerens, familiens, barnets eller den ungs situation på det tidspunkt, der søges rådgivning.

Med henblik på at opfylde kommunernes særlige forpligtelse i forhold til børn og unge med ophold i kommunen har kommunen en forpligtelse til selv at være opsøgende med tilbud om rådgivning til familier og børn og unge, som på grund af særlige forhold må antages at have behov herfor. Kommunalbestyrelsen skal således tilrettelægge en indsats, der sikrer sammenhæng mellem kommunens generelle og forebyggende arbejde og den målrettede indsats over for børn og unge med behov for særlig støtte.

### *Rådgivning om hjælpemidler og forbrugsgoder*

**130.** Ifølge servicelovens § 10, stk. 4, skal kommunerne rådgive om valg af hjælpemidler og forbrugsgoder og instruktion i brugen heraf.

#### *Serviceloven*

##### **§ 10....**

*Stk. 4.* Kommunalbestyrelsen skal tilbyde rådgivning om valg af hjælpemidler og forbrugsgoder samt instruktion i brugen heraf. Opgaven kan varetages i samarbejde med andre kommuner.

### *Specialrådgivning*

**131.** Efter bestemmelserne i servicelovens § 11, stk. 7, og § 12 har kommunerne en forpligtelse til at tilbyde rådgivning af børn og unge, familier og voksne, der har særlige behov på grund af nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne eller særlige sociale problemer. Opgaven påhviler kommunerne og omfatter også den rådgivningsforpligtelse, der indtil kommunalreformen lå som en amtslig forpligtelse.

#### *Serviceloven*

##### **§ 11....**

*Stk. 7.* Kommunalbestyrelsen skal tilbyde gratis rådgivning, undersøgelse og behandling af børn og unge med adfærdsvanskeligheder eller nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne samt deres familier. Opgaverne kan varetages i samarbejde med andre kommuner.

**§ 12.** Kommunalbestyrelsen skal sørge for tilbud om gratis rådgivning til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer. Tilbuddet om rådgivning skal også omfatte opfølgende arbejde.

*Stk. 2.* Opgaverne efter stk. 1 kan varetages i samarbejde med andre kommuner.

Kommunerne har således ansvaret for at tilbyde såvel den almindelige som den mere specialiserede rådgivning til brugere og pårørende, som de pågældende efter loven har krav på. Kommunerne kan søge støtte til deres rådgivningsopgaver dels i andre kommuner og hos private dels i de tilbud, som regionerne driver. Det er generelt af betydning, at den sociale indsats kommer så tidligt som muligt for bedst muligt at bidrage til forebyggelse eller til at forhindre en forværring af den pågældendes situation. Dette gælder også for den mere specialiserede rådgivning over for personer med særlige behov.

Kommunerne kan herudover søge bistand til løsning af rådgivningsopgaven i VISO, som skal tilbyde kommuner og borgere gratis vejledende specialrådgivning i de mest specialiserede og komplicerede

enkeltsager. Der henvises til kapitel 23 og bekendtgørelse nr. 817 af 24. juni 2014 om den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation, VISO.

### *Hvem retter rådgivningen sig til?*

**132.** Rådgivningsforpligtelsen efter servicelovens § 11, stk. 7, er rettet mod børn og unge med adfærdsvanskeligheder eller nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne samt deres familier. I servicelovens § 12 er rådgivningsforpligtelsen rettet mod voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer.

Rådgivningsforpligtelsen efter servicelovens § 11, stk. 7, og § 12 forudsætter, at der kan konstateres et særligt behov. Årsagerne til dette særlige behov er derimod ikke afgørende.

Som eksempler på børn, unge og voksne, som vil være omfattet af den kommunale rådgivningsforpligtelse, kan nævnes mennesker med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne og mennesker med sindslidelser. Den fysiske eller psykiske funktionsnedsættelse kan f.eks. skyldes udviklingshæmning, døvblindhed, blindhed, omfattende nedsat hørelse eller syn, bevægehandicap osv.

Hertil kommer mennesker med særlige sociale problemer, såsom f.eks. alkohol- og stofmisbrugere, HIV-smittede og AIDS-syge, prostituerede, personer, der har været udsat for seksuelt misbrug, mennesker, der har været udsat for vold eller trusler om vold, personer der har forsøgt selvmord eller er selvmordstruede, personer uden bolig, personer som risikerer at miste deres bolig samt andre med særlige sociale problemer.

Rådgivningsforpligtelsen er ikke begrænset til borgeren med nedsat funktionsevne eller særlige sociale problemer, men omfatter også en forpligtelse til at rådgive den pågældendes pårørende, f.eks. ægtefælle, forældre eller andre pårørende, der indgår i den pågældendes nære sociale netværk.

### *Hvad omfatter rådgivningen*

**133.** Rådgivningen skal afpasses den enkeltes behov og kan omfatte rådgivning om en række forskellige forhold, som f.eks. uddannelse, beskæftigelse, boformer og almene trivselsmæssige spørgsmål. Der vil ofte være behov for, at rådgivningen tager afsæt i et tværfagligt og tværsektorielt samarbejde bl.a. med henblik på en forbedring af den tidlige og forebyggende indsats.

I forbindelse med rådgivning vil det ofte være relevant at søge at afdække den enkeltes behov for eventuelle andre sociale ydelser eller tilbud. Der kan være tale om, at der afdækkes særlige problemer og behov for indsats på grund af f.eks. alkohol- eller stofmisbrug herunder eventuel indsats for den enkeltes børn eller familie, eller der kan komme oplysninger frem om andre grundlæggende problemer for den enkelte, som kan afføde behov for andre tilbud eller for et forebyggende arbejde. Kommunen skal i forbindelse med sin rådgivning ikke kun være opmærksom på, om der er muligheder for hjælp efter den sociale lovgivning. Kommunen skal således så vidt muligt også være opmærksom på, om der kan søges hjælp til den enkelte hos en anden myndighed eller efter anden lovgivning.

Rådgivning af mennesker med særlige behov kan være afgrænsede enkeltstående rådgivningssamtaler, eller det kan være længere forløb, såsom kurser for mennesker, der for nylig har mistet synet, tegnsprogskurser mennesker med hørehandicap og deres pårørende og særlige kommunikationskurser for mennesker med døvblindhed. Der kan endvidere være tale om længerevarende forløb, der kan styrke og fastholde kontakten med sindslidende, stofmisbrugere m.fl.

Det er kommunalbestyrelsens forpligtelse at bidrage til, at rådgivningen sker på et så sagligt og vidensfunderet grundlag som muligt. Hvis kommunen ikke selv råder over den nødvendige faglige viden, kan

kommunen søge denne hos VISO, der har til opgave at sikre en systematisk indsamling, udvikling, bearbejdning og formidling af den faglige viden på det sociale område, jf. servicelovens § 13, stk. 8, og § 7 i bekendtgørelse nr. 817 af 27. juni 2014 om den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation – VISO – i Socialstyrelsen. Der henvises til kapitel 23. Denne viden indsamles og formidles med henblik på, at den kan indgå som grundlag for kommunernes varetagelse af deres rådgivningsforpligtelse.

### *Opsøgende arbejde*

**134.** Når det drejer sig om indsatsen over for mennesker med særlige behov herunder rådgivning, har kommunerne en forpligtelse til selv at udføre en opsøgende indsats for at nå ud til grupper, som ikke eller kun sjældent selv henvender sig. Dette gælder både i forhold til børn og unge, jf. pkt. 135, og i forhold til forskellige grupper af voksne, jf. punkt 137-151, hvor baggrunden for kravet om opsøgende indsats bl.a. kan være, at grupper, der er socialt udsatte eller truet af social udstødelse, i nogle tilfælde holder sig væk fra de offentlige forvaltninger. De kan have svært ved at overholde aftaler med forvaltningen eller ved at kunne anvende og forstå den vejledning, der gives.

## **Kapitel 19**

### ***Særligt om specialrådgivning til mennesker med nedsat funktionsevne***

#### *Særligt om børn og unge*

**135.** Kommunernes forpligtelse efter servicelovens § 11, stk. 7, omfatter ud over selve rådgivningen også tilbud om undersøgelse og behandling af børn og unge med adfærdsvanskeligheder eller nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

Der er tale om en ganske omfattende forpligtelse, som skal ses i sammenhæng med kommunernes særlige forpligtelser over for børn og unge, der fremgår af servicelovens afsnit IV. Der henvises i øvrigt til Vejledning nr. 3 til lov om social service om særlig støtte til børn og unge og deres familier.

Ikke mindst når det gælder indsatsen over for børn og unge, er det væsentligt, at der sættes ind så tidligt som muligt. Dette gælder også rådgivning, undersøgelse og behandling, hvor en tidlig indsats kan bidrage til, at eventuelle langtidsvirkninger og senfølger af en nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne formindskes, ligesom formålet med at gribe ind over for børn og unge, der står i en situation, hvor deres adfærd og sociale handlingsmønstre udvikler sig uheldigt, bedre kan opnås, når indsatsen sker tidligt.

Der er i indsatsen for børn og unge, herunder f.eks. børn og unge der er særligt socialt udsatte, som har været på døgninstitution, har været udsat for misbrug eller andet, grundlag for særligt at være opmærksom på behovet for foranstaltninger, der kan medvirke til at forebygge f.eks. risikoen for, at de går ind i prostitution eller en fortsat tilværelse på »kanten af samfundet«, og som kan styrke barnet eller den unges udvikling af en positiv identitet m.v.

I rådgivningsarbejdet og i det hele taget i kontakten med børn og unge er det væsentligt at være opmærksom på de forhold, som børn og unge lever under eller lever med. Børn, der lever i et hjem med forældre, der har et alkohol- eller stofmisbrug, kan være særligt udsatte, også selv om forældrene måske udadtil er i stand til helt eller delvis at skjule deres misbrug. Herudover kan der være særlige problemer for børn og unge, hvor forældrene er sindslidende, har en udviklingshæmning eller på anden vis ikke altid er i stand til at give børnene eller de unge den fornødne og relevante støtte og opdragelse.

I rådgivningsarbejdet og det opsøgende arbejde skal kommunen være opmærksom på forholdene for de børn og unge, der vokser op i en familie med et medlem, der har en betydelig og varig funktionsnedsæt-



telse, idet varetagelsen af personen med funktionsnedsættelsens interesser vil kunne fjerne fokus fra andre familiemedlemmers forhold.

Det er et vigtigt element i rådgivningen efter servicelovens § 11, stk. 7, at forældre og pårørende så tidligt som muligt modtager rådgivning om forhold vedrørende de vanskeligheder, barnet eller den unge står i, hvad enten dette drejer sig om rådgivning på grundlag af en særlig diagnose f.eks. autisme, fysisk nedsat funktionsevne, døvblindhed, udviklingshæmning eller andet, eller det drejer sig om indsatsen over for en særlig adfærd eller lignende. Det er ligeledes af betydning, at f.eks. forældrene så tidligt som muligt oplyses om de muligheder, der måtte være til afhjælpning af følgerne af en bestemt nedsat funktionsevne.

### *Særligt om mennesker med nedsat funktionsevne*

**136.** Mennesker med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne har ofte kontakt med myndighederne. Behovet for en generel opsøgende virksomhed har derfor ikke til formål at »lære de pågældende at kende«. Derimod kan der være behov for rådgivning på kommunens initiativ for at vedligeholde og udbygge kendskabet til den pågældende familie bl.a. med henblik på løbende at følge med i om den støtte, der ydes, lever op til den enkeltes eller familiens behov. Det er således vigtigt, at kommunen tilbyder rådgivning, hvis den pågældendes eller familiens vilkår ændres. Det kan f.eks. være, når den unge fylder 18 år og overgår fra ydelser efter børnereglerne til ydelser efter reglerne for voksne, når borgeren med nedsat funktionsevne overgår fra erhvervsindtægt til pension, ved ændringer i den pågældendes nedsatte funktionsevne og helbredsforhold m.v.

Der kan også være tilfælde, hvor familier eller enkeltpersoner lever med en funktionsnedsættelse uden særlig kontakt med myndighederne, eller hvor de ikke af sig selv efterspørger råd og vejledning, selv om de måske har et behov. Dette kan gælde familier eller enkeltpersoner, der f.eks. lever med en sjælden diagnose, eller mennesker der på anden vis lever relativt isoleret og uden kontakt med myndighederne. I disse situationer har kommunen en særlig forpligtelse til selv at tilbyde rådgivning.

Er der tale om mennesker, hvis nedsatte funktionsevne f.eks. består i kommunikative eller kognitive problemstillinger, er det vigtigt, at rådgivningen tilpasses både i omfang og form, så der tages højde for de særlige behov, der kan være forbundet med den nedsatte funktionsevne.

Et opsøgende arbejde over for disse grupper vil ofte kunne medvirke til at forebygge, at de kommer til at leve i yderligere isolation, og det kan i rådgivningsarbejdet eventuelt være en hjælp for dem, at de får mulighed for at komme i kontakt med andre enkeltpersoner eller familier, der lever med det samme eller et tilsvarende problem.

Rådgivningen og det opsøgende arbejde vil i den forbindelse også have til formål at sikre, at de pågældende familier og mennesker med handicap får relevante tilbud om støtte og hjælp, herunder om f.eks. kompenserende foranstaltninger og relevante uddannelses- eller beskæftigelsestilbud med henblik på at afhjælpe eller lette følgerne af funktionsnedsættelsen.

Kommunerne vil via VISO kunne indhente rådgivning i forhold til det opsøgende og rådgivende arbejde over for grupper og enkeltpersoner med særlige og sjældne behov.

## **Kapitel 20**

### *Særligt om rådgivning til mennesker med særlige behov*

#### *Rådgivning af særlige grupper*

**137.** Opsøgende virksomhed er også nødvendig i forhold til nogle grupper af sindslidende, herunder sindslidende med misbrugsproblemer, stofmisbrugere og visse grupper af alkoholmisbrugere, visse

grupper af hjemløse og mennesker, der ikke af egen drift magter eller kan overskue at sætte sig i kontakt med omverdenen, og som derfor meget let kommer til at leve en meget isoleret tilværelse uden relevant og nødvendig støtte og behandling.

Det opsøgende arbejde og rådgivningen over for disse mennesker må ofte foregå på de pågældendes præmisser, og kontakten må skabes, hvor den pågældende befinder sig, herunder f.eks. på banegårde, parkanlæg eller andre samlingssteder i lokalmiljøet. Det opsøgende arbejde kan også være relevant i forbindelse med aktivitets- og samværstilbud (væresteder, natcaféer m.v.), herberger, forsorgshjem og andre tilbud, hvor borgeren henvender sig uden visitation.

Når der skabes kontakt til disse grupper, herunder også hjemløse og stof- eller alkoholmisbrugere, vil der ofte være behov for en hurtig indsats og etablering af relevante tilbud i form af f.eks. aktivitets- og samværstilbud. For en nærmere gennemgang af reglerne om aktivitets- og samværstilbud til personer med betydelig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer, henvises til Vejledning nr. 5 til lov om social service om særlig støtte til voksne.

For en del af disse grupper er rådgivningsindsatsen i sig selv en meget stor del af den sociale indsats, idet rådgivningen kan bidrage til, at den enkelte får nogle redskaber til at leve et selvstændigt liv og f.eks. komme ud af prostitution eller deltage i aktiviteter, der bringer den enkelte ud af ensomhed, nedbringer et misbrug, eller får borgeren til at deltage i relevant behandling.

### *Prostituerede*

**138.** Kommunernes rådgivningsforpligtelse omfatter alle, der har et behov, herunder også mennesker, hvor indsatsen efter serviceloven først og fremmest består i rådgivning, mens de nødvendige tilbud og indsatser ligger uden for servicelovens område. Dette gælder f.eks. indsatsen over for prostituerede, der ønsker at komme ud af prostitutionen, ligesom det gælder indsatsen for at forebygge, at unge kommer ind i prostitution.

I rådgivningen af voksne, der ønsker at komme ud af prostitution, vil der ud over rådgivning og afklaring af den enkeltes personlige forhold og ressourcer skulle indgå en afklaring af, hvorvidt der eventuelt er behov for psykologbistand eller andre behandlingstilbud. Herudover vil det ofte være relevant at bistå den prostituerede med at undersøge mulighederne for et andet indtægtsgrundlag, herunder kontanthjælp, aktivering, revalidering, førtidspension og muligheder for gældssanering, med henblik på at understøtte den enkeltes ønske om at komme ud af prostitution.

Både i forbindelse med rådgivningen og i forbindelse med evt. tilrettelæggelse af andre tilbud, er det vigtigt, at den pågældende føler sig inddraget og medansvarlig for processen.

**139.** I det forbyggende og rådgivende arbejde over for unge med henblik på at hindre udbredelsen af prostitution er det vigtigt at have særligt fokus på de udsatte unge, herunder f.eks. unge i kommunale tilbud for særligt udsatte og unge med ophold på institution, fordi de ofte vil have oplevet omsorgssvigt i deres barndom og dermed kan have en øget risiko for på sigt at ende i prostitution.

**140.** Med handlingsplanen, »Et andet liv« blev der i 2005 taget initiativ til at oprette det landsdækkende Kompetencecenter Prostitution under Socialstyrelsen.

Kompetencecenter Prostitution er et nationalt center, der fungerer som nøgleaktør på prostitutionsområdet. Centrets viden og kompetencer skal overordnet set medvirke til at forbedre prostitueredes livsvilkår og muligheder for at komme ud af prostitution, samt forebygge at udsatte unge indgår i prostitutionslignende relationer. Indsatsen rettes også mod prostituerede, som ikke lige her og nu ønsker at komme ud af prostitution.

Kompetencecenter Prostitutions faglige kerneaktiviteter ligger indenfor fem overordnede indsatsområder:

- Social- og sundhedsmæssig indsats inden for prostitutionsfeltet. Opsøgende arbejde blandt prostituerede, telefon- og internetrådgivning, psykologhjælp, brobygning mellem prostituerede og sociale myndigheder eller sundhedsvæsen.
- Vidensproduktion inden for alle dele af prostitutionsområdet, som dels kan give fagfolk viden og kompetencer indenfor området, dels kan bidrage til et sikkert fagligt fundament for udmøntning af lovgivning og forvaltning på området.
- Udvikling af metoder i det sociale arbejde der dels kan kvalificere det sociale arbejde, der udføres i Kompetencecenter Prostitution, dels kan bidrage til den generelle metodeudvikling i det sociale arbejde.
- Rådgivning og vejledning af kommuner og andre instanser som kan bidrage til, at de yder en kvalificeret og helhedsorienteret sagsbehandling for prostituerede i de enkelte kommuner.
- Efteruddannelse af personale der arbejder med udsatte unge på døgninstitutioner m.v. for at sikre, at færre unge indgår i prostitutionslignende relationer og herved forebygge prostitution.

Det vil være relevant at inddrage den viden på området, der indsamles af Kompetencecenter Prostitution i den konkrete rådgivning af prostituerede, der ønsker at komme ud af prostitution, og i arbejdet med at forebygge, at unge kommer ind i prostitution.

Der kan findes yderligere oplysninger om Kompetencecenter Prostitution på Socialstyrelsens hjemmeside [www.socialstyrelsen.dk](http://www.socialstyrelsen.dk).

#### *Personer der har været udsat for seksuelle overgreb*

**141.** Mennesker, der har været udsat for seksuelle overgreb herunder incest, risikerer alvorlige og varige følgevirkninger, som kan præge dem resten af livet. Der kan eksempelvis være tale om vanskeligheder ved at etablere tilknytning til andre, seksuelle problemer, stof- og/eller alkoholmisbrug, depression, plagsomme erindringer, selvskadende adfærd, spiseforstyrrelser, personlighedsforstyrrelser m.m.

I en rådgivningssituation kan det derfor være af stor værdi at være opmærksom på, om der kan ligge et tidligere seksuelt misbrug til grund for den rådssøgendes problemer og i givet fald at søge den pågældende henvist til relevante behandlingsmuligheder. I offentligt regi er der i dag en række tilbud både i sundheds- og i socialt regi, der har tilbud til voksne, som har været udsat for seksuelle overgreb.

#### *Personer i risiko for at begå selvmord*

**142.** Antallet af selvmord i Danmark ligger på lidt under 1000 om året. Ud fra de registreringer, der varetages af Center for Selvmordsforskning, kan det forsigtigt skønnes, at der årligt er ca. 9000 personer over 15 år, der forsøger at begå selvmord. Med henblik på at forebygge selvmordsadfærd kan der hentes viden om forskningen i selvmord og selvmordsforebyggelse hos bl.a. Center for Selvmordsforskning.

Livslinjen er et telefonrådgivningstilbud, der har som sit særlige sigte at bidrage til at forebygge selvmord. Herudover er der en række foreningsdrevne akuttilbud og telefonrådgivninger, som borgerne kan henvende sig til eller henvises til i situationer, hvor borgeren befinder sig i en eksistentiel krise.

Der henvises til [www.selvmordsforskning.dk](http://www.selvmordsforskning.dk) og [www.livslinien.dk](http://www.livslinien.dk)

## **Kapitel 21**

### ***Særligt om rådgivning til voksne udsat for æresrelaterede konflikter***

*Servicebogen*

**§ 12 a.** Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at personer over 18 år, der henvender sig på grund af æresrelaterede konflikter, får mulighed for at få gratis rådgivning i henhold til § 10.

*Stk. 2-4...*

**143.** Kommunen skal sørge for, at personer over 18 år, der henvender sig på grund af æresrelaterede konflikter, får mulighed for at få gratis rådgivning i henhold til § 10. Bestemmelsen præciserer, at den rådgivningsforpligtelse, der gælder efter servicelovens § 10, også omfatter personer over 18 år, der er udsat for æresrelaterede konflikter.

#### *Målgruppe for rådgivning*

**144.** Bestemmelsen omfatter borgere over 18 år, der henvender sig til kommunen med konflikter vedrørende f.eks. tvangsægteskaber, tvungne religiøse vielser uden borgerlig gyldighed, tvungne forlovelser, genopdragelsesrejser, indespærring, vold eller trusler om vold eller social kontrol, hvor en ung f.eks. udsættes for omfattende overvågning eller begrænsninger f.eks. i forhold til, hvor den unge må færdes, om den pågældende må færdes alene, hvem personen må færdes med, eller om vedkommende må have en kæreste.

Ved en *æresrelateret konflikt* forstås en konflikt, som knytter sig til et eller flere familiemedlemmers opfattelse af, at et andet familiemedlem har krænket familiens ære. Det kan f.eks. opstå i tilfælde, hvor pågældende har en kæreste, har et seksuelt forhold uden for ægteskab, har valgt en ægtefælle mod familiens ønske, er homoseksuel, ønsker skilsmisse m.v. Både mænd og kvinder kan blive udsat for æresrelaterede konflikter.

#### *Rådgivningens formål og indhold*

**145.** Rådgivningen har til formål at styrke adgangen til myndighedernes hjælp til personer over 18 år, der risikerer eller allerede er udsat for en æresrelateret konflikt.

Rådgivningen kan omfatte information om, hvilke muligheder kommunen har for at støtte borgeren. Kommunen skal således være opmærksom på, om borgeren udover rådgivning har behov for anden form for hjælp efter serviceloven, eksempelvis midlertidigt ophold på kvindekrisecenter, eller hjælp efter anden lovgivning. Herudover kan rådgivningen omfatte information om, hvor borgeren i øvrigt kan få relevant støtte, f.eks. hos politiet eller frivillige organisationer, som arbejder med æresrelaterede konflikter.

**146.** En æresrelateret konflikt kan være af en sådan karakter, at borgeren ikke vil have mulighed for at møde op igen på grund af repressalier fra familien, f.eks. frihedsberøvelse eller trusler, og det vil derfor være hensigtsmæssigt, at rådgivningen ydes med det samme. Kommunalbestyrelsen skal således, når en borger møder op til rådgivning vedrørende en æresrelateret konflikt, vurdere, om borgeren er i en sådan situation, at det vil være hensigtsmæssigt af hensyn til borgernes sikkerhed, at borgeren ikke opholder sig på sin bopæl, samt om politiet skal involveres. Rådgivningen skal således i sådanne tilfælde indeholde oplysninger om bosteder m.v.

Hvis der i rådgivningssituationen i øvrigt fremkommer oplysninger, der indikerer, at der er tale om en alvorlig æresrelateret konflikt, skal kommunen tage stilling til, om der skal tilbydes en egentlig handleplan for borgeren. Ved en *alvorlig æresrelateret konflikt* forstås en konflikt, der vurderes at kunne udløse eller

har udløst en handling, som er omfattet af straffeloven. Den kan f.eks. være sager om tvangsægteskab, vold eller trusler om vold eller frihedsberøvelse begrundet i familiens ære.

Kommunen kan i forbindelse med rådgivningen få bistand hos VISO, som tilbyder gratis rådgivning til kommuner i æresrelaterede sager, herunder konsulentbistand i enkeltsager.

#### *Serviceloven*

##### **§ 12 a....**

*Stk. 2.* Skønner kommunalbestyrelsen, at der er behov for det, skal personer over 18 år, der risikerer at blive eller er udsat for en alvorlig æresrelateret konflikt, tilbydes en handleplan.

*Stk. 3.* Handleplanen skal indeholde

- 1) en risikovurdering for den pågældende borger,
- 2) oplysninger om borgerens aktuelle situation, herunder relevante forhold vedrørende bopæl, arbejde, uddannelse og forholdet til pårørende,
- 3) overvejelser om eventuelle relevante støtemuligheder i forhold til bopæl, arbejde og uddannelse samt formålet hermed og
- 4) overvejelser om eventuelle relevante støtemuligheder efter denne lov eller efter anden lovgivning og formålet hermed.

*Stk. 4.* Handleplanen skal udarbejdes i samarbejde med borgeren.

#### *Målgruppe for handleplan*

**147.** Kommunen skal tilbyde personer over 18 år, der risikerer at blive eller er udsat for en alvorlig æresrelateret konflikt, en handleplan, hvis kommunen skønner, at der er behov for det. Kommunalbestyrelsen skal tage stilling til behovet for en handleplan, hvis en borger selv henvender sig om en alvorlig æresrelateret konflikt, hvis politiet anbefaler, at der udarbejdes en handleplan, eller hvis flere af hinanden uafhængige tredjeparter gør de kommunale myndigheder opmærksomme på, at en borger er udsat for eller risikerer at blive udsat for en alvorlig æresrelateret konflikt.

En *alvorlig æresrelateret konflikt* forstås som en konflikt, der vurderes at kunne udløse eller har udløst en handling, som er omfattet af straffeloven. Det vil f.eks. gælde i sager om tvangsægteskab, vold eller trusler om vold eller frihedsberøvelse begrundet i familiens æresopfattelse.

#### *Handleplanens formål og indhold*

**148.** Handleplanen har til formål at støtte den enkelte borger og hjælpe borgeren til at finde rundt i de relevante systemer på vej hen imod en selvstændig tilværelse med uddannelse, arbejde m.v. Handleplanen skal indeholde en beskrivelse af borgerens aktuelle situation og på baggrund heraf overvejelser om den relevante fremadrettede og sammenhængende indsats til borgeren. Handleplanen skal desuden sikre, at borgeren henvises til relevante tilbud.

**149.** Handleplanen skal indeholde en risikovurdering. Hermed forstås en vurdering af, hvor truet borgeren er, herunder f.eks. om borgeren risikerer et tvangsægteskab, at blive frihedsberøvet, bortført eller udsat for vold eller drabsforsøg.

Risikovurderingen kan tage udgangspunkt i, om borgeren allerede har været udsat for trusler, forfølgelse, frihedsberøvelse, bortførelse, vold eller drabsforsøg. Risikovurderingen kan desuden indeholde oplysninger om, hvorvidt familien f.eks. har brugt vold mod andre, om andre i familien er blevet tvunget til ægteskab, om familien har et stærkt æreskodeks, om truslerne eller volden er eskalerende, og om der er andre problemer i familien, som f.eks. psykiske problemer eller problemer med stofmisbrug. Politiet kan inddrages i vurderingen af, om den pågældende rent faktisk er i risiko for at blive udsat for alvorlige sanktioner/handlinger fra pårørende.

I forbindelse med risikovurderingen skal kommunen gøre den pågældende borger opmærksom på muligheden for navne- og adressebeskyttelse i cpr-registret, hvorved borgerens faktiske bopælsadresse ikke fremgår af cpr-registret. Det skal endvidere vurderes, om borgeren af sikkerhedsmæssige grunde skal have tilbud om ophold på et særligt sikkert bosted, et ordinært kvindekrisecenter eller lignende efter servicelovens §§ 109 og 110.

**150.** Handleplanen skal desuden indeholde oplysninger om borgernes aktuelle forhold vedrørende bopæl, arbejde, uddannelse samt forholdet til pårørende. Forholdet til pårørende kan f.eks. indeholde oplysninger om magtstrukturen i familien og borgerens relationer til forskellige familiemedlemmer.

Handleplanen skal endvidere indeholde overvejelser om eventuelle relevante støttemuligheder vedrørende bopæl, arbejde og uddannelse samt formålet med eventuelle tiltag. Dette kan bl.a. være oplysninger om, hvor borgeren kan tage ophold, og hvordan borgeren kan komme i eller fortsætte uddannelse eller beskæftigelse.

Handleplanen kan også omhandle forslag om kontakt til frivillige organisationer, der arbejder med æresrelaterede konflikter. Det kan f.eks. være LOKK, som tilbyder længerevarende støtteforløb, konfliktmægling m.v.

Handleplanen skal endelig indeholde overvejelser om eventuelle relevante støttemuligheder efter serviceloven, eksempelvis midlertidigt ophold på et kvindekrisecenter, eller efter anden lovgivning, f.eks. vejledning om uddannelsesmuligheder, jf. lov om vejledning om uddannelse og erhverv.

**151.** Handleplanen skal udarbejdes i samarbejde med borgeren og kan kun indeholde elementer, som borgeren er indforstået med, idet der er tale om et tilbud til borgeren. Kommunen kan i forbindelse med udarbejdelse af handleplanen få bistand hos VISO, som tilbyder gratis rådgivning til kommuner i æresrelaterede sager, herunder konsulentbistand i enkeltsager.

## Kapitel 22

### *Særligt om forebyggelse af ekstremisme og radikalisering blandt voksne*

#### *Serviceloven*

**§ 12 b.** Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at personer over 18 år har mulighed for at få gratis, målrettet rådgivning i henhold til § 10, hvis de henvender sig, fordi de er i risiko for at blive radikaliserede eller de ønsker hjælp til

at forlade et ekstremistisk miljø. Tilbuddet om rådgivning kan omfatte opsøgende arbejde.

*Stk. 2.* Kommunalbestyrelsen kan som led i tilrettelæggelse af den målrettede rådgivning efter stk. 1 etablere kontaktperson- eller mentorordninger.

*Stk. 3.* I forbindelse med den målrettede rådgivning efter stk. 1 skal kommunalbestyrelsen overveje, om den pågældende har behov for yderligere støtte efter denne lov eller anden lovgivning.

*Stk. 4.* Rådgivningen efter stk. 1 skal ske i samarbejde med borgeren.

**152.** Kommunen skal efter § 12 b tilbyde rådgivning til personer over 18 år, der er i risiko for radikaliseringsring eller ønsker hjælp til at forlade et ekstremistisk miljø. Kommunen har mulighed for at tilrettelægge rådgivningen som kontaktperson- eller mentorordning. Desuden har kommunen efter § 12 b mulighed for at udføre opsøgende arbejde over for samme målgruppe. Indsatsen skal ske i samarbejde med borgeren.

#### *Forebyggelse af ekstremisme og radikaliserings*

**153.** Radikalisering og rekruttering til ekstremistiske miljøer betragtes i en dansk sammenhæng som risikoadfærd på lige fod med andre former for risikoadfærd, der kan føre til kriminalitet. De metoder og værktøjer, som anvendes til at forebygge forskellige former for risikoadfærd, kan også have effekt i forhold til at forebygge radikaliserings. Derfor tages der udgangspunkt i lovgivning vedr. kriminalpræventivt og socialt arbejde, når der arbejdes med borgere, der er i risiko for radikaliserings, eller som ønsker at forlade ekstremistiske miljøer.

#### *Definitioner*

**154.** I forbindelse med den danske indsats for at forebygge ekstremisme og radikaliserings bruges begrebet ekstremisme om personer eller grupper, som begår eller søger at legitimere vold eller andre ulovlige handlinger med henvisning til samfundsforhold, de er utilfredse med. Betegnelsen omfatter blandt andet venstreekstremisme, højreekstremisme og militant islamisme. Radikalisering betegner en kortere eller længerevarende proces, hvor en person tilslutter sig ekstremistiske synspunkter eller legitimerer sine handlinger efter ekstremistisk ideologi.

Hvorvidt og hvor meget, der er grund til at være bekymret for, om en borger undergår radikaliserings, afhænger altid af en samlet og konkret vurdering i det enkelte tilfælde. I bilag 1 ses en række eksempler på bekymringstegn i forbindelse med ekstremisme og radikaliserings.

#### *Målgruppe*

**155.** Bestemmelsen omfatter borgere over 18 år, der henvender sig til kommunen, fordi de er i risiko for at blive radikaliserede eller som ønsker hjælp til at forlade et ekstremistisk miljø. Derudover omhandler bestemmelsen borgere over 18 år, som kommunen vurderer, bl.a. gennem opsøgende arbejde, er i risiko for radikaliserings eller som har tilknytning til ekstremistiske miljøer.

#### *Formål og indhold*

**156.** I det følgende beskrives bestemmelsens formål og indhold, herunder målrettet rådgivning, opsøgende arbejde samt kontaktperson- og mentorordninger.

**157.** Formålet med bestemmelsen er at styrke kommunernes mulighed for at udføre en sammenhængende og helhedsorienteret forebyggelsesindsats over for personer over 18 år, der er i risiko for radikalisering, eller som ønsker at forlade ekstremistiske miljøer og grupperinger.

#### *Målrettet rådgivning*

**158.** Kommunerne skal tilbyde målrettet rådgivning til personer over 18 år, der er i risiko for radikalisering eller ønsker at forlade ekstremistiske miljøer, jf. § 12 b, stk. 1. Den målrettede rådgivning skal kunne gives som et åbent og lettilgængeligt tilbud for borgeren. Ligesom rådgivning efter servicelovens § 10 skal rådgivningen kunne gives som et anonymt tilbud. Den målrettede rådgivning kan være en faktuel rådgivning om borgerens muligheder efter serviceloven, anden lovgivning eller hos frivillige organisationer. Derudover kan rådgivningen have et motiverende sigte med henblik på at få borgeren til gennem kommunernes målrettede rådgivningsforpligtelse at modtage støtte til at forebygge en radikaliseringsproces eller modtage støtte til at forlade ekstremistiske miljøer.

**159.** Kommunerne skal i forbindelse med den målrettede rådgivning overveje, om den pågældende person har behov for yderligere støtte efter denne eller anden lovgivning, jf. § 12 b, stk. 3. Samtidig skal kommunen sikre, at rådgivningen bliver koordineret med eventuelle andre indsatser, som støtter borgeren. Sådanne indsatser vil understøtte en helhedsorienteret indsats til personer, som er i risiko for radikalisering, eller som ønsker at forlade ekstremistiske miljøer, hvor den pågældendes valg af uddannelse og beskæftigelse er en central del af indsatsen. Samtidig kan der være behov for, at den pågældende får en anden bolig med henblik på at understøtte et skift i miljø og omgangskreds. Blandt andet skal rådgivningsindsatsen over for personer, der er omfattet af Kriminalforsorgens forebyggelsesindsats eller exitforløb, i relevant omfang koordineres, så der er kontinuitet og sammenhæng med de øvrige resocialiserende indsatser i kommunen, herunder indsatsen for at løsladte får bolig, uddannelse og beskæftigelse. Den målrettede rådgivning skal desuden i relevant omfang koordineres med det lokale politi. Endelig kan det i visse tilfælde være relevant at koordinere den målrettede rådgivning med den exit fra bandemiljøer, som ligger i Rigspolitiets Nationale Forebyggelsescenter (NFC) og i Kriminalforsorgen.

**160.** Den målrettede rådgivning skal ske i samarbejde med borgeren jf. § 12 b, stk. 4. Det er afgørende, at borgeren er motiveret til at indgå i en forebyggende indsats eller modtage støtte til at forlade ekstremistiske miljøer. Hvis borgeren ikke er motiveret, kan kommunen vælge at iværksætte motivationsfremmende tiltag som periodiske samtaler og opfølgning med borgeren. En borger kan vælge helt at afvise den målrettede rådgivning.

#### *Opsøgende arbejde*

**161.** Kommunerne har mulighed for at udføre opsøgende arbejde og af egen drift kontakte personer, som, kommunen vurderer, er i risiko for radikalisering, eller som ønsker at forlade ekstremistiske miljøer, jf. § 12 b, stk. 1. Der vil i disse tilfælde ikke være tale om personer, der på eget initiativ har henvendt sig til kommunen. Rådgivningen ved opsøgende arbejde har som udgangspunkt det samme indhold, som den almene rådgivningsforpligtelse, dvs. faktuel information og motiverende samtaler. Det opsøgende arbejde skal i relevant omfang koordineres med det lokale politi.

De borgerrettede indsatser i kommunen kan med fordel inddrages med henblik på at identificere borgere i risiko for radikalisering samt borgere med tilknytning til ekstremistiske miljøer, som eventuelt vil kunne motiveres til at forlade miljøerne. Relevante borgerrettede indsatser kan være den kommunale beskæftigelsesindsats, kultur- og fritidstilbud, boligsocial indsats og sociale indsatser i øvrigt.



**162.** Bekymringer for borgere i risiko for radikalisering kan også komme fra f.eks. uddannelsessektoren, pårørende eller andre borgere, hvor personen der er en bekymring for, ikke har tilknytning til kommunale tilbud. Her giver § 12 b mulighed for at iværksætte en opsøgende og eventuel forebyggende indsats.

Der henvises i øvrigt til bilag 1, som indeholder en oversigt over konkrete eksempler på bekymringstegn i forbindelse med ekstremisme og radikalisering.

#### *Kontaktperson- eller mentorordninger*

**163.** Kommunen kan som led i tilrettelæggelsen af den målrettede rådgivning efter stk. 1, etablere kontaktperson- eller mentorordninger jf. § 12 b, stk. 2. Kontaktpersoner eller mentorer behøver ikke være ansat af kommunen, men kan være personer, som kommunen indgår individuelle aftaler med. Flere kommuner kan samarbejde om etablering af tilbud, og kommunen kan også benytte private tilbud.

**164.** Der er etableret et landsdækkende mentorkorps som kommuner, der ikke råder over uddannede mentorer, har mulighed for at benytte mod betaling, hvis behovet opstår. For mere information henvises til Udlændinge- og Integrationsministeriets hjemmeside [www.uim.dk](http://www.uim.dk).

**165.** Kontaktpersoner og mentorer bør have personlige og faglige kompetencer, der gør dem i stand til at skabe kontakt til målgruppen og opbygge og vedligeholde positive relationer. Kontaktpersoner og mentorer skal støtte den enkelte i at etablere et liv uden for ekstremistiske miljøer.

#### *Udveksling af oplysninger*

**166.** Eventuel udveksling og anden behandling af de pågældende oplysninger skal ske efter de almindelige behandlingsregler i persondatalovens §§ 5-8 eller efter retsplejelovens § 115 om udveksling af oplysninger som led i SSP-, PSP- og KSP-samarbejdet. Der henvises til de tre vejledninger om retsplejelovens § 115 vedrørende henholdsvis SSP, PSP og KSP.

De almindelige regler om videregivelse af oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold i forvaltningsloven, persondataloven, sundhedsloven og psykiatriloven er fraveget med retsplejelovens § 115. Det vil sige, at når der er tale om videregivelse af oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold inden for SSP-, PSP- og KSP-samarbejdet skal alene retsplejelovens § 115 anvendes.

De almindelige regler i persondataloven vil imidlertid, i det omfang det er relevant, finde anvendelse på forhold, der ikke er reguleret i retsplejelovens § 115. Det indebærer bl.a., at persondatalovens regler om den registreredes rettigheder, den dataansvarliges anmeldelsespligt og behandlingssikkerhed finder anvendelse i det omfang, det er relevant, også for behandlinger af personoplysninger som led i SSP-, PSP- og KSP-samarbejdet.

#### *Rådgivningsmuligheder for kommuner*

**167.** Kommuner kan kontakte Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI), som yder rådgivning på strategisk niveau til alle landets kommuner i forhold til tilrettelæggelse og organisering af indsatser til forebyggelse af ekstremisme og gennemfører længerevarende rådgivnings- og samarbejdsforløb med udvalgte kommuner, der oplever særlige problemer med ekstremisme. I konkrete enkeltsager, hvor der er en bekymring for borgere, som udviser tegn på radikalisering, tilbyder VISO rådgivning i forhold til udredning af den borgerens situation og behov for støtte.

## **Kapitel 23**

### ***VISO - den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation***

**168.** Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation - VISO, som beskrevet i servicelovens § 13, er placeret i Socialstyrelsen.

VISO har en specialrådgivnings- og udredningsfunktion på både det sociale område og på specialundervisningsområdet, en vidensfunktion kun omfattende det sociale område samt ansvaret for at tilvejebringe en samlet koordination af specialrådgivning og vidensudvikling på den mest specialiserede del af specialundervisningsområdet. Derudover skal VISO sørge for at tilvejebringe relevant materialeproduktion til blinde og svagsynede samt døve, hørehæmmede og døvblinde.

Formålet med VISO er først og fremmest at være en stærk støttefunktion for kommuner og borgere i de mest specialiserede og komplicerede sager på det sociale område og på området for specialundervisning og specialpædagogisk bistand. Desuden skal VISO på både socialområdet og området for specialundervisning og specialpædagogisk bistand m.v. sikre en sammenhængende og helhedsorienteret vidensindsamling, vidensudvikling, vidensbearbejdning og vidensformidling til kommuner og tilbud.

VISO yder gratis vejledende specialrådgivning til kommuner og borgere og bistår kommuner med udredning i komplicerede enkeltsager inden for et bredt sagsområde i forhold til mennesker med nedsat fysisk, psykisk eller social funktionsevne. VISO fungerer altså ikke som ankeinstans eller bisidder. Specialrådgivningen er et tilbud, der udelukkende kan komme med anbefalinger i forhold til eksempelvis rammer, tilgange m.m., der kan understøtte, at borgeren når sit mål.

VISO er primært praksisorienteret og skal opbygge viden om, hvordan indsatsen, herunder rådgivningen af mennesker med specifikke problemer, kan tilrettelægges. VISO kan også pege på indsatsområder for forskning og omsætte forskningsresultater til anvendelig viden. Samtidig er formålet med VISO også at sikre overblik over og samarbejde med netværk i øvrige sektorer.

Det er VISO selv, der afgør om en konkret sag i henhold til servicelovens § 13, stk. 1 og/eller stk. 2, falder inden for VISO's område. Henvendelser, som falder uden for, kan afvises, og denne afgørelse kan ikke påklages.

VISO er organisatorisk en del af Socialstyrelsen, som hører under Børne- og Socialministeriet. Specialrådgivningsydelse varetages af et landsdækkende netværk af specialister, der er ansat i kommunale, regionale og private tilbud.

#### *Serviceloven*

**§ 13.** Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation i Socialstyrelsen bistår kommuner og borgere med gratis vejledende specialrådgivning i de mest specialiserede og komplicerede enkeltsager. Tilsvarende ydes gratis specialrådgivning til kommuner, regioner, skoler og institutioner mv. samt borgere om specialundervisning og specialpædagogisk bistand.

*Stk. 2.* Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation yder gratis vejledende udredning til kommuner og borgere i de få mest sjældent forekommende specielle og komplice-

rede enkeltsager, hvor den fornødne ekspertise ikke kan forventes at være til stede i den enkelte kommune eller i regionens tilbud. Tilsvarende ydes gratis bistand til kommunens udredning vedrørende specialundervisning og specialpædagogisk bistand. Kommunalbestyrelsen træffer afgørelse om henvisning af borgeren efter 1. pkt.

*Stk. 3.* Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation træffer afgørelse om ydelser efter stk. 1 og 2. Afgørelsen kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

*Stk. 4.* Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation skal tilvejebringe de mest specialiserede rådgivningsydelser, herunder relevant materialeproduktion, til kommuner, borgere, skoler m.fl. i forhold til specialundervisning og specialpædagogisk bistand m.v.

*Stk. 5.* Hvis kommunalbestyrelsen som led i behandlingen af en sag om særlig støtte til børn og unge efter kapitel 11 benytter rådgivning eller udredning fra den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation efter stk. 1 og 2, kan kommunalbestyrelsen uden samtykke videregive nødvendige oplysninger, herunder om barnets, den unges eller familiens rent private forhold, til den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation. Kommunalbestyrelsen skal uanset adgangen til at videregive oplysninger uden samtykke forsøge at få samtykke til henholdsvis at videregive og behandle oplysningerne.

*Stk. 6.* Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation kan uden samtykke behandle nødvendige oplysninger, herunder om barnets, den unges eller familiens rent private forhold, som videregives fra en kommune i forbindelse med rådgivning og udredning efter stk. 1 og 2, hvis oplysningerne videregives som led i behandlingen af en sag om særlig støtte til børn og unge efter kapitel 11.

*Stk. 7.* Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation yder gratis vejledende rådgivning til kommuner i sager om adoption uden samtykke.

*Stk. 8.* Den nationale viden- og specialrådgivningsorganisation yder gratis vejledende rådgivning til kommuner om indsatser til at forebygge kriminalitet blandt børn og unge generelt og i forhold til enkeltsager.

*Stk. 9.* Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation sikrer en systematisk indsamling, udvikling, bearbejdning og formidling af den faglige viden på det sociale område og på området for den mest specialiserede specialundervisning m.v. Videns- og specialrådgivningsorganisationen sørger for at koordinere og deltage i prøvnings-, forsknings- og informationsvirksomhed på hjælpemiddelområdet.

*Stk. 10.* Kommunalbestyrelser og regionsråd kan indgå aftale med den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation om, at kommunen eller regionen mod betaling kan levere de ydelser for videns- og specialrådgivningsorganisationen, der er nævnt i stk. 1, 2 og 4.

*Stk. 11.* Børne- og socialministeren fastsætter efter forhandling med undervisningsministeren i en bekendtgørelse nærmere regler om den nationale videns- og specialrådgivningsorganisations virksomhed og organisering.

**§ 13 a.** Den nationale videns- og specialrådgivningsorganisation yder godtgørelse for nødvendig befordring til og fra specialrådgivning og andre nødvendige rejseudgifter i forbindelse hermed, når borgere modtager gratis vejledende specialrådgivning efter § 13, stk. 1 og 3.

*Stk. 2.* Befordring, for hvilken der ydes godtgørelse efter stk. 1, skal ske med det efter forholdene billigste forsvarlige befordringsmiddel.

*Stk. 3.* Godtgørelse for udgifter efter stk. 1 ydes kun, når afstanden til behandlingsstedet overstiger en af børne- og socialministeren fastsat grænse.

*Stk. 4.* Børne- og socialministeren fastsætter efter nærmere forhandling med undervisningsministeren i en bekendtgørelse nærmere regler om befordringsgodtgørelse og dækning af andre nødvendige rejseudgifter i forbindelse hermed.

### *Rådgivning*

**169.** VISO bistår kommuner, borgere samt kommunale og regionale tilbud med gratis vejledende specialrådgivning i de mest specialiserede og komplicerede sager på sociale område og området for specialundervisning og specialpædagogisk bistand.

Kommunerne har ansvaret for at tilbyde både den almindelige og specialiserede rådgivning til enkeltpersoner og pårørende. VISO skal ses som et supplement til denne rådgivning.

Den vejledende rådgivning kan også omhandle specifik opkvalificering til kommunerne med afsæt i en konkret gruppe af borgere med samme problemstilling. Uanset konteksten skal VISO betragtes som en støttefunktion, der kan hjælpe til at løfte rådgivningsopgaven og kvalificere kommunens beslutningsgrundlag i forhold til valg af metoder og indsatser på det sociale område og området for specialundervisning og specialpædagogisk bistand.

Både kommuner, borgere, kommunale og regionale tilbud kan henvende sig til VISO, og kommunerne vil kunne henvise borgere til direkte rådgivning hos VISO. På området for specialundervisning og specialpædagogisk bistand til elever i grundskolen skal henvendelse til VISO fra skoler og andre undervisningstilbud ske gennem den kommunale pædagogisk-psykologisk rådgivning, der har sagen.

Borgere kan henvende sig direkte til VISO om rådgivning, men i de fleste tilfælde vil det være hensigtsmæssigt for borgeren, at henvendelsen sker i samarbejde med kommunen for at sikre dialog mellem borger, den ansvarlige kommune og VISO.

Når kommunen henvender sig til VISO for at få rådgivning, er det vigtigt, at sagen er tilstrækkeligt oplyst, så det faktuelle grundlag for rådgivningen er kendt. VISO's rådgivning bidrager til såvel at formidle specialviden og faglige vurderinger af sagens fakta og konsekvenserne af disse som til at omsætte dem til handlemuligheder.

Den rådgivning, der ydes af VISO, er alene vejledende. Det er således kommunens ansvar at træffe de relevante afgørelser.

#### *VISO-bekendtgørelsen*

§ 3. Specialrådgivning efter servicelovens § 13, stk. 1, skal være individuel og helhedsorienteret. Rådgivningen kan omfatte specialiseret rådgivning om kompensations- og støttemuligheder, om målgruppen, om processer i komplekse sager eller om metoder og værktøjer, som knytter sig til et specialrådgivningsforløb for en bestemt målgruppe eller ydelse.

**170.** VISO's rådgivning omfatter både rådgivning om støttemuligheder, metoder og processer i et specialiseret forløb.

En kommune kan henvende sig til VISO om alt inden for rådgivning på specialområdet, såfremt kommunen ikke har ekspertisen på området. Sagsbehandlingen i VISO tager således udgangspunkt i den kommunale sagsbehandlers vurdering af kompleksiteten.

Rådgivning til en kommune kan f.eks. bestå i, at VISO undersøger, hvilke støttemuligheder der vil være relevante i en konkret sag, og samtidig rådgiver kommunen om, hvordan man i kommunen kan nå frem til

en afklaring af, hvilke foranstaltninger kommunen kan tilbyde borgeren i den pågældende sag. VISO kan dog ikke anbefale konkrete botilbud, dagtilbud el. lign.

VISO kan give konsultativ bistand af mere procesagtig karakter til kommunale medarbejdere både i konkrete sager og mere generelt på specialrådgivningsområdet.

#### *Udredning på det sociale område*

**171.** På det sociale område kan VISO bistå kommunerne med udredning i de få mest specielle og komplicerede sager, hvor den fornødne ekspertise ikke kan forventes at være til stede i den enkelte kommune eller i regionens tilbud.

En udredning er en afklaring af en borgers tilstand og situation. Når VISO hjælper kommunen med udredning af specielle forhold i en sag, har det til formål at sikre, at kommunen har et solidt faktuel grundlag til at afgøre, hvad der kan gøres for borgeren. Hvor det er relevant, vil en udredning fra VISO f.eks. indeholde forslag til behandling og støtte.

Når kommunen ønsker en udredning i VISO, er det vigtigt, at kommunen har foretaget et indledende arbejde med at afdække problemstillingerne i sagen, således at kommunen ved henvendelsen kan redegøre for, på hvilket niveau borgerens sag allerede er udredt.

VISO vil alene på kommunens anmodning kunne gå ind i et udredningsforløb. Det er ikke muligt for borgeren selv eller et tilbud at anmode VISO om en udredning.

#### *VISO-bekendtgørelsen*

**§ 4.** Udredning efter servicelovens § 13, stk. 2, omfatter en systematisk, helhedsorienteret, tværfaglig og koordineret undersøgelse og vurdering af for eksempel en funktionsevne/funktionsnedsættelse og/eller andre forhold, der har eller kan få betydning for en persons fremtidige livssituation.

**172.** Hvis en kommune som led i sagsbehandlingen afslår en borgers anmodning om at få foretaget en udredning i VISO, vil dette blive betragtet som en afgørelse, der vil kunne indbringes for Ankestyrelsen.

#### *Udredning på området for specialundervisning og specialpædagogisk bistand*

**173.** VISO yder tillige gratis bistand til kommunens udredning vedrørende specialundervisning og specialpædagogisk bistand inden for folkeskoleområdet og specialundervisning for voksne.

**174.** Når kommunens PPR-afdeling ønsker bistand til deres egen udredning inden for folkeskoleområdet, er det vigtigt, at den grundlæggende udredning af barnet eller den unge er iværksat.

Hvis en kommunes PPR som led i sagsbehandlingen inden for folkeskoleområdet afslår forældrenes anmodning om at få bistand til udredningen fra VISO, skal det fremgå af udtalelsen til skolens leder og være ledsaget af en begrundelse for afslaget. Hvis skolelederens afgørelse indbringes for Klagenævnet for Specialundervisning, kan klagenævnet i forbindelse med behandling af klagen tage stilling til, om PPR burde have indhentet bistand til udredningen fra VISO.

**175.** Hvis kommunalbestyrelsen som led i behandlingen af en sag om særlig støtte til børn og unge efter servicelovens kapitel 11 benytter rådgivning eller udredning fra VISO, kan kommunalbestyrelsen uden samtykke videregive nødvendige oplysninger, herunder om barnets, den unges eller familiens rent private forhold til VISO. Kommunalbestyrelsen skal uanset adgangen til at videregive oplysninger uden samtykke forsøge at få samtykke til henholdsvis at videregive og behandle oplysningerne. Der henvises herom til Vejledning nr. 3 til lov om social service om særlig støtte til børn og unge og deres familier.

*Tilvejebringelse og koordination af specialrådgivning på det mest specialiserede specialundervisningsområde.*

**176.** VISO tilvejebringer specialrådgivning i forhold til børn og unge med høretab, børn og unge med døvblindhed, børn, unge og voksne med synsnedsættelse, børn, unge og voksne med epilepsi og førskolebørn med svære kommunikative, sociale, udviklingsmæssige vanskeligheder.

Formålet er at sikre en samlet koordination af specialrådgivning og vidensudvikling på området.

Der er tale om en ny opgave for VISO som følge af evalueringen af kommunalreformen, jf. lov nr. 722 af 25. juni 2014, som trådte i kraft den 1. juli 2014. Evalueringen, som blev gennemført i 2012, pegede på behovet for bedre koordination og samarbejde om fastholdelse og udvikling af viden på den specialiserede del af specialundervisningsområdet bl.a. som følge af en række udfordringer i forhold til specialrådgivningen i forbindelse med fastholdelse og fortsat udvikling af særlige vidensmiljøer på området.

De lands- og landsdelsdækkende undervisningstilbud, som har ydet specialrådgivning dækket af objektiv finansiering, er: Institut for Blinde og Svagsynede, Børneklinikken, Specialrådgivningen om Epilepsi - Filadelfia, Synscenter Refsnæs, Center for Høretab og Center for Døvblindhed og Høretab.

**177.** Specialrådgivningsydelserne tilvejebringes gennem leverandører, som VISO indgår kontrakt med, således at der fortsat er tilknytning til praksis.

Omfanget af og indholdet i specialrådgivningsydelserne reguleres i kontrakterne med de enkelte leverandører.

VISO skal understøtte en samlet koordination og vidensudvikling i forhold til de meget små målgrupper, der kan understøtte kommunernes behov for rådgivning og efteruddannelsestilbud. Det skal bl.a. ske ved at understøtte en dynamisk udvikling af institutionernes takstfinansierede tilbud for at sikre den fornødne tilknytning til praksis.

Målgrupper og ydelser hos leverandørerne fremgår af Socialstyrelsens hjemmeside.

**178.** De mest specialiserede rådgivningsydelser i forhold til specialundervisning og specialpædagogisk bistand m.v. omfatter bl.a. udredning, herunder tværfaglig udredning, kurser, rådgivning, vejledning og supervision af fagprofessionelle i kommunerne og regionerne samt af lærere og PPR-konsulenter, specialrådgivning af forældre i forhold til barnets udviklingsbetingelser, specialrådgivning til børn og unge om kompenserende hjælpemidler og udviklingsmæssige konsekvenser af deres handicap, specialvejledning i forhold til valg af uddannelse, kurser for børn og unge og deres forældre samt udvikling af undervisningsmaterialer. Hertil kommer udvikling, bearbejdning og formidling af viden.

Specialrådgivningsydelserne er dermed bredere og mere varierede end VISO's øvrige specialrådgivning på social- og specialundervisningsområdet efter servicelovens § 13, stk. 1, hvor der alene ydes rådgivning og udredning i de mest specialiserede og komplicerede enkeltsager og i forhold til grupper af borgere med samme problemstilling.

VISO's specialrådgivning kan ikke omfatte ydelser, der strider mod VISO's lovgrundlag. Den Uvildige Konsulentordning på Handicapområdet, DUKH, tilbyder juridisk rådgivning, og spørgsmål om lovforklaring kan stilles til Ankestyrelsen.

VISO udarbejder et oplæg til prioritering og tilrettelæggelse af specialrådgivningen, som drøftes i bestyrelsen. Det faglige råd under den nationale koordinationsstruktur drøfter behovet for udvikling af viden, og hvordan den mest hensigtsmæssigt kan formidles.

**179.** Målgrupperne for de mest specialiserede rådgivningsydelser er børn, unge og voksne med synshandicap og epilepsi, børn og unge med hørehandicap og døvblindhed, førskolebørn med svære kommunikative, sociale, udviklingsmæssige eller motoriske vanskeligheder og eventuelt andre vanskeligheder samt deres pårørende.

Derudover er målgruppen fagprofessionelle, som arbejder med de nævnte målgrupper. Det vil blandt andet sige fagpersonale i dagtilbud, grundskoler, ungdoms- og voksenuddannelser, fagpersoner i kommuner og regioner, ungdommens uddannelsesvejledning, jobcentre m.v., synskonsulenter, tale-hørekonsulenter, lærere, pædagoger og PPR-konsulenter.

Specialrådgivningen til disse målgrupper supplerer blandt andet syns- og kommunikationscentrenes virksomhed.

Voksne med hørehandicap kan henvende sig til døvekonsulentordningen ved CFD. Døvekonsulentordningen er objektivt finansieret, jf. bekendtgørelse nr. 1674 af 16. december 2016 om finansiering af visse ydelser og tilbud efter lov om social service samt betaling for unges ophold i Kriminalforsorgens institutioner.

**180.** Kommuner og borgere i målgruppen kan henvende sig direkte til Socialstyrelsens (VISO's) leverandører på området. Der skal således ikke først ske en visitation af VISO, som det er tilfældet med henvendelser efter servicelovens § 13, stk. 1.

Rådgivning og vejledning finder således sted på initiativ fra henvender til leverandør og kan ske i form af fysiske møder, telefonsamtaler eller skriftlig kommunikation.

Rådgivningen skal som udgangspunkt foregå dér, hvor det er mest hensigtsmæssigt for den part, der søger rådgivning. Der kan derfor være tale om, at rådgivningen finder sted hos myndigheden, på tilbuddet eller i borgerens eget hjem, på dennes arbejdsplads eller uddannelsessted.

Rådgivning kan ydes til både enkeltpersoner og grupper af personer. Rådgivningen kan strække sig over både kort og længere tid og i visse tilfælde også være livslang.

**181.** Når der sker henvendelse til en af VISO's leverandører for at få rådgivning i forhold til specialundervisning og specialpædagogisk bistand m.v., vil der ofte forinden skulle foretages en udredning af personens funktionsevne eller funktionsnedsættelse og/eller andre forhold, der har eller kan få betydning for personens livssituation.

Udredning kan bestå af en systematisk, helhedsorienteret, tværfaglig og koordineret undersøgelse. Udredningen kan sammensættes af flere forløb. For eksempel kan der for personer med høretab blandt andet indgå høretekniske målinger, samtaler med psykolog, undersøgelse hos ergoterapeut m.v., mens der for personer med synshandicap kan være tale om en psykologisk og pædagogisk udviklingsvurdering, oftalmologisk og specialoptisk udredning, udredning hos læse- og synspædagoger og/eller arbejdsmarkedskonsulenter.



**182.** Undervisning og kurser er en del af specialrådgivningsydelserne og består i afholdelse af kortere undervisningsforløb inden for et afgrænset emne for en gruppe af personer.

Kursusvirksomhed kan iværksættes på anmodning eller udbydes løbende. Kursusvirksomheden kan ske i form af fysisk tilstedeværelsesundervisning eller som e-læring.

#### *Dækning af befodringsudgifter for borgere*

**183.** I sager, hvor en borger har henvendt sig direkte til VISO for rådgivning efter servicelovens § 13, stk. 1, og VISO har vurderet, at problemstillingen falder inden for VISO's område, afholder VISO borgerens udgifter til befodrning. Befodrningen skal ske med det efter forholdene billigst forsvarlige befodringsmiddel. Der ydes kun befodringsgodtgørelse i sager, hvor afstanden mellem borgeren og VISO-specialisten overstiger 50 km.

Er en borger berettiget til befodringsgodtgørelse, og nødvendiggør rejsen overnatning, kan VISO yde overnatningsgodtgørelse og dækning af andre nødvendige rejseudgifter.

VISO yder befodringsgodtgørelse til en ledsager til en borger, som er berettiget til befodringsgodtgørelse, hvis ledsagelse er nødvendig på grund af borgerens alder eller helbred. Nødvendiggør rejsen mere end 12 timers fravær fra hjemmet, yder VISO befodringsgodtgørelse til ledsagerens ud- eller hjemrejse. Nødvendiggør rejsen overnatning, kan VISO yde overnatningsgodtgørelse og dækning af andre nødvendige rejseudgifter for ledsageren.

Der henvises til bekendtgørelse nr. 1748 af 20. december 2006 om befodringsgodtgørelse og dækning af andre nødvendige rejseudgifter.

#### *VISO-bekendtgørelse*

**§ 5.** VISO tilvejebringer og sikrer en samlet koordination af de mest specialiserede rådgivningsydelser i forhold til specialundervisning og specialpædagogisk bistand m.v.

*Stk. 2.* Målgrupperne for specialrådgivning efter stk. 1 er børn, unge og voksne med synshandicap og epilepsi, børn og unge med hørehandicap og døvblindhed, førskolebørn med svære kommunikative, sociale, udviklingsmæssige eller motoriske vanskeligheder samt deres pårørende og fagprofessionelle, som arbejder med de nævnte målgrupper.

*Stk. 3.* Specialrådgivning efter stk. 1 omfatter blandt andet:

- 1) Rådgivning og vejledning.
- 2) Udredning.
- 3) Undervisning og kurser.
- 4) Vidensudvikling og -formidling.

#### *Materialeproduktion*

**184.** VISO har ansvaret for at tilvejebringe den produktion af undervisnings-, informations- og vejledningsmaterialer mv., som indtil 1. juli 2014 har fundet sted på materialecentralerne, der drives efter folkeskoleloven og lov om specialundervisning for voksne. Der er tale om de typer af materialeproduktion, som produceres på de to materialecentraler ved henholdsvis Synscenter Refsnæs og Center for Døvblindhed og Høretab, og som har været dækket af objektiv finansiering.

Midlerne fra den objektive finansiering er overført til VISO, som fremover tilvejebringer relevant materialeproduktion til kommuner, borgere, folkeskoler, frie grundskoler m.fl. i forhold til specialundervisning og specialpædagogisk bistand m.v.

Materialeproduktionen tilvejebringes gennem leverandører, som VISO indgår kontrakt med.

**185.** Materialeproduktionen har til formål at fremstille konkrete produkter, der skal kompensere for en funktionsnedsættelse i en undervisningssituation. Der kan for eksempel være tale om undervisningsmaterialer til punktundervisning for at sikre blinde børn de samme muligheder som andre børn i folkeskolen eller undervisningsmaterialer med tegn til hørehæmmede børn.

Målgrupperne for materialeproduktionen er blinde og svagsynede, døve, hørehæmmede og døvblinde.

#### *VISO-bekendtgørelsen*

§ 6. VISO tilvejebringer relevant materialeproduktion til kommuner, borgere, folkeskoler, frie grundskoler m.fl. i forhold til specialundervisning og specialpædagogisk bistand m.v.

Stk. 2. Materialeproduktionen efter stk. 1 omfatter materialer til brug i administration og undervisning af blinde og svagsynede, døve, hørehæmmede og døvblinde, herunder:

- 1) Undervisningsmaterialer til børn, unge og voksne.
- 2) Skolematerialer til blinde (punktlæsende) og svagsynede elever i grundskolen.
- 3) Hjælpemidler til undervisningsbrug.
- 4) Særlige tilrettelagte materialer, der understøtter leg og læring.
- 5) Oplysnings- og vejledningsmaterialer.

#### *VISO's vidensfunktion*

**186.** Formålet med VISO's vidensfunktion er at indsamle, udvikle, bearbejde og formidle viden til kommunernes forvaltninger og institutioner/tilbud i både kommuner og regioner med henblik på at gøre viden anvendelig i praksis.

Vidensfunktionen er ikke afgrænset til de mest komplicerede og specialiserede vidensområder, men er bredere funderet, idet en grundlæggende og mere kontinuerlig viden er en forudsætning for den mere specialiserede viden, som VISO benytter i sine rådgivnings- og udredningsopgaver.

I varetagelsen af vidensfunktionen understøttes VISO af Socialstyrelsens øvrige fagkontorer.

Vidensfunktionen dækker alle VISO's målgrupper på socialområdet og fra 1. juli 2014 også på området for den mest specialiserede specialundervisning m.v. VISO's nye ansvar for koordinering af vidensudvikling på det specialiserede specialundervisningsområde skal sammen med samlingen af specialrådgivningen og etableringen af den nationale koordinationsstruktur understøtte fastholdelse, udvikling og udbredelse af den mest specialiserede viden.

#### *VISO-bekendtgørelsen*

§ 7. VISO skal sikre indsamling, udvikling, bearbejdning og formidling af den faglige viden på det sociale område og på området for den mest specialiserede specialundervisning m.v. med henblik på at understøtte specialrådgivnings- og udredningsopgaverne i kommuner, regionale, kommunale og private tilbud samt i VISO, og med henblik på at sikre et landsdækkende overblik over den samlede specialrådgivning.

Stk. 2. VISO skal medvirke til at udvikle og bearbejde viden om, hvordan indsatsen inden for VISO's områder kan tilrettelægges mest hensigtsmæssigt.

Stk. 3. VISO skal sørge for at koordinere samt deltage i prøvnings-, forsknings- og informationsvirksomhed på hjælpemiddelområdet.

Stk. 4. VISO skal holde sig bredt orienteret om relevante nationale og internationale erfaringer på VISO's områder og bidrage til det internationale samarbejde.

## **Kapitel 24**

### ***DUKH - den uvildige konsulentordning på handicapområdet***

#### *Serviceleven*

§ 15. En uvildig konsulentordning yder gratis rådgivning og vejledning i sager om hjælp til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsniveau.

**187.** Efter servicelovens § 15 skal en uvildig konsulentordning yde gratis rådgivning og vejledning i sager om hjælp til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

DUKH er en selvejende institution under Børne- og Socialministeriet. Det er staten, der afholder udgifterne til DUKH, jf. servicelovens § 180.

Formålet med konsulentordningen er at bidrage til at styrke retssikkerheden for mennesker med handicap ved at yde gratis rådgivning og vejledning i enkeltsager og generelt at bidrage med oplysninger om udviklingen på handicapområdet.

DUKH kan også rådgive eller give sparring til kommunale sagsbehandlere i ”sager, der går i hårdknude”, hvor det især er kommunikationen eller samarbejdet mellem kommunen og borgeren, der giver vanskeligheder. Her kan DUKH spille en uvildig rolle til forbedring af samarbejdet. Det er en forudsætning, at borgeren giver samtykke.

Ligeledes kan DUKH give rådgivning til kontaktpersoner og andre kommunalt ansatte, som har kontakt med en borger med handicap, som har brug for rådgivning. Forudsætningen er, at borgeren giver samtykke.

DUKH giver ikke vejledning til kommunale sagsbehandlere om regler og regelfortolkning. Kommunerne kan søge en sådan vejledning hos Ankestyrelsen.

**188.** Konsulentordningens arbejdsopgaver består i, at

- vejlede om sagsgange for at få kontakt med den rette instans og opnå den rette støtte,
- yde støtte og medvirke til koordinering i sager, der kan eller ville kunne give vanskeligheder med henblik på, at den bedst mulige løsning opnås og
- oplyse om klagemuligheder og hjælpe med at udforme klager til offentlige myndigheder.

DUKH rådgiver om det offentliges ydelser til mennesker med handicap, dvs. både inden for det sociale område, undervisning og uddannelse, arbejdsmarked og sundhedsområdet. Konsulentordningen har fokus på de lovgivningsmæssige rettigheder og pligter, myndighedernes sagsbehandling og samarbejdet mellem borger og myndighed.

**189.** Konsulentordningen kan med samtykke fra borgere med handicap tage sager op, anmode om oplysninger hos relevante instanser og udtale sig til relevante instanser. Konsulentordningen skal samarbejde med eksisterende rådgivnings- og vidensfunktioner på handicapområdet, og den skal opsamle og formidle erfaringer.

Der henvises til Den Uvildige Konsulentordning på Handicapområdet på [www.dukh.dk](http://www.dukh.dk), hvor det også er muligt at finde svar på hyppigt stillede spørgsmål.

## **Afsnit V**

### **Finansiering, takster og refusion**

#### **Kapitel 25**

##### ***Finansiering af ydelser og ophold i tilbud***

**190.** Det fremgår af servicelovens § 173, at det er kommunen, der endeligt afholder udgifterne efter serviceloven. Den kommune, der endeligt afholder udgiften til tilbud efter serviceloven, er som udgangspunkt borgerens handlekommune. Der findes dog en række undtagelser herfra i retssikkerhedslovens § 9 c. Om reglerne vedrørende handlekommune og mellemkommunal refusion henvises til punkt 101 og Vejledning om retssikkerhed og administration på det sociale område.

|                     |
|---------------------|
| <i>Serviceloven</i> |
|---------------------|

**§ 173.** Kommunen afholder endeligt udgifter-  
ne efter denne lov.

**191.** I nogle tilfælde kan kommunen helt eller delvist opkræve en egenbetaling for opholdet eller ydelsen hos borgeren. Reglerne herfor beskrives nedenfor i kapitel 24.

I nogle tilfælde refunderer staten kommunens udgifter helt eller delvist. Reglerne om refusion beskrives nedenfor i kapitel 27 til 29.

**192.** Ydelser og tilbud på det sociale område finansieres som hovedregel ved takstbetaling. Det betyder, at de visiterende kommuner betaler en på forhånd aftalt pris til leverandøren. Leverandøren kan være kommunal, regional eller privat. Leverandøren kan også være kommunen selv. Enkelte tilbud finansieres ved hel eller delvis objektiv finansiering.

**193.** Servicelovens § 174 indeholder regler om finansieringen af og takstberegningen for ydelser og tilbud efter serviceloven. Bestemmelsen indeholder i stk. 1-3 regler om takstfastsættelse for en nærmere afgrænset gruppe af ydelser og tilbud. Endvidere indeholder bestemmelsen en bemyndigelse i stk. 4 til at fastsætte regler om principperne for kommunernes finansiering af de mest specialiserede lands- og landsdelsdækkende tilbud. Ved specialiserede lands- og landsdelsdækkende tilbud forstås blandt andet Døvekonsulentordningen ved CFD, den sikrede boform Kofoedsminde og de sikrede døgninstitutioner for børn og unge. Hjemlen til at fastsætte regler for finansieringen af ophold i sikrede døgninstitutioner for børn og unge uden lovligt ophold her i landet fremgår særskilt i bestemmelsens stk. 5. Endelig indeholder bestemmelsen i stk. 6 en hjemmel til at fastsætte regler om opkrævning af en fast takst hos kommunerne, når unge under 18 år har ophold i Kriminalforsorgens institutioner. De nærmere regler om finansiering af ydelser og tilbud omfattet af servicelovens § 174 er fastsat i bekendtgørelse om finansiering af visse ydelser og tilbud efter lov om social service samt betaling for unges ophold i Kriminalforsorgens institutioner (herefter finansieringsbekendtgørelsen).

*Serviceloven*

**§ 174.** Den kommunale, regionale eller private leverandør fastsætter vejledende takster for ydelser og tilbud efter denne lov, jf. dog stk. 3. Taksterne fastsættes på baggrund af samtlige budgetterede, direkte og indirekte langsigtede omkostninger ved levering af ydelsen eller drift af tilbuddet.

*Stk. 2.* Hvis en kommune anvender en anden kommunes eller en regions tilbud efter denne lov, skal krav om betaling herfor på baggrund af den beregnede takst, jf. stk. 1, være fremsat, senest 12 måneder efter at hjælpen er ydet.

*Stk. 3.* Børne- og socialministeren fastsætter regler om takstberegningen, herunder om grundlaget for beregningen, om hvilke ydelser og tilbud efter loven der er omfattet af stk. 1, og om, hvornår stk. 1 kan fraviges.

*Stk. 4.* Børne- og socialministeren kan i en bekendtgørelse fastsætte regler om principperne for kommunernes finansiering af de mest specialiserede lands- og landsdelsdækkende tilbud.

*Stk. 5.* Børne- og socialministeren kan fastsætte regler om kommunernes finansiering af ophold i sikrede døgninstitutioner efter § 63 b, stk. 2, nr. 4-7, for børn og unge uden lovligt ophold her i landet.

*Stk. 6.* Børne- og socialministeren kan fastsætte regler om opkrævning af en fast takst hos kommunerne, når unge under 18 år har ophold i Kriminalforsorgens institutioner.

#### *Fælles beregningsgrundlag*

**194.** Som beregningsgrundlag ved fastsættelse af takster efter servicelovens § 174, stk. 3, og takster og objektiv finansiering efter servicelovens § 174, stk. 4 og 5, anvendes de samlede langsigtede gennemsnitsindtægter- og omkostninger ved levering af ydelsen eller drift af tilbuddet. Der er ved denne formulering lagt vægt på, at samtlige omkostninger ved levering af ydelsen, dvs. såvel direkte som indirekte omkostninger, indgår i beregningen.

**195.** Det er i bekendtgørelsens § 2 nærmere angivet, hvilke indtægts- og omkostningstyper, der indgår i beregningsgrundlaget.

#### *Finansieringsbekendtgørelsen*

**§ 2.** Som beregningsgrundlag ved fastsættelse af takster efter § 174, stk. 3, i lov om social service, og takster og objektiv finansiering efter § 174, stk. 4 og 5, i lov om social service, anvendes de samlede langsigtede gennemsnitsindtægter og -omkostninger ved levering af ydelser efter lov om social service eller drift af tilbud efter lov om social service, jf. stk. 2.

*Stk. 2.* Følgende indtægts- og omkostningstyper indgår i beregningsgrundlaget:

- 1) Almindelige indtægter, herunder indtægter fra salg af producerede ydelser.
- 2) Alle direkte og indirekte driftsomkostninger, f.eks. personaleomkostninger, borgerrelaterede udgifter, administrationsomkostninger, omkostninger til kompetenceudvikling, ejendomsomkostninger, afskrivninger og forrentning af kapital.
- 3) Andelen af eventuel central ledelse og administration fastsat som de faktiske om-

kostninger eller som en fast procent af et tilbuds øvrige budget.

4) Udgifter forbundet med tilsyn.

5) Indregnet over- eller underskud efter reglerne i §§ 3-7.

*Stk. 3.* For kvindekrisecentre og forsorgshjem, jf. §§ 109 og 110 i lov om social service, skal følgende omkostninger tillige indgå i beregningsgrundlaget:

1) Omkostninger ved ophold for danske statsborgere, hvis den tidligere opholdskommune ikke kan findes.

2) Omkostninger ved ophold for udenlandske statsborgere, hvis der ikke kan findes en dansk hjemkommune.

**196.** Ved almindelige indtægter i § 2, stk. 2, nr. 1, forstås blandt andet de indtægter, et tilbud har ved salg af ting, som produceres i tilbuddet. Det kan f.eks. være varer, der produceres i et tilbud efter servicelovens § 103 (beskyttet beskæftigelse).

Borgernes eventuelle egenbetaling indgår ikke i beregningsgrundlaget, da den ikke er en indtægt for driftsherren.

Indtægter fra VISO som følge af en udført specialrådgivningsopgave skal ikke indgå i beregningsgrundlaget, da der er tale om indtægtsdækket virksomhed. Når der indgås kontrakt med VISO indebærer det, at medarbejderen frikøbes til at udføre specialrådgivningsopgaver. Personaleudgifterne til den medarbejder, der udfører opgaven, indgår således heller ikke i beregningsgrundlaget.

**197.** Ved direkte og indirekte omkostninger forstås blandt andet udgifter til løn, udvikling og uddannelse, bygnings- og lokaleomkostninger samt forrentning af kapital. For de direkte omkostninger gælder som oftest, at de kan henføres til en konkret aktivitet. Det gælder f.eks. for løn eller tjenesteydelser. Det kan f.eks. også være udgifter til nødvendig tolkebistand til kvinder og børn under ophold på kvindekrisecentre.

De indirekte omkostninger er ofte fællesomkostninger eller omkostninger, der afholdes på centralt niveau, som fordeles efter en fordelingsnøgle, da de knytter sig til flere aktiviteter. Der kan f.eks. være tale om lokaleudgifter, it-udgifter, forsikringer og udgifter til efteruddannelse. Der er ikke nogen entydig afgrænsning af, hvad der hører under direkte omkostninger, og hvad der hører under de indirekte omkostninger.

**198.** Omkostninger, som vedrører driften af en eventuel intern skole på en døgninstitution, indgår ikke i beregningsgrundlaget, da disse ikke vedrører drift af servicelovsydelser. Der henvises i stedet til Undervisningsministeriets regler på området.

**199.** Kommunale driftsherrer kan ikke indregne omkostninger, som vedrører kommunernes myndighedsfunktion, dvs. alle forhold der er forbundet med kommunalbestyrelsens afgørelser og sagsbehandling omkring afgørelserne, herunder det personrelaterede tilsyn, i beregningsgrundlaget.

**200.** Andelen af eventuel central ledelse og administration kan fastsættes som de faktiske omkostninger eller som en fast procent af et tilbuds øvrige budget. Det følger af bekendtgørelsens § 2, stk. 2, nr.

3. Det forudsættes her, at brugen af en fast procent ikke ændrer på, at de langsigtede gennemsnitlige omkostninger skal dækkes af taksterne.

**201.** Eventuelle udgifter til tilsyn skal også indgå i beregningsgrundlaget, jf. bekendtgørelsens § 2, stk. 2, nr. 4. Der er her f.eks. tale om et tilbuds udgifter til godkendelse og tilsyn fra socialtilsynet.

**202.** Endelig indgår for kommunale og regionale driftsherrer eventuelle over- eller underskud, jf. bekendtgørelsens § 2, stk. 2, nr. 5.

*Fælles regler om efterregulering for kommunale og regionale driftsherrer*

**203.** Reglerne om håndtering af over- og underskud fremgår af takstbekendtgørelsens §§ 3-7. Reglerne gælder kun for kommunale og regionale driftsherrer. Private driftsherrers håndtering af over- eller underskud er således ikke reguleret.

*Finansieringsbekendtgørelsen*

**§ 3.** Kommunale og regionale driftsherrer skal i overensstemmelse med §§ 4-7 indregne tidligere års over- og underskud i beregningsgrundlaget, jf. § 2.

*Stk. 2.* Over- og underskud opgøres på baggrund af beregningsgrundlaget, jf. § 2, sammenholdt med årets regnskab for levering af ydelsen eller drift af tilbuddet.

**§ 4.** Kommunale og regionale driftsherrer kan beslutte, at overskud på op til 5 pct. ikke indregnes i taksten i efterfølgende år, men i stedet hensættes til senere brug.

*Stk. 2.* Hensatte overskud skal anvendes inden for 5 år efter det år, overskuddet vedrører.

*Stk. 3.* Hensatte overskud, som vedrører levering af ydelser omfattet af § 8, kan kun anvendes til at dække underskud, effektivisere, kvalitetsudvikle eller lignende inden for driftsherrers samlede levering af ydelser omfattet af § 8. Overskud på et tilbud, der indgår i en rammeaftale, jf. § 6 i lov om social service, kan dog ikke anvendes til at dække underskud på et tilbud, der ikke indgår i rammeaftalen.

*Stk. 4.* Hensatte overskud, som vedrører driften af en sikret døgninstitution, jf. § 66, stk. 1, nr. 6, i lov om social service, den sikrede boform Kofoedsminde eller Døvekonsulentordningen ved CFD kan kun anvendes til at dække underskud, effektivisere, kvalitetsudvikle eller lignende på henholdsvis den sikrede døgninsti-



tution, den sikrede boform Kofoedsminde eller Døvekonsulentordningen ved CFD.

§ 5. Den del af et eventuelt overskud, der overstiger 5 pct., skal indregnes i beregningsgrundlaget, jf. § 2, senest 2 år efter det år, overskuddet vedrører.

§ 6. Underskud på op til 5 pct. kan ikke indregnes i beregningsgrundlaget, jf. § 2, men skal dækkes f.eks. ved effektivisering eller af tidligere overskud.

§ 7. Den del af et eventuelt underskud, der overstiger 5 pct., skal indregnes i beregningsgrundlaget, jf. § 2, senest 2 år efter det år, underskuddet vedrører.

**204.** Over- og underskud opgøres ved at sammenholde beregningsgrundlaget, jf. § 2, med årets regnskab for levering af ydelser eller drift af tilbuddet. Det fremgår af bekendtgørelsens § 3. Der sondres i reglerne mellem små og større over- og underskud. Grænsen ligger ved 5 pct., og der gælder forskellige regler afhængigt af over-/underskuddets størrelse.

**205.** Kommunale og regionale driftsherrer kan beslutte, at mindre overskud på op til 5 pct. ikke indregnes i beregningsgrundlaget, men derimod hensættes til senere brug. Overskuddet kan blandt andet anvendes til at dække tidligere års underskud og kvalitetsudvikle på ydelser eller tilbud. Driftsherren kan f.eks. bruge overskuddet til at sende medarbejdere på videreuddannelse. Hensatte overskud, som vedrører levering af ydelser omfattet af § 8, kan alene anvendes inden for driftsherrens samlede drift af ydelser og tilbud omfattet af § 8. Overskuddet kan således ikke overføres til kommunens eller regionens øvrige driftsområder.

Hensatte overskud, som vedrører driften af en sikret døgninstitution, den sikrede boform Kofoedsminde eller Døvekonsulentordningen ved CFD, kan kun anvendes til formål, der vedrører den enhed, som overskuddet stammer fra. Baggrunden for det snævrere anvendelsesområde er, at disse enheder finansieres helt eller delvist efter objektive kriterier ved opkrævning hos kommunerne en gang årligt.

Hensatte overskud skal anvendes inden for 5 år efter det år, overskuddet vedrører. Der kan altså ikke akkumuleres overskud i det uendelige. Der er ikke noget til hinder for, at der i det regionale/kommunale samarbejde arbejdes med et princip om, at overskud ikke kan akkumuleres. Der henvises til kapitel 6 om rammeaftaler.

**206.** Overskud, der overstiger 5 pct., skal for de kommunale og regionale driftsherrer indregnes i taksten i form af en reduktion af taksten. Indregning skal ske senest 2 år efter det år, overskuddet vedrører.

**207.** Et mindre underskud på op til 5 pct. kan efter § 6 ikke indregnes i beregningsgrundlaget. I praksis betyder det, at driftsherren i de efterfølgende år må effektivisere driften for at indhente det tabte eller dække tabet af tidligere års overskud. Hvis der er tale om ydelser eller tilbud omfattet af finansieringsbekendtgørelsens § 8 kan der også udlignes på tværs af driftsherrens tilbud.

Det er altså ikke muligt at indregne underskuddet i taksten i det efterfølgende år eller efterregulere den fastsatte takst med henvisning til underskuddet.

Der er ikke i reglerne fastsat krav om, at underskud på op til 5 pct. skal være indhentet inden for et bestemt antal år, men det forudsættes, at et tilbud f.eks. ikke kan blive ved med at akkumulere underskud år efter år. Det vil være i strid med kravet om økonomisk bæredygtighed. Der er således ikke noget til hinder for, at der i det regionale/kommunale samarbejde aftales, at underskud ikke kan akkumuleres.

**208.** Den del af et eventuelt underskud, der overstiger 5 pct., skal de kommunale og regionale driftsherre indregne i taksten i form af et tillæg. Underskud skal senest indregnes i taksten 2 år efter det år, underskuddet vedrører. Reglen svarer indholdsmæssigt til reglen for håndtering af overskud på over 5 pct.

#### *Takstbetaling for visse ydelser og tilbud*

**209.** Kommunale, regionale og private leverandører fastsætter vejledende takster for de ydelser og tilbud efter serviceloven, som er oplistet i § 8 i finansieringsbekendtgørelsen.

**210.** Reglerne om fastsættelse af takster for ydelser og tilbud efter serviceloven er ens for private, kommunale og regionale leverandører og driftsherrer, uanset om den pågældende ydelse eller det pågældende tilbud alene leveres til en kommunal driftsherres egne borgere. Der er dog nogle enkelte forskelle i takstberegningen, som følger af de forskellige driftsherretypers budgetrammer og andre styringsmæssige forudsætninger. Det gælder blandt andet reglerne om efterregulering, jf. punkt 203-208, som alene gælder for kommunale og regionale driftsherrer, ligesom det for kommunale og regionale driftsherrer gælder, at takst bregnes eksklusiv moms og for private driftsherrer inklusiv købsmoms.

**211.** Den kommunale, regionale eller private driftsherre skal ifølge finansieringsbekendtgørelsen fastsætte takster for ydelser efter følgende bestemmelser i lov om social service:

- 1) § 32 (særlige dagtilbud).
- 2) § 36 (særlige klubtilbud).
- 3) § 45 (ledsageordning til unge).
- 4) § 52, stk. 3, nr. 2 (praktisk, pædagogisk eller anden støtte i hjemmet).
- 5) § 52, stk. 3, nr. 3 (familiebehandling eller anden behandling).
- 6) § 52, stk. 3, nr. 4 (ophold for familier med børn), dog undtaget ophold i en plejefamilie.
- 7) § 52, stk. 3, nr. 5 (aflastningsordning), dog undtaget aflastning i en plejefamilie, kommunal familiepleje eller netværksplejefamilie.
- 8) § 52, stk. 3, nr. 6 (kontaktperson for et barn eller en ung eller en familie).
- 9) § 52, stk. 3, nr. 7 (anbringelse af børn og unge uden for hjemmet), dog undtaget anbringelse i plejefamilier, kommunale plejefamilier, netværksplejefamilier eller i egne værelser, kollegier eller kollegielignende opholdssteder, på pladser på efterskoler, frie fagskoler og frie grundskoler med kostafdeling, samt på sikrede døgninstitutioner.
- 10) § 54 (støtteperson til forældre i forbindelse med anbringelse).
- 11) § 83 (personlig pleje, praktisk hjælp og madservice), når prisen ikke er fastsat i henhold til reglerne om frit leverandørvalg.
- 12) § 84, stk. 1 (afløsning eller aflastning).
- 13) § 84, stk. 2 (midlertidige ophold).
- 14) § 85 (socialpædagogisk støtte).
- 15) § 86, stk. 1 (genoptræning).
- 16) § 86, stk. 2 (vedligeholdelsestræning).
- 17) § 97 (ledsageordning voksne).
- 18) § 98 (kontaktperson for døvblinde).

- 19) § 99 (støtte og kontaktperson).
- 20) § 101 (misbrugsbehandling til stofmisbrugere).
- 21) § 102 (tilbud af behandlingsmæssig karakter).
- 22) § 103 (beskyttet beskæftigelse).
- 23) § 104 (aktivitets og samværstilbud).
- 24) § 107 (midlertidige ophold i botilbud).
- 25) § 108 (længerevarende ophold i botilbud).
- 26) § 109 (midlertidige ophold på kvindekrisecentre m.v.).
- 27) § 110 (midlertidige ophold på forsorgshjem m.v.).
- 28) § 192 (ophold på plejehjem og beskyttede boliger).

Som det også fremgår af listen, er det ikke alle ydelser og tilbud i serviceloven, der er omfattet af disse regler.

**212.** Driftsherren skal fastsætte takster for de enkelte ydelser, som driftsherren leverer. Hvis en driftsherre således er leverandør på flere af de ydelsestyper, som er nævnt i bekendtgørelsens § 8, skal der beregnes en takst for hver type ydelse.

Det betyder f.eks., at driftsherren for et botilbud efter servicelovens § 108 skal fastsætte takster for samtlige de ydelser, der leveres i tilbuddet som f.eks. døgnopholdet efter § 108, socialpædagogisk støtte efter § 85 og praktisk hjælp efter § 83.

Driftsherren må gerne sælge sine ydelser som ydelsespakker. Taksten for ydelsespakken skal i den forbindelse beregnes på baggrund af taksten for de enkelte ydelser. Brug af ydelsespakker kan f.eks. være relevant i forbindelse med ophold i boformer, hvor borgeren udover selve opholdet måske har brug for både socialpædagogisk støtte, genoptræning og personlig pleje. Det er et krav, at det fortsat er muligt at identificere prisen for pakkens delelementer, og at det i den konkrete aftale skal være muligt at fravælge unødvendige delelementer. Det er derfor også et krav efter bekendtgørelsen, at det tydeligt fremgår af beskrivelsen af ydelsespakken, hvilke ydelser der indgår i pakken. En driftsherre på et § 107- eller § 108-tilbud skal således ved takstfastsættelse både fastsætte en takst for boligdelen og en takst for støttedelen. Det bemærkes i den forbindelse, at der ved ophold på tilbud efter §§ 109 og 110 ikke som ved ophold på tilbud efter §§ 107 og 108 skelnes mellem en opholdsdel og en støttedel, som der fastsættes særskilte takster for, jf. ovenfor, men at der for disse ophold er tale om en samlet pakke og dermed om beregning af en samlet takst.

#### *Finansieringsbekendtgørelsen*

**§ 9.** Driftsherren skal fastsætte takster for de enkelte ydelser, som driftsherren leverer.

*Stk. 2.* Driftsherren kan derudover fastsætte takster for ydelsespakker, som består af to eller flere ydelser omfattet af § 8. Taksten for ydelsespakken beregnes på baggrund af taksten for de enkelte ydelser.

*Stk. 3-4. ...*

**213.** Der kan fastsættes flere takstniveauer for en ydelse eller en ydelsespakke, når taksten for de enkelte niveauer afspejler forskelligt indhold eller omfang af ydelsen eller ydelserne. Det kan f.eks. være relevant på kvindekrisecentre eller forsorgshjem. I en takstdifferentiering kan f.eks. indgå, at kvinden medbringer

børn, som der også skal tages hånd om, eller at borgeren har mere eller mindre komplekse behov. Der er ikke her tale om, at taksten fastsættes individuelt for den enkelte borger, men at der derimod bliver fastsat en generel takst for et på forhånd givet omfang af ydelsen. De forskellige takstniveauer kan således fastsættes med udgangspunkt i, om borgeren er mere eller mindre krævende kvantitativ (mængde/antal timer) eller kvalitativt (personalets kvalifikationer og deraf følgende forskelligt lønniveau).

**214.** Der tages i takstreglerne ikke stilling til, om der skal beregnes døgntakst eller timetakst, men kun til hvad taksten skal indeholde. Det vil altså være op til den enkelte driftsherre at vurdere, om taksten for den konkrete ydelse skal beregnes som en døgntakst eller en timetakst. Typisk vil den enkelte ydelses karakter være afgørende for, om driftsherren vælger det ene eller det andet.

**215.** Taksten, som driftsherren skal beregne for ydelser og tilbud, fastsættes på baggrund af beregningsgrundlaget, jf. finansieringsbekendtgørelsen § 2.

**216.** Driftsherren skal ved beregningen af omkostningerne anvende en belægningsprocent, som fastsættes på baggrund af den forventede aktivitet i tilbuddet. Tilbuddene kan således ved beregningen anvende forudsatte belægningsprocenter på under 100 pct. Tilbuddene skal i øvrigt ved registrering på Tilbudsportalen anføre, hvilken belægningsprocent der er anvendt ved beregningen af taksten. Dette fremgår af tilbudsportalbekendtgørelsen.

**217.** Taksten fastsættes, som det også fremgår af bekendtgørelsens § 10, for et helt år ad gangen. Baggrunden for dette er hensynet til budgetsikkerhed for køber og for kommunale og regionale driftsherre. Hvis et tilbud oprettes i august, og budgetåret følger kalenderåret, fastsættes den første takst dog for perioden august til ultimo december og efterfølgende takster for hele året.

I helt særlige tilfælde kan der undtagelsesvis være behov for at ændre taksten i løbet af året. Det kan f.eks. være i forbindelse med lovændringer, påtegning i forbindelse med revisionsgodkendelser af takster, afgørelser fra socialtilsynet eller Ankestyrelsen, overdragelse af tilbud til anden driftsherre, nyoprettelse eller omlægning af tilbud.

Taksterne er med undtagelse af takster for kvindekrisecentre og forsorgshjem vejledende og fungerer som en del af sammenligningsgrundlaget, når en kommune skal vælge, hvor den vil købe en konkret ydelse. Det følger af § 12 i bekendtgørelsen.

#### *Finansieringsbekendtgørelsen*

**§ 12.** Taksterne, som fastsættes efter § 9, danner udgangspunkt for den konkrete aftale mellem kommunalbestyrelsen og driftsherren om ydelse og pris, jf. dog stk. 2 og 3.

*Stk. 2.* Takster for ophold på tilbud efter § 8, stk. 1, nr. 26 (ophold på kvindekrisecentre m.v.) og nr. 27 (ophold på forsorgshjem m.v.) fastsættes som faste takster.

*Stk. 3.* Aftaler om betaling for ydelser leveret i friplejeboliger følger reglerne i lov om friplejeboliger.

**218.** Formålet med vejledende takster er at understøtte muligheden for at tilpasse ydelserne individuelt til den enkelte borgeres behov. Det kan f.eks. være relevant, hvor et tilbud tilbyder en ydelsespakke

med et givent omfang af en række ydelser, men hvor borgeren ikke har behov for en eller flere ydelser, der indgår i pakken. Med vejledende takster gøres det muligt at aftale, at borgeren modtager den givne ydelsespakke eksklusiv den ydelse, som borgeren ikke har behov for, til en pris, der er den vejledende takst for ydelsespakken minus udgiften til ydelsen, der undtages. Det samme gør sig gældende i tilfælde, hvor der er behov for en ekstra ydelse oven i ydelsespakken. Afvigelser fra den vejledende takst bør således afspejle ændringer i indholdet, herunder også omfanget af den givne ydelse eller ydelsespakke, som taksten er fastsat for. Den endelige pris, og hvilke ydelser den dækker over samt omfanget heraf, fastlægges i den konkrete aftale, der indgås mellem leverandøren eller driftsherren og kommunen, der køber den givne ydelse.

**219.** Taksterne for kvindekrisecentre og forsorgshjem er faste og kan ikke forhandles. Baggrunden for denne undtagelse er, at afgørelsen om optagelse i tilbud efter §§ 109 eller 110 ikke træffes af kommunen, men af kvindekrisecentrets eller forsorgshjemmets leder. Borgerens ophold hviler derfor ikke på en aftale mellem kommunen og tilbuddet.

#### *Abonnementsaftaler for visse ydelser og tilbud*

**220.** Kommunale, regionale og private driftsherrer kan indgå aftaler om abonnementsordninger vedrørende visse ydelser og tilbud. En abonnementsordning indebærer, at kommunen køber en generelt trækningsret frem for et konkret fastsat antal ydelser eller pladser i et tilbud. Abonnementsordningen træder i stedet for salg af ydelser eller ydelsespakker ved anvendelse af de fastsatte takster. Det er frivilligt for driftsherren, om man vil tilbyde abonnementsaftaler. Det er også frivilligt for kommunen, om den vil benytte sig af abonnementsaftaler.

#### *Bekendtgørelsen*

§ 13. Kommunale, regionale eller private driftsherrer kan i stedet for at sælge ydelser eller ydelsespakker, jf. § 9, indgå aftale om en abonnementsordning med de enkelte kommunalbestyrelser, jf. dog stk. 3.

Stk. 2. Ved abonnementsordninger forstås ordninger, hvor en kommunalbestyrelse køber en generel trækningsret på en konkret ydelse eller ydelsespakke.

Stk. 3. Der kan ikke indgås aftaler om abonnementsordninger med tilbud efter §§ 109 og 110 (midlertidige ophold på forsorgshjem og kvindekrisecentre m.v.) i lov om social service.

**221.** Abonnementsaftaler er særligt relevante i forhold til ydelser, der konkret har karakter af rådgivning, men der er ikke noget til hinder for, at abonnementsaftaler også anvendes på andre områder. Der kan indgås aftale om abonnementsordning vedrørende de ydelser og tilbud, der er opført i bekendtgørelsens § 8, bortset fra ophold i kvindekrisecentre og forsorgshjem.

#### *Forpligtende købsaftaler og delt finansieringsansvar*

**222.** Efter § 14 i bekendtgørelsen kan der aftales mere fleksible finansieringsordninger af tilbud. Det drejer sig om forpligtende købsaftaler og aftaler om delt finansieringsansvar.

#### *Finansieringsbekendtgørelsen*

**§ 14.** Den kommunale, regionale eller private driftsherre kan med henblik på at oprette eller opretholde tilbud indgå følgende aftaler med en eller flere kommunalbestyrelser:

- 1) Forpligtende købsaftaler, hvorved forstås aftaler, hvor en eller flere kommunalbestyrelser garanterer for betaling af et bestemt antal pladser i et tilbud i en aftalt periode, hvis pladserne ikke efterspørges af andre.
- 2) Aftaler om delt finansieringsansvar, hvorved forstås aftaler, hvor en eller flere kommunalbestyrelser bidrager til finansieringen af et konkret tilbud, uden at kommunalbestyrelsen selv er driftsherre.

**223.** Forpligtende købsaftaler indebærer, at en eller flere kommuner indgår aftale med et konkret tilbud om at garantere for betaling af et bestemt antal pladser i en aftalt periode. Aftalen kan indgås med såvel kommunale, regionale og private driftsherrer.

Formålet med at indgå en købsaftale skal være at oprette eller opretholde tilbud. Det kan f.eks. være, at man ønsker at sikre et bestemt tilbuds opretholdelse, eller, hvis der er tale om et nyoprettet tilbud, at tilbuddet kommer godt i gang. Muligheden for at sikre det økonomiske grundlag er med til at øge incitamentet til at oprette og drive også specialiserede tilbud med varierende efterspørgsel.

**224.** Delt finansieringsansvar indebærer, at en eller flere kommuner påtager sig at bidrage til driftsgrundlaget af et konkret tilbud, uden at kommunen selv er driftsherre. På den måde kan kommunerne bidrage til at sikre, at også meget specialiserede tilbud oprettes og opretholdes.

#### *Når en kommune benytter sig af en anden kommunes eller regions tilbud*

**225.** Hvis en kommune køber en plads i et tilbud i en anden kommune eller i en region, gælder der særlige regler for leverandørens opkrævning af betaling.

Krav på betaling for benyttelse af en anden kommunes eller en regions tilbud efter serviceloven skal, jf. lovens § 174, stk. 2, være fremsat, senest 12 måneder fra hjælpen er ydet, dvs. fra det tidligste tidspunkt et betalingskrav kan gøres gældende. Bestemmelsen skal bevirke, at kommunerne undgår, at der fremsendes uforudsete regninger flere år efter, at hjælpen er ydet.

#### *Finansiering af ophold i sikrede døgninstitutioner, herunder pladser på særligt sikrede afdelinger*

**226.** Sikrede døgninstitutioner kan anvendes som anbringelsessted for børn og unge, når en af betingelserne i servicelovens § 63 b, stk. 2, nr. 1-3, er opfyldt (sociale pladser). Anbringelse kan f.eks. ske, hvis det er absolut påkrævet for at afværge, at barnet eller den unge skader sig selv eller andre, og risikoen for skade ikke på forsvarlig måde kan afværges ved andre mere lempelige forholdsregler. Det er i praksis kun et begrænset antal pladser ud af det samlede antal pladser på de sikrede døgninstitutioner, der anvendes til sociale pladser.

Sikrede døgninstitutioner kan også anvendes som led i varetægtssurrogat, afsoning af dom eller en ungdomssanktion (retslige pladser). Dette følger af servicelovens § 63 b, stk. 2, nr. 4-6.

Endelig kan sikrede døgninstitutioner anvendes som anbringelsessted for børn og unge under 15 år uden lovligt ophold, når dette er bestemt af politiet. Dette følger af servicelovens § 63 b, stk. 2, nr. 7.

**227.** Det er servicelovens § 174, stk. 4 og 5, der udgør hjemlen for reglerne om finansiering af de sikrede døgninstitutioner. Efter stk. 4 kan der fastsættes regler om principperne for kommunernes finansiering af de mest specialiserede lands- og landsdelsdækkende tilbud. Efter stk. 5 kan der fastsætte regler om kommunernes finansiering af ophold i sikrede døgninstitutioner efter § 63 b, stk. 2, nr. 4-7, for børn og unge uden lovligt ophold her i landet.

**228.** Det er med hjemmel i disse bestemmelser fastsat, at driften af de sikrede døgninstitutioner finansieres ved ren takstopkrævning for de sociale pladser (anbringelser efter § 63 b, stk. 2, nr. 1-3), ved en særlig takst (kriminalpræventiv takst) suppleret med objektiv finansiering for pladser anvendt til anbringelser på et retsligt grundlag (anbringelser efter § 63 b, stk. 2, nr. 4-6), og ved ren objektiv finansiering for pladser anvendt til unge under 15 år uden lovligt opholdt (anbringelser efter § 63 b, stk. 2, nr. 7).

#### *Finansieringsbekendtgørelsen*

**§ 15.** Driften af de sikrede døgninstitutioner, jf. lov om social service § 66, stk. 1, nr. 6, finansieres ved:

- 1) opkrævning af en beregnet takst, jf. § 16, for anbringelser omfattet af lov om social service § 63 b, stk. 2, nr. 1-3, og § 63 c, stk. 2,
- 2) opkrævning af en fast takst, jf. § 17, for anbringelser omfattet af lov om social service § 63 b, stk. 2, nr. 4-6, og
- 3) opkrævning af objektiv finansiering, jf. § 18, for øvrige omkostninger vedrørende driften af den sikrede døgninstitution for anbringelser omfattet af lov om social service § 63 b, stk. 2, nr. 4-7.

**229.** Finansieringen af driften af den sikrede døgninstitution skal ses som et samlet hele, da de sikrede døgninstitutioner er delvist objektivt finansierede. Det er også på den baggrund, at hensatte overskud, som vedrører driften af en sikret døgninstitution, jf. ovenfor om efterregulering for kommunale og regionale driftsherrer, kun kan anvendes til formål, der vedrører den enhed, som overskuddet stammer fra. Er der et overskud på driften af den enkelte sikrede døgninstitution, kan dette således ikke anvendes til at dække underskud på andre af driftsherrens ydelser eller tilbud. Det snævrere anvendelsesområde for anvendelse af overskud er også en følge af, at underskud på andre af driftsherrens ydelser eller tilbud ellers ville kunne hente finansiering i den objektive finansiering på den sikrede døgninstitution.

**230.** Det forudsættes i reglerne, at både taksten for de sociale pladser og den objektive finansiering beregnes på baggrund af det samme beregningsgrundlag, som anvendes ved beregning af takster for ydelser omfattet af bekendtgørelsens § 8. Se ovenfor om beregningsgrundlaget.

**231.** Det følger af bekendtgørelsens § 16, at driftsherren skal fastsætte en takst for ophold efter § 63 b, stk. 2, nr. 1-3, og § 63 c, stk. 2 (sociale pladser). Denne takstfastsættelse svarer til takstfastsættelse for andre ydelser omfattet af bekendtgørelsens § 8. Taksten danner, som det også gælder for øvrige ydelser og tilbud, udgangspunkt for den konkrete aftale mellem kommunalbestyrelsen og driftsherren om ydelse og pris.

*Finansieringsbekendtgørelsen*

**§ 16.** Driftsherren skal fastsætte en takst for ophold efter lov om social service § 63 b, stk. 2, nr. 1-3, og § 63 c, stk. 2.

*Stk. 2.* Taksten, jf. stk. 1, fastsættes af driftsherren på baggrund af beregningsgrundlaget, jf. § 2, og det samlede antal pladser på den sikrede døgninstitution.

*Stk. 3.* Taksten skal beregnes for et år ad gangen og danner udgangspunkt for den konkrete aftale mellem kommunalbestyrelsen og driftsherren om ydelse og pris.

**232.** For så vidt angår anbringelser på retsligt grundlag gælder det, jf. bekendtgørelsens § 17, at kommunen skal betale en fast takst (kriminalpræventiv takst) for hver ung, der anbringes i en sikret døgninstitution efter rettens bestemmelse. Denne takst svarer til den takst, som kommunen skal betale, når en ung dømmes til ophold i en af Kriminalforsorgens institutioner. Se kapitel 24.

Formålet med den kriminalpræventive faste takst er at give kommunerne incitament til at gribe ind så tidligt som muligt, hvis en ung udvikler sig i kriminel retning. En kommunal egenbetaling, der er højere end taksten for en social plads for en åben institution, vil samtidig tilskynde kommunerne til hurtigt at finde en plads til kriminelle unge, som skal afsone en dom på en åben institution. Den kriminalpræventive takst er fastsat uafhængigt af de faktiske udgifter til den unges ophold på den sikrede døgninstitution. Den kriminalpræventive takst beregnes for et år ad gangen og offentliggøres i Vejledning om regulering af satser på Børne- og Socialministeriets område (satsvejledningen). Den del af de faktiske udgifter, der ikke dækkes af den enkelte kommunes egenbetaling (den kriminalpræventive takst), betales i fællesskab af kommunerne via objektiv finansiering. Taksten udgør i 2017-niveau 1.423.132 kr. årligt. Kommunen betaler for antallet af opholdsdage.

Der opkræves ikke kriminalpræventiv takst for børn og unge, der har processuelt ophold her i landet, og for børn og unge, der ikke har lovligt ophold her i landet. Baggrunden for dette er, at disse børn og unge ikke har samme tilhørsforhold til en konkret kommune som andre unge. Ophold for disse børn og unge er derfor alene finansieret ved objektiv finansiering, jf. bekendtgørelsens § 17, stk. 2.

*Finansieringsbekendtgørelsen*

**§ 17.** Kommunerne betaler på baggrund af antal opholdsdage en takst på 1.423.132 kr. årligt (PL 2017) for unges ophold i sikrede døgninstitutioner, når ophold sker efter lov om social service § 63 b, stk. 2, nr. 4-6, jf. dog stk. 2.



*Stk. 2.* Der opkræves ikke takst efter stk. 1 for børn og unge, der har processuelt ophold her i landet, og for børn og unge, der ikke har lovligt ophold her i landet. For børn og unge omfattet af 1. pkt. finansieres opholdet i den sikrede døgninstitution alene ved objektiv finansiering, jf. § 15, stk. 3.

*Stk. 3.* Satsen efter stk. 1 reguleres årligt med satsreguleringsprocenten.

**233.** Den del af driften, som ikke forventes finansieret ved takstbetaling, hvad enten der er tale om almindelig takstbetaling for en social plads, eller der er tale om den kriminalpræventive takst, når opholdet i den sikrede døgninstitution er bestemt af retten, finansieres ved opkrævning af objektiv finansiering. Den objektive finansiering beregnes ud fra de samlede de samlede langsigtede gennemsnitsindtægter og omkostninger ved drift af tilbuddet (beregningsgrundlaget, jf. bekendtgørelsens § 2), fratrasket de forventede indtægter fra opkrævning af takst efter § 16 (takstbetaling for sociale pladser) og § 17 (den kriminalpræventive takst). Den objektive finansieringsandel fordeles mellem landets kommuner efter antallet af 15-17-årige, der bor i de enkelte kommuner pr. 1. januar i året forud for driftsåret, jf. finansieringsbekendtgørelsen § 18.

#### *Finansieringsbekendtgørelsen*

**§ 18.** Den objektive finansieringsandel, jf. § 15, nr. 3, fastsættes som den andel af beregningsgrundlaget, jf. § 2, der ikke dækkes af forventede indtægter fra opkrævning af takst efter §§ 16 og 17.

*Stk. 2.* Den objektive finansieringsandel fordeles mellem landets kommuner efter antallet af 15-17-årige, der bor i de enkelte kommuner pr. 1. januar i året forud for driftsåret.

**234.** Eksempel: En sikret døgninstitution har 10 pladser. Beregningsgrundlaget, jf. § 2, fastsættes med udgangspunkt i relevante indtægts- og omkostningstyper til 25 mio. kr. Ud af det samlede antal pladser forventes en plads at blive solgt som en social plads, mens de resterende pladser forventes anvendt til anbringelser efter rettens bestemmelse. Der betales efter reglerne i § 17 kriminalpræventiv takst for 8 pladser.

Taksten for den sociale plads fastsættes, jf. § 16, stk. 1, på baggrund af beregningsgrundlaget, jf. § 2, og det samlede antal pladser på den sikrede døgninstitution, og kan herefter fastsættes til 2,5 mio. kr. For så vidt angår pladserne anvendt til anbringelser efter rettens bestemmelse forventes, at kommunerne, jf. § 17, betaler den kriminalpræventive takst i 8 ud af 9 pladser. Dette giver en forventet indtægt på 8 x 1.423.132 kr., i alt 11.385.056 kr. Den objektive finansieringsandel forventes herefter, jf. § 18, at udgøre 25 mio. (beregningsgrundlaget), fratrasket den forventede indtægt fra opkrævning af takst efter § 16, dvs.

2,5 mio. kr., og fratrullet den forventede indtægt fra opkrævning af den kriminalpræventive takst efter § 17, dvs. 11.385.056 kr., i alt 11.114.944 kr.

**235.** Driftsherren opkræver takstbetaling efter § 16 (sociale pladser) og § 17 (kriminalpræventiv takst) løbende hos den enkelte kommune. Den beregnede objektive finansieringsandel opkræves hos kommunerne senest inden udgangen af 1. kvartal i driftsåret. Driftsherren kan ikke – hvis det viser sig, at den beregnede objektive finansieringsandel – ikke dækker de reelle udgifter – udsende ekstraopkrævninger til kommunerne i løbet af driftsåret. Et evt. underskud skal håndteres i overensstemmelse med efterreguleringsreglerne i finansieringsbekendtgørelsens §§ 3-7.

Det følger heraf, at underskud på op til 5 pct. ikke kan indregnes i beregningsgrundlaget, mens den del af et underskud, der overstiger 5 pct. skal indregnes i beregningsgrundlaget senest 2 år efter det år, underskuddet vedrører.

*Finansieringsbekendtgørelsen*

**§ 19.** Driftsherren opkræver betaling for ophold i de sikrede døgninstitutioner, jf. stk. 2 og 3.

*Stk. 2.* Taksterne efter §§ 16 og 17 opkræves løbende hos den enkelte kommune.

*Stk. 3.* Den objektive finansieringsandel efter § 18 opkræves senest inden udgangen af 1. kvartal i driftsåret. Et eventuelt over- eller underskud på den objektive finansiering i forhold til det endelig regnskab indregnes i beregningsgrundlaget for efterfølgende år, jf. reglerne i §§ 3-7.

*Finansiering af Døvekonsulentordningen ved CFD og driften af den sikrede boform Kofoedsminde*

**236.** Døvekonsulentordningen ved CFD og den sikrede boform Kofoedsminde finansieres fuldt ud ved objektiv finansiering. Reglerne om finansiering fremgår af §§ 20 og 21 i finansieringsbekendtgørelsen. Ved fastsættelse af den objektive finansiering anvendes det samme beregningsgrundlag som ved finansieringen af de øvrige ydelser og tilbud, som er omfattet af finansieringsbekendtgørelsen.

*Finansieringsbekendtgørelsen*

**§ 20.** Driften af Døvekonsulentordningen ved CFD, Region Hovedstaden, finansieres ved objektiv finansiering.

*Stk. 2.* Den objektive finansiering, jf. stk. 1, fastsættes af driftsherren på baggrund af beregningsgrundlaget, jf. § 2.

*Stk. 3.* Udgifterne til den objektive finansiering fordeles mellem landets kommuner efter det samlede folketal i den enkelte kommune pr. 1. januar i året forud for driftsåret.

*Stk. 4.* Den objektive finansiering opkræves senest inden udgangen af 1. kvartal i driftsåret. Et eventuelt over- eller underskud på den objektive finansiering i forhold til det endelige regnskab indregnes i beregningsgrundlaget for efterfølgende år, jf. reglerne i §§ 3-7.

**§ 21.** Driften af den sikrede boform Kofoedsminde, Region Sjælland, for personer med nedsat psykisk funktionsevne, som i henhold til en strafferetlig afgørelse afsagt ved dom eller kendelse, skal have ophold på en sikret afdeling i et botilbud efter § 108 i lov om social service, finansieres ved objektiv finansiering.

*Stk. 2.* Den objektive finansiering, jf. stk. 1, fastsættes af driftsherren på baggrund af beregningsgrundlaget, jf. § 2.

*Stk. 3.* Udgifterne til den objektive finansiering fordeles mellem landets kommuner efter det samlede folketal i den enkelte kommune pr. 1. januar i året forud for driftsåret.

*Stk. 4.* Den objektive finansiering opkræves senest inden udgangen af 1. kvartal i driftsåret. Et eventuelt over- eller underskud på den objektive finansiering i forhold til det endelige regnskab indregnes i beregningsgrundlaget for efterfølgende år, jf. reglerne i §§ 3-7.

#### *Betaling af kriminalpræventiv takst for ophold i Kriminalforsorgens institutioner*

**237.** Kommunerne betaler en fast kriminalpræventiv takst, når unge under 18 år opholder sig på Kriminalforsorgens institutioner. Reglerne om kommunerne betaling af kriminalpræventiv takst fremgår af finansieringsbekendtgørelsens § 22. Den samme faste takst betales også, når unge under 18 år opholder sig i sikrede døgninstitutioner efter rettens bestemmelse, jf. finansieringsbekendtgørelsens § 17. Der henvises til pkt. 226-235.

#### *Finansieringsbekendtgørelsen*

**§ 22.** Kommunerne betaler på baggrund af antal opholdsdage en takst på 1.423.132 kr. årligt (PL 2017) for ophold for varetægtsfængslede 15-17-årige og for 15-17-årige, der afsøges i Kriminalforsorgens institutioner.

*Stk. 2.* På baggrund af data fra Kriminalforsorgen om cpr-nummer og antal opholdsdage for 15-17-årige beregner Børne- og Socialmi-

ministeriet den enkelte kommunes betaling for unges ophold i Kriminalforsorgens institutioner. Børne- og Socialministeriet opkræver betaling fra den enkelte kommune to gange årligt.

*Stk. 3.* Satsen efter stk. 1 reguleres årligt med satsreguleringsprocenten.

**238.** Formålet med den faste takst er at give kommunerne incitament til at gribe ind så tidligt som muligt, hvis en unge udvikler sig i kriminel retning. En kommunal egenbetaling, der er højere end taksten for en social plads på en åben institution, vil samtidig tilskynde kommunerne til hurtigt at finde en plads til kriminelle unge, som skal afsone en dom på en åben institution. Den kriminalpræventive takst er fastsat uafhængigt af de faktiske udgifter til den unges ophold i Kriminalforsorgens institutioner. Den kriminalpræventive takst beregnes for et år ad gangen og offentliggøres i Vejledning om regulering af satser på Børne- og Socialministeriets område (satsvejledningen). Børne- og Socialministeriet opkræver 2 gang årligt betaling fra kommunerne. Børne- og Socialministeriet modtager ca. halvårligt en liste med data fra Kriminalforsorgen om cpr-nummer og antal opholdsdage for de 15-17-årige.

## Kapitel 26

### *Egenbetaling*

**239.** Ifølge servicelovens § 158 skal den, der modtager hjælp efter loven til sig selv, sin ægtefælle eller sine børn, betale for den hjælp, der modtages. Det er kommunen, der træffer afgørelse om borgerens egenbetaling og opkræver betalingen fra borgeren.

Hvis det ikke er kommunen selv, der leverer ydelsen til borgeren, kan kommunen dog efter aftale overlade det til leverandøren, f.eks. et kommunalt, regionalt eller privat botilbud, at opkræve betalingen på kommunens vegne. Selv om kommunen på denne måde overlader opkrævningen til f.eks. et botilbud, skal kommunen stadig betale den fulde takst for ydelsen til leverandøren.

Da § 158 har en almen formulering, forudsættes der i praksis et yderligere retsgrundlag, hvis der skal kunne ske opkrævning af betaling. De konkrete betalingsregler skal derfor fremgå af lov eller bekendtgørelse. Der findes en række bemyndigelsesbestemmelser i serviceloven, der giver ministeren adgang til at fastsætte betalingsregler. Der er også en række steder i serviceloven, hvor det specifikt er angivet, at ydelsen er gratis, og at der derfor ikke kan opkræves betaling.

#### *Serviceloven*

**§ 158.** Den, der modtager hjælp efter denne lov til sig selv, sin ægtefælle eller sine børn, skal, medmindre andet er bestemt i denne lov, betale for den hjælp, der modtages.

*Stk. 2.* Børne- og socialministeren kan i en bekendtgørelse fastsætte regler om opkrævning af et gebyr ved ikke rettidig betaling for ydelser efter denne lov.

**240.** Følgende bemyndigelsesbestemmelser med hjemmel til betaling kan nævnes:

- § 32, stk. 5, om beregning af tilskud og egenbetaling for ophold i de særlige dagtilbud. Se Vejledning nr. 3 til lov om social service om særlig støtte til børn og unge og deres familier.
- § 36, stk. 2, om beregning af tilskud og egenbetaling for ophold i de særlige klubtilbud. Se Vejledning nr. 3 til lov om social service om særlig støtte til børn og unge og deres familier.
- § 79, stk. 3, om betaling for generelle tilbud med aktiverende og forebyggende sigte. Bestemmelsen hører ressortmæssigt under Sundheds- og Ældreministeriet. Se vejledning nr. 2 til lov om social service om hjælp og støtte efter serviceloven.
- § 80 om anvisning af midlertidigt husly. Se Vejledning nr. 4 til lov om social service om botilbud mv. til voksne efter reglerne i almenboligloven, serviceloven og friplejeboligloven.
- § 159 om betaling for anbringelse uden for hjemmet på et anbringelsessted, jf. § 66. Se Vejledning nr. 3 til lov om social service om særlig støtte til børn og unge og deres familier.
- § 160 om betaling for døgnophold efter § 76, stk. 3, nr. 1, og § 76 a, stk. 2, og for udslusningsophold efter § 76, stk. 3, nr. 3. Se Vejledning nr. 3 til lov om social service om særlig støtte til børn og unge og deres familier.
- § 161 om betaling for personlig hjælp, pleje og madservice, afløsning eller aflastning, omsorg og støtte, samt ledsagelse. Bestemmelsens stk. 3 og 4 hører ressortmæssigt under Sundheds- og Ældreministeriet. Se Vejledning nr. 2 til lov om social service om hjælp og støtte efter serviceloven.
- § 163, stk. 3, om betaling for ophold i boformer efter §§ 107-110. Se Vejledning nr. 4 til lov om social service om botilbud mv. til voksne efter reglerne i almenboligloven, serviceloven og friplejeboligloven.
- § 163 a om betaling i forbindelse med kommunens anvisning af en lejer til en udslusningsbolig. Se Vejledning nr. 4 til lov om social service om botilbud mv. til voksne efter reglerne i almenboligloven, serviceloven og friplejeboligloven.

**241.** En række ydelser efter serviceloven er gratis, og der kan derfor ikke opkræves egenbetaling. Det gælder blandt andet:

- Rådgivning med henblik på at forebygge sociale problemer og at hjælpe borgeren over øjeblikkelige vanskeligheder, jf. § 10.
- Rådgivning til voksne med nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller med særlige sociale problemer, jf. § 12.
- Rådgivning i relation til æresrelaterede konflikter efter § 12 a. Bestemmelsen hører ressortmæssigt under Udlændinge- og Integrationsministeriet.
- Rådgivning til voksne i risiko for radikaliserings og ekstremisme, jf. § 12 b. Bestemmelsen hører ressortmæssigt under Udlændinge- og Integrationsministeriet.
- Specialrådgivning hos VISO, jf. § 13, i de mest specialiserede og komplicerede sager.
- Rådgivning hos DUKH, jf. § 15, i sager om hjælp til personer med nedsat fysisk eller psykisk funktionsniveau.
- Advokatbistand efter § 72.

## **Kapitel 27**

### ***Statsrefusion***

**242.** Reglerne om kommunernes ret til statsrefusion fremgår af servicelovens §§ 176-179. Staten yder refusion i særligt dyre enkeltsager, jf. §§ 176 og 176 a. Staten yder endvidere en 50 pct. refusion for kommunens udgifter til merudgifter efter § 41, udgifter til tabt arbejdsfortjeneste efter § 42, udgifter til gratis advokatbistand efter § 72, merudgifter efter § 100 og udgifter til boformer efter §§ 109 og 110. Dertil kommer særlige regler om mellemstatslig refusion efter EU-retten og refusion for udgifter til visse udlændige. Disse regler er nærmere uddybet nedenfor i kapitel 26 og 27. Staten yder refusion som forskudsrefusion.

## *Særligt dyre enkeltsager*

### Anvendelsesområde og refusionssats

**243.** Den centrale refusionsordning for særligt dyre enkeltsager omfatter udgifter, som afholdes af kommunen efter serviceloven, jf. servicelovens §§ 176 og 176 a. Reglerne er uddybet i bekendtgørelse nr. 873 af 29. august 2012 om statsrefusion i særligt dyre enkeltsager.

#### *Serviceloven*

**§ 176.** I de tilfælde, hvor udgifterne til hjælp og støtte for en person under 67 år i en konkret sag overstiger 950.000 kr. årligt, refunderer staten 25 pct. af den del af kommunens udgifter, som ligger over dette beløb, jf. dog § 176a. For den del af udgifterne, der overstiger 1.770.000 kr. årligt, udgør statsrefusionen 50 pct., jf. dog § 176 a.

*Stk. 2.* Børne- og socialministeren kan i en bekendtgørelse fastsætte nærmere regler om statsrefusionen efter denne bestemmelse.

*Stk. 3.* I 2007 indtræder statsrefusionen på 25 pct. fra 0,4 mio. kr. årligt og 50 pct. fra 0,8 mio. kr. årligt. I 2008 indtræder refusionen på 25 pct. ved 0,5 mio. kr. årligt og 50 pct. ved 1 mio. kr. årligt. I 2009 indtræder refusionen på 25 pct. ved 0,6 mio. kr. årligt og 50 pct. ved 1,2 mio. kr. årligt.

**§ 176 a.** I de tilfælde, hvor udgifterne til hjælp og støtte efter loven til personer, som er under 18 år, eller som modtager støtte efter § 76 eller § 76 a, i en konkret sag overstiger 710.000 kr. årligt, refunderer staten 25 pct. af den del af kommunens udgifter, som ligger over dette beløb. For den del af udgifterne, der overstiger 1.420.000 kr. årligt, udgør statsrefusionen 50 pct.

*Stk. 2.* Refusionsgrænserne og -beløbene i stk. 1, gælder ligeledes for en kommunes samlede udgifter til hjælp og støtte, hvis fire eller flere børn i samme husstand er anbragt efter § 52, stk. 3, nr. 7, eller har ophold på et anbringelsessted efter § 76, stk. 3, nr. 1 eller 3, eller § 76 a, stk. 2.

*Stk. 3.* Børne- og socialministeren kan fastsætte nærmere regler om statsrefusionen efter stk. 1 og 2.

**244.** Ordningen indebærer, at i de tilfælde hvor udgifterne til hjælp og støtte for en person mellem 18 og 67 år i en konkret sag overstiger 1.030.000 kr. årligt (2017-priser), refunderer staten 25 pct. af den del af kommunens udgifter, som ligger over dette beløb. For den del af udgiften, der overstiger 1.930.000 (2017-priser) kr. årligt, refunderer staten 50 pct.

I de tilfælde, hvor kommunens udgifter til hjælp og støtte efter loven til personer, som er under 18 år, eller som modtager støtte efter § 76, i en konkret sag overstiger 770.000 kr. årligt (2017-priser), refunderer staten 25 pct. af den del af kommunens udgifter, som ligger over dette beløb. For den del af udgifterne, der overstiger 1.540.000 kr. årligt (2017-priser), udgør statsrefusionen 50 pct.

Refusionsgrænserne på henholdsvis 770.000 kr. (2017-priser) og 1.540.000 kr. (2017-priser) gælder ligeledes for en kommunes samlede udgifter til hjælp og støtte, hvis fire eller flere børn i samme husstand er anbragt efter § 52, stk. 3, nr. 7, eller har ophold på et anbringelsessted efter § 76, stk. 3, nr. 1 eller 3.

Beløbsgrænserne gælder fra 1. januar 2017 og reguleres en gang årligt den 1. januar med satsreguleringsprocenten, jf. lov om en satsreguleringsprocent. Grænserne afrundes til nærmeste 10.000 kr.

**245.** Efter § 1, stk. 3, i bekendtgørelse om statsrefusion i særligt dyre enkeltsager, jf. bekendtgørelse nr. 873 af 29. august 2012, kan refusionen hjemtages af den kommune, som efter serviceloven endeligt skal afholde udgiften, jf. ovenfor i kapitel 12.

**246.** Efter § 1, stk. 2, i bekendtgørelse om statsrefusion i særligt dyre enkeltsager, omfatter refusionsordningen udgifter, der afholdes af kommunen efter serviceloven. Refusionsordningen for særligt dyre enkeltsager omfatter således både udgifter til tilbud og udgifter til udbetalte ydelser.

Refusionsordningen omfatter alle de udgifter, der indgår i de omkostningsbaserede takster, jf. ovenfor i kapitel 25. Udgifter vedrørende kommunernes myndighedsfunktion, dvs. alle forhold der er forbundet med kommunalbestyrelsens afgørelser og sagsbehandling omkring afgørelserne, herunder det personrelaterede tilsyn, kan ikke indregnes i taksten. Disse udgifter er derfor heller ikke omfattet af refusionsordningen.

*Bekendtgørelse om statsrefusion i særligt dyre enkeltsager*

**§ 1.** Bekendtgørelsen gælder for kommunerne.

*Stk. 2.* Bekendtgørelsen omfatter udgifter, som afholdes af kommunen efter lov om social service.

*Stk. 3.* Refusionen hjemtages af den kommune, som efter lov om social service endeligt skal afholde udgiften.

**247.** I de tilfælde, hvor fire eller flere børn fra samme husstand er anbragt efter servicelovens § 52, stk. 3, nr. 7, eller har ophold på et anbringelsessted efter § 76, stk. 3, nr. 1 eller 3, kan samtlige udgifter til foranstaltninger efter serviceloven til de anbragte børn lægges sammen og betragtes som én sag, når der ansøges om statsrefusion.

Ved børn i samme husstand forstås børn og unge, som forud for anbringelsen er tilmeldt Det Centrale Personregister på samme adresse som forældremyndighedsindehaveren. Hvis to personer er gift eller

samlevende, omfatter husstanden børn og unge, som mindst den ene af parterne har forældremyndighed over.

Alle børn og unge i husstanden kan medregnes, også selv om de enkelte børn eller unge anbringes på forskellige tidspunkter. Hvis kommunen har anbragt tre børn, og moderen i husstanden senere føder et fjerde barn, som også anbringes, kan udgifterne til alle fire børn lægges sammen og betragtes som én refusionssag fra det tidspunkt, hvor det fjerde barn anbringes.

Hvis forældre med fælles forældremyndighed flytter fra hinanden, medregnes barnet eller den unge i forhold til refusionsopgørelsen til husstanden i den kommune, der afholder anbringelsesudgiften til det pågældende barn eller unge. Bor begge forældre fortsat i den kommune, der afholder anbringelsesudgiften, beslutter denne kommune, i hvilken af de to forældremyndighedsindehaveres husstande barnet skal medregnes i forhold til refusionsopgørelsen.

Hvis forældrene til et anbragt barn fra husstand A bliver skilt og har fælles forældremyndighed, og faderen flytter sammen med en kvinde med tre anbragte børn i husstand B, som kommunen også afholder udgifterne til, kan kommunen således i refusionsmæssig sammenhæng betragte alle de fire børn som tilhørende husstand B og dermed opnå refusion for de fire børn som én samlet sag.

*Bekendtgørelse om statsrefusion i særligt dyre enkeltsager*

§ 3. Refusionsgrænserne og -beløbene i § 2, stk. 2, gælder ligeledes for en kommunes samlede udgifter til hjælp og støtte efter serviceloven, hvis fire eller flere børn i samme husstand er anbragt efter § 52, stk. 3, nr. 7, eller har ophold på et anbringelsessted efter § 76, stk. 3, nr. 1 eller 3, jf. § 176 a, stk. 2, i lov om social service. Det er alle udgifter til foranstaltninger efter serviceloven i forhold til de anbragte børn, der kan medregnes, og ikke kun udgifterne til anbringelserne.

Stk. 2. Ved børn i samme husstand forstås børn og unge, som forud for anbringelsen er tilmeldt Folkeregisteret på samme adresse som forældremyndighedsindehaveren. Hvis to personer er gift eller samlevende, omfatter husstanden børn og unge, som mindst den ene af parterne har forældremyndighed over.

Stk. 3. Alle børn og unge i husstanden, jf. stk. 2, medregnes, uanset at de enkelte børn eller unge anbringes på forskellige tidspunkter.

Stk. 4. Hvis forældre med fælles forældremyndighed flytter fra hinanden, medregnes barnet eller den unge i forhold til refusionsopgørelsen til husstanden i den kommune, der afholder anbringelsesudgiften til det pågældende barn



eller unge. Bor begge forældre fortsat i den kommune, der afholder anbringelsesudgiften, beslutter denne kommune, i hvilken af de to forældremyndighedsindehaveres husstande barnet skal medregnes i forhold til refusionsopgørelsen.

#### Refusionsberettigende udgifter

**248.** Den samlede udgift opgøres på månedsbasis, og kommunen kan hjemtage refusion for den del, der overstiger en 1/12 af den refusionsgrænse, der gælder det pågældende år, jf. bekendtgørelsen § 5, stk. 1. En måned skal forstås som en kalendermåned.

For løbende foranstaltninger som f.eks. botilbud efter servicelovens § 108 eller aktivitets- og samværstilbud efter servicelovens § 104 vil det være månedstaksten for tilbuddet, der skal sammenholdes med 1/12 af refusionsgrænsen. Det betyder, at kommunen vil kunne få refusion for udgifter i en sag, hvor den månedlige udgift overstiger 1/12 af refusionsgrænsen i de 4 måneder, sagen løber, men hvor udgifterne i sagen ikke i kalenderåret som helhed når op over den årlige refusionsgrænse.

#### *Bekendtgørelse om statsrefusion i særligt dyre enkeltsager*

**§ 5.** Den samlede udgift, jf. stk. 2 og 3, opgøres på månedsbasis, og der sker refusion af den del, der overstiger 1/12 af refusionsgrænserne efter § 2.

*Stk. 2.* Hvis en person modtager flere foranstaltninger efter lov om social service er det foranstaltningernes samlede udgift, der udgør den refusionsberettigende udgift.

*Stk. 3.* Enkeltstående udgifter skal fordeles ligeligt ud på regnskabsårets 12 måneder.

**249.** En kommune skal opgøre de refusionsberettigende udgifter på enkeltpersonsniveau. Kommunerne skal således opgøre udgifterne i forhold til den person, der modtager hjælp og støtte.

I de tilfælde, hvor kommunen yder samlet hjælp og støtte til hele familien, f.eks. familiebehandling efter § 52, stk. 3, nr. 3, eller døgnophold efter § 52, stk. 3, nr. 4, i serviceloven, er hovedreglen, at udgifterne i opgørelsen af udgifterne til en konkret sag henføres til den person, der er anledning til udgiften.

Den samlede udgift i en konkret sag omhandlende et barn eller en ung, der modtager hjælp eller støtte efter serviceloven, kan derfor dels bestå af udgifter, som registreres på forældrenes CPR-nummer, og dels af udgifter, som registreres på barnet eller den unges CPR-nummer, jf. reglerne om personbogføring i regnskabsbekendtgørelsen.

**250.** Hvis en person modtager flere foranstaltninger efter serviceloven, er det foranstaltningernes samlede udgift, der udgør den refusionsberettigende udgift, jf. bekendtgørelsen § 5, stk. 2, i bekendtgørelse om statsrefusion i særligt dyre enkeltsager.

Det indebærer, at kommunen f.eks. i forhold til et barn med nedsat fysisk funktionsevne, som dels går i et særligt dagtilbud efter servicelovens § 32, dels er i aflastning hver fjerde weekend efter servicelovens § 52, stk. 3, nr. 5, og dels modtager praktisk og pædagogisk støtte i hjemmet efter § 52, stk. 3, nr. 2, skal lægge disse udgifter sammen og sammenholde dem med refusionsgrænsen. Se desuden flere eksempler herpå i bilag 1.

**251.** For enkeltstående udgifter som f.eks. en boligindretning efter servicelovens § 116 eller et hjælpemiddel efter servicelovens § 112 skal udgiften fordeles ud på regnskabsårets 12 kalendermåneder og derefter sammenholdes med 1/12 af refusionsgrænsen. Hvis kommunen i forvejen har afholdt månedlige udgifter til denne person, men beløbet ikke har været over den månedlige refusionsgrænse, kan fordelingen af udgifter til boligindretningen på de 12 måneder betyde, at den månedlige udgift nu er af en sådan størrelse, at den kommer over refusionsgrænsen og derved kan anmeldes til refusion. Det betyder, at hvis boligindretningen foretages i juni, så vil den manglende medregnede refusion fra de foregående måneder blive efterreguleret ved den løbende restafregning.

I tilfælde, hvor et indkøbt hjælpemiddel efter servicelovens § 112 benyttes af flere brugere efter hinanden, hjemtager kommunen refusionen ved den første bruger, dvs. første gang hjælpemidlet tages i anvendelse.

I forhold til støtte til køb af bil til personer med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne efter servicelovens § 114, hvor brugernes betaling forekommer over seks år, men kommunens udgift falder på en gang, er det nettoudgiften i det år, hvor udgiften afholdes, som kommunen kan anmelde til refusion. Det betyder, at kommunen fra starten fratrækker det beløb, der forventes at komme som indtægt fra brugeren. Hvis der på et tidspunkt sker ændringer i forhold til betalingen fra brugeren, vil kommunen skulle korrigere for dette i den løbende restafregning.

#### Grundlag for opgørelse af udgifter

**252.** Udgangspunktet for at opgøre udgiften til en person i en konkret sag er dels de omkostningsbaserede takster for de enkelte tilbud og ydelser efter serviceloven, som personen modtager, og dels andre ydelser efter serviceloven, som personen modtager.

Den månedlige udgift til en person, der modtager et institutionslignende tilbud, vil typisk være lig med taksten på tilbuddet. Udgiften til en person, der modtager timebaserede ydelser som f.eks. ledsagelse, støtte- og kontaktpersoner mv., vil typisk kunne opgøres som antal visiterede timer gange den omkostningsbaserede timetakst for disse ydelser. Dog skal der ved den løbende og endelige restafregning korrigeres for afvigelsen mellem antal visiterede timer og det faktisk antal leverede timer.

Ydelser udbetalt efter serviceloven, f.eks. merudgiftsydelse og tabt arbejdsfortjeneste ved forsørgelse af et barn med nedsat funktionsevne mv., er også omfattet af den centrale refusionsordning.

#### Indtægter skal fratrækkes

**253.** Ved anmeldelse af udgifter til refusion skal alle indtægter fradrages, herunder 1) brugerbetaling og 2) refusion eller tilskud efter serviceloven eller anden lovgivning. Det følger af § 6 i bekendtgørelse om statsrefusion i særligt dyre enkeltsager.

#### *Bekendtgørelse om statsrefusion i særligt dyre enkeltsager*

**§ 6.** Ved anmeldelse af udgifter til refusion skal alle indtægter fradrages, herunder

- |                                                                                                                                                          |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <ol style="list-style-type: none"><li>1) Brugerbetaling,</li><li>2) Refusion eller tilskud efter lov om social service eller anden lovgivning.</li></ol> |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Den kommune, der endeligt afholder udgiften, og som kan anmelde udgifter til refusion, skal fratrække den brugerbetaling, der sker direkte til kommunen. Der henvises til pkt. 239-240.

De udgifter, som kommunen i forvejen får refusion for efter serviceloven, fremgår af lovens § 177. Dertil kan komme andre refusions- eller tilskudsordninger efter anden lovgivning. Kommunens indtægter herfra skal fratrækkes, og det er således nettoudgifterne, kommunen kan anmelde til refusion i den centrale refusionsordning, hvis de alene eller lagt sammen med andre udgifter omfattet af bekendtgørelsen til personen i den konkrete sag, kommer over den månedlige refusionsgrænse.

Et eksempel herpå er udgiften til merudgiftsydelse efter servicelovens § 41 og tabt arbejdsfortjeneste efter servicelovens § 42, hvor kommunen først vil kunne få 50 pct. refusion, og dernæst vil kunne anmelde nettoudgiften til refusion i den centrale refusionsordning.

#### *Refusion med 50 pct.*

##### Anvendelsesområde

**254.** Staten refunderer 50 pct. af kommunens udgifter til en række ydelser. Det drejer sig om kommunens udgifter til merudgifter efter § 41, udgifter til tabt arbejdsfortjeneste efter § 42, udgifter til gratis advokatbistand efter § 72, merudgifter efter § 100 og udgifter til boformer efter §§ 109 og 110. Reglerne om statens refusion af kommunernes udgifter er i øvrigt uddybet i regnskabsbekendtgørelsen.

#### *Serviceloven*

**§ 177.** Staten refunderer 50 pct. af kommunens udgifter til:

- 1) Tilskud efter § 41 til merudgifter ved forsørgelse i hjemmet af barn under 18 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.
- 2) Hjælp efter § 42 til dækning af tabt arbejdsfortjeneste til personer, der i hjemmet forsørger et barn under 18 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne m.v.
- 3) Gratis advokatbistand, jf. § 72.
- 4) Tilskud efter § 100 til dækning af nødvendige merudgifter ved forsørgelsen af personer med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.
- 5) Boformer efter §§ 109 og 110, herunder udgifter til bistands-, støtte-, beskæftigelses- og aktivitetstilbud m.v. i forbindelse med boformen.

## *Anmeldelse til refusion, regnskabsaflæggelse og dokumentation*

### Forskudsanmeldelse og løbende restafregning

**255.** Ifølge § 56 i bekendtgørelse om statsrefusion og tilskud samt regnskabsaflæggelse og revision på visse områder inden for Børne- og Socialministeriets, Beskæftigelsesministeriets, Udlændinge- og Integrationsministeriets, Transport-, Bygnings og Boligministeriets og Undervisningsministeriets ressortområder, jf. bekendtgørelse nr. 1617 af 15. december 2016 (regnskabsbekendtgørelsen) fremsættes anmodning om statsrefusion kvartalsvis over for Børne- og Socialministeriet. Ministeriet udbetaler efter en vurdering af de anmeldte kvartalsbeløb refusionen med 1/3 pr. måned af kvartalsbeløbet. Refusionen udbetales, så den er til disposition for kommunen den sidste bankdag før den 16. i hver af kvartalets måneder.

Den løbende restafregning foretages i overensstemmelse med reglerne i regnskabsbekendtgørelsen.

### Regnskabsaflæggelse og revision

**256.** Regnskabsaflæggelse, herunder afregning af den foreløbige og den endelige restafregning, skal ske i overensstemmelse med reglerne i regnskabsbekendtgørelsen.

Udgifter til foranstaltninger, der undtagelsesvist først afregnes efter den endelige restafregning for det år, udgifterne vedrører, kan anmeldes til refusion i det efterfølgende år. Ved beregningen af refusionsbeløbet gælder de refusionsgrænser, som var gældende i det år, udgifterne vedrører. Kommunen skal kunne dokumentere, at udgifterne vedrører det pågældende år. Hvis dette ikke er muligt, skal refusionsbeløbet beregnes ud fra de refusionsgrænser, der er gældende på det tidspunkt, kommunen modtager fakturaen.

**257.** Revision skal ske i overensstemmelse med reglerne i regnskabsbekendtgørelsen.

### Dokumentation

**258.** Reglerne om dokumentation følger reglerne for statsrefusionen af sociale ydelser, jf. regnskabsbekendtgørelsen. Ifølge bekendtgørelsen skal den endelige restafregning revisorpåtegnes. Der afkræves ikke yderligere dokumentation for kommunens refusionsanmeldelse.

## **Kapitel 28**

### *Mellemstatslig refusion efter EF-retten*

**259.** Det fremgår af servicelovens § 180 a, at staten refunderer en kommunes udgifter efter serviceloven, når udgiften er omfattet af EF-rettens regler om mellemstatslig refusion.

#### *Serviceloven*

**§ 180 a.** Staten refunderer kommunernes udgifter til ydelser efter denne lov, når udgiften er omfattet af EF-rettens regler om mellemstatslig refusion, kommunen anmelder krav herom og staten modtager den anmeldte refusion fra debitorstatens sociale sikringsmyndigheder.

*Stk. 2.* Sundheds- og ældreministeren fastsætter efter forhandling med børne- og socialministeren regler om den nationale administrative

gennemførelse af mellemstatslig refusion i henhold til EF-retten.

For nærmere vejledning om dette henvises der til vejledning om EF-Forordning nr. 883/2004 om koordinering af sociale sikringsordninger, del III: Vejledning om koordinering af sundhedsydelser og visse sociale ydelser for borgere, der rejser mellem EU-landene. I vejledningens afsnit X behandles ydelser efter lov om social service, og i bilag 7 findes en oversigt over refusionsaftaler.

## Kapitel 29

### *Udgifter til udlændinge*

#### *Kommunens ret til statsrefusion*

**260.** Staten afholder en række nærmere angivne udgifter til ydelser efter serviceloven til udlændinge, som har fået opholdstilladelse efter nærmere angivne bestemmelser i udlændingeloven (flygtninge m.fl.). Det drejer sig blandt andet om konventionsflygtninge, kvoteflygtninge, flygtninge med humanitær opholdstilladelse og personer, herunder børn, der af ganske særlige grunde har fået opholdstilladelse. Bestemmelsen omfatter ikke udlændinge, som har opholdstilladelse efter fællesskabsretlige regler om arbejdskraftens fri bevægelighed, eller udlændinge, som har fået opholdstilladelse efter andre bestemmelser end dem, som er nævnt i stk. 1. Bestemmelsen omfatter heller ikke udlændinge, der opholder sig her i landet og enten har indgivet ansøgning om asyl eller ikke har ret til at opholde sig her i landet.

#### *Serviceloven*

§ 181. Staten afholder efter reglerne i stk. 2 og 3 udgifter til en udlænding, der har fået opholdstilladelse efter

- 1) udlændingelovens §§ 7 eller 8,
- 2) udlændingelovens § 9 b,
- 3) udlændingelovens § 9 c, stk. 1, i umiddelbar forlængelse af en opholdstilladelse efter udlændingelovens § 9 b,
- 4) udlændingelovens § 9, stk. 1, nr. 1 eller 2, som konsekvens af tilknytning til en i Danmark fastboende person, når denne person selv har fået opholdstilladelse efter en af de bestemmelser, der er nævnt i nr. 1-3, eller når tilknytningen kan føres tilbage til en sådan person,
- 5) udlændingelovens § 9 c, stk. 1, når tilladelsen er givet til en person over 18 år, hvis fader eller moder har fået opholdstilladelse efter en af de bestemmelser, der er nævnt i nr. 1,
- 6) udlændingelovens § 9 c, stk. 1, når tilladelsen er meddelt en ægtefælle til eller et

barn af en person med opholdstilladelse som nævnt i nr. 2 og 3,

7) udlændingelovens § 9 c, når tilladelsen er meddelt en asylsøgende udlænding,

8) udlændingelovens § 9 c, stk. 1, når tilladelsen er givet som konsekvens af en tilknytning til en mindreårig asylansøgende udlænding, som har fået opholdstilladelse efter udlændingelovens § 7 eller § 9 c, eller

9) udlændingelovens § 9 e.

*Stk. 2.* Staten afholder fuldt ud udgifter til hjælp efter § 11, stk. 3, §§ 41 og 42, § 52, stk. 3, nr. 1-6, 8 og 9, § 52 a, § 54, § 76, stk. 2 og stk. 3, nr. 2, og §§ 96, 98 og 100 i de første 3 år efter datoen for opholdstilladelsen.

*Stk. 3.* Uanset bestemmelserne i stk. 2 afholder staten en kommunes udgifter til

1) udlændinge, som inden 24 måneder efter datoen for opholdstilladelsen på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne anbringes i døgnophold, dog kun indtil den pågældende i en sammenhængende periode på 2 år har klaret sig selv, og

2) udlændinge, når tilladelsen er meddelt en mindreårig asylsøger, dog længst indtil modtageren fylder 18 år eller barnets forældre får lovligt ophold her i landet.

**261.** Det følger af § 181, stk. 2, at staten afholder visse nærmere angivne udgifter til udlændinge, som har fået opholdstilladelse efter stk. 1, i de første 3 år efter datoen for opholdstilladelse.

Det fremgår af bestemmelsen, hvilke udgifter der kan refunderes inden for den 3-årige periode. Der gælder efter § 181, stk. 3, to undtagelser til denne bestemmelse.

Hvis udlændingen inden for 24 måneder efter opholdstilladelsen på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne anbringes i døgnophold, kan kommunen få dækket alle udgifter efter serviceloven. Som udgangspunkt er der ikke fastsat en tidsmæssig begrænsning for kommunens ret til refusion efter stk. 3, men hvis den pågældende i en sammenhængende periode på 2 år har klaret sig selv, bortfalder retten til refusion efter § 181, stk. 3, nr. 1. Se nærmere under punkt 267.

Staten betaler også alle udgifter for mindreårige uledsagede flygtninge, indtil barnet fylder 18 år. Kommunens ret til refusion bortfalder dog, hvis barnets forældre får lovligt ophold her i landet. Det skyldes, at barnet ikke længere betragtes som uledsaget. Se nærmere under punkt 268.

**262.** Som det fremgår af § 181, stk. 1, er det staten, der skal betale udgifterne til ydelserne omfattet af stk. 2 og 3. Den kommune, som efter servicelovens § 173 afholder udgifter efter serviceloven, kan

således efter § 24 i bekendtgørelse om statsrefusion og tilskud samt regnskabsaflæggelse og revision på visse områder inden for Børne- og Socialministeriets m.fl. ressortområder (regnskabsbekendtgørelsen), anmelde kommunens udgifter til udlændinge, jf. § 181 i lov om social service, til statsrefusion.

I stk. 1 opregnes hvilke udlændinge, der er omfattet af refusionsbestemmelsen. Det er alene udgifter til disse udlændinge, som kommunen kan anmode om refusion for efter stk. 2 og stk. 3.

### *Udgifter med statsrefusion*

**263.** Som hovedregel er ikke alle udgifter efter serviceloven til udlændinge omfattet af statsrefusion. Det fremgår af § 181, stk. 2, i serviceloven, at staten afholder udgifter til hjælp efter § 11, stk. 3, §§ 41 og 42, § 52, stk. 3, nr. 1-6, 8 og 9, § 52 a, § 54, § 76, stk. 2 og stk. 3, nr. 2, og §§ 96, 98 og 100.

**264.** Der er således statsrefusion for kommunens udgifter en række steder på børneområdet. Det drejer sig om udgifter til den forebyggende indsats, merudgiftsydelse, dækning af tabt arbejdsfortjeneste og udgifter til særlige foranstaltninger for børn eller unge efter § 52 med undtagelse af udgiften til anbringelse uden for hjemmet. Udgifter til anbringelse af et barn uden for hjemmet på en døgninstitution, i en plejefamilie eller på et godkendt opholdssted efter § 52, stk. 3, nr. 7, kan ikke anmeldes til statsrefusion, medmindre anbringelsen er omfattet af reglen i § 181, stk. 3, nr. 2. Udgifter til en personlig rådgiver eller en fast kontaktperson til unge i alderen fra 18 til 22 år efter de nævnte bestemmelser i § 76, stk. 3, i serviceloven kan også anmeldes til statsrefusion.

**265.** Der er også statsrefusion for visse udgifter til voksne. Det gælder for kommunens udgifter til ansættelse af personlige hjælpere efter § 96, udgifter til særlige kontaktpersoner til personer, som er døvblinde, efter § 98 og udgifter til merudgiftsydelse efter § 100.

**266.** Staten yder imidlertid fuld refusion for alle udgifter efter serviceloven, når der er tale om to særlige flygtningegrupper. Det drejer sig dels om udgifter til flygtninge, som inden 24 måneder efter datoen for opholdstilladelsen på grund af vidtgående fysiske eller psykiske handicap anbringes i døgnophold, og dels om udgifter til uledsagede flygtningebørn. Der er tale om undtagelser fra hovedreglen om adgang til refusion i § 181, stk. 2.

**267.** § 181, stk. 3, nr. 1, giver kommunen adgang til at anmelde udgifter til statsrefusion i tilfælde, hvor udlændinge som inden 24 måneder efter datoen for opholdstilladelsen på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne anbringes i døgnophold. Det kan f.eks. være, at der er behov for anbringelse hos en plejefamilie eller på en døgninstitution, jf. servicelovens § 66, stk. 1, hvis der er tale om et barn eller en ung. Det kan også være en voksen, der på grund af sit handicap har behov for ophold i en boform, jf. servicelovens § 108. Midlertidig placering af kortere varighed med henblik på f.eks. aflastning ophold, er ikke tilstrækkeligt til at opfylde betingelserne for ret til refusion.

Det er en betingelse, at behovet for anbringelse er til stede ved ankomsten til landet, eller at det viser sig kort tid herefter. Hvis pågældende f.eks. kommer til skade ved en ulykke på et senere tidspunkt og får behov for anbringelse, vil det være de almindelige refusionsregler, der gælder.

Kommunen kan anmelde de samlede udgifter til ydelser og tilbud efter serviceloven til statsrefusion. Refusionen er i disse tilfælde ikke begrænset til de ydelser og tilbud, der er nævnt i § 181, stk. 2.

Hvis pågældende i en sammenhængende periode på 2 år har klaret sig, bortfalder kommunens ret til refusion efter denne bestemmelse. Hvis den 3-årige periode efter stk. 2 endnu ikke er udløbet, kan kommunen dog anmelde refusionskrav i medfør af stk. 2. Eller vil det være de almindelige refusionsregler, der gælder. Kommunens ret til refusion efter § 181, stk. 3, nr. 1, ophører også, hvis pågældende opnår

dansk statsborgerskab. Opnår den pågældende dansk statsborgerskab ophører den pågældende med at være flygtning, og pågældende er derfor ikke længere omfattet af reglerne om flygtningerefusion

**268.** § 181, stk. 3, nr. 2, giver kommunen adgang til at anmelde udgifter til statsrefusion i tilfælde, hvor der er tale om mindreårige asylansøgere, der har opnået opholdstilladelse. Bestemmelsens ordlyd har været uændret siden bestemmelsens indførsel i 1992. Ifølge forarbejderne til bestemmelsen skal staten skal dække kommunernes udgifter til uledsagede flygtningebørn, hvorved forstås mindreårige asylansøgere, der er meddelt opholdstilladelse efter udlændingeloven § 9 c, stk. 3. Når man er uledsaget er man indrejst uden ledsagelse af sine forældre eller andre myndige personer, som kan anses for at være trådt i forældrenes sted, herunder familiemedlemmer.

Hvis en mindreårig asylansøger indrejser uden sine forældre, men sammen med en eller flere voksne personer, som reelt er trådt i forældrenes sted, idet den eller de pågældende har påtaget sig ansvaret for den mindreårige, vil den mindreårige ikke blive anset for uledsaget. Det vil f.eks. kunne være tilfældet, hvor et forældrepar indrejser sammen med sine egne børn samt et søskendebarn.

Det er Udlændingestyrelsen, der i første instans beslutter, om en mindreårig asylansøger skal anses for uledsaget. Denne beslutning træffes på grundlag af en konkret vurdering af den pågældendes personlige forhold, herunder navnlig tilknytningen til den eventuelle ledsager.

§ 181, stk. 3, nr. 2, giver kommunen adgang til at anmelde alle udgifter efter serviceloven til refusion. Retten til refusion er således ikke begrænset til de ydelser, der er nævnt i stk. 2.

Refusionen ophører, når den mindreårige flygtning fylder 18 år. Det betyder, at en kommune kan få refusion i 10 år for et barn, der netop er fyldt 8 år, når det får opholdstilladelse.

Retten til refusion ophører også, hvis forældrene får lovligt ophold i landet. Hvis barnets forældre får lovligt ophold i landet, er barnet ikke længere uledsaget. Kommunen kan dog opnå refusion efter § 181, stk. 2, indtil udløbet af perioden på 3 år efter datoen for barnets opholdstilladelse. Hvis et uledsaget flygtningebarn opnår dansk statsborgerskab, ophører den pågældende med at være flygtning, og pågældende er derfor ikke længere omfattet af reglerne om flygtningerefusion.

**269.** Det følger af regnskabsbekendtgørelsens § 25, at udgifter i forbindelse med optagelse i et døgnophold (boformer eller foranstaltninger), jf. lov om social service, § 181, stk. 2 og 3, opgøres som den gennemsnitlige udgift pr. plads. Der skal dermed ikke foretages en særskilt opgørelse af foranstaltningens udgifter til udlændinge.

Hvis udlændingen optages i et kommunalt døgntilbud i en anden kommune, hjemtager den kommune, der har pligt til at yde hjælp efter serviceloven, statsrefusion for samtlige udgifter efter serviceloven, jf. retssikkerhedslovens § 9. Det følger af regnskabsbekendtgørelsens § 26.

#### *Fordelingen af udgifter mellem ægtefæller*

**270.** Der kan anmeldes krav om statsrefusion for udgifter til en udlænding efter serviceloven, selvom udlændingen har indgået ægteskab med en person, som ikke er udlænding, jf. § 181, stk. 1, i serviceloven. I disse tilfælde skal udgifterne konteres på en sådan måde, at det er muligt at udskille den andel, der vedrører udlændingen. Når der ydes hjælp til et ægtepar, hvor ægtefællerne har forskellig dato for, hvornår opholdstilladelsen er givet, må udgiften tilsvarende kontores således, at det er muligt at udskille, hvilken hjælp der er ydet til hvilken ægtefælle.



Hjælp til fællesbørn fordeles med halvdelen til hver af forældrene. Som følge heraf kan udgifter, der alene vedrører den anden ægtefælle, ikke anmeldes til statsrefusion som udgifter til udlændinge. Dette følger af regnskabsbekendtgørelsens § 27.

Ægtefæller, der opnår familiesammenføring, er selvstændigt omfattet af refusionsbestemmelsen, og refusionsperioden følger således ikke den herboende ægtefælle. Er den tilkomne ægtefælle omfattet af stk. 1, kan der således i den periode, der anses som refusionsperiode for den pågældende, ydes refusion for halvdelen af udgifterne til fællesbørnene, hvis udgiften kan henføres til forældrene.

**271.** Når en asylansøger, der har fået opholdstilladelse, indgår ægteskab med en person, der er dansk statsborger eller har permanent opholdstilladelse i Danmark uden at være omfattet af § 181 i lov om social service, § 107 i lov om aktiv socialpolitik eller § 124 i lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, og ægteparret herefter har behov for hjælp, er der ikke adgang til refusion efter § 181 i lov om social service, § 107 i lov om aktiv socialpolitik eller § 124 i lov om en aktiv beskæftigelsesindsats. Dette følger af regnskabsbekendtgørelsens § 28.

## **Afsnit VI**

### **Klage og forsøg**

#### **Kapitel 30**

##### ***Klage***

##### ***Klage til Ankestyrelsen***

**272.** Afgørelser efter serviceloven kan indbringes for Ankestyrelsen, medmindre andet er fastsat i loven. Det fremgår af lovens § 166.

Processen for at klage følger af kapitel 10 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. Klagen skal indgives til kommunalbestyrelsen, der skal genvurdere sin afgørelse og sende klagen videre til Ankestyrelsen inden for 4 uger, hvis den ikke ændrer sin afgørelse ved genvurderingen.

Der henvises til Vejledning om retssikkerhed og administration på det sociale område. Om de særlige klageregler på det sociale område henvises endvidere til de øvrige vejledninger til serviceloven.

##### ***Områder uden administrativ klageadgang***

**273.** Enkelte steder i serviceloven er det konkret angivet, at der ikke kan klages til anden administrativ myndighed. Det gælder for:

- Kommunalbestyrelsens afgørelser om tildeling af støtte til fritidsaktiviteter, jf. § 11, stk. 6.
- VISO's afgørelser om specialrådgivning og vejledende udredning, jf. § 13, stk. 3.
- Socialstyrelsens afgørelse om driftspålæg, jf. § 13 c, stk. 6.
- Kommunalbestyrelsens afgørelser om godkendelse af netværksplejefamilier og ungdomsboliger, jf. § 66 a, stk. 6.
- Kommunalbestyrelsens beslutning om at iværksætte eller give tilskud til generelle tilbud med aktive- og forebyggende sigte efter § 79, jf. § 79, stk. 2.
- Kommunalbestyrelsens afgørelser om støtte til individuel befordring efter § 117, jf. § 117, stk. 2.

**274.** Kommunalbestyrelsens beslutning om fastsættelse af det generelle serviceniveau, herunder om hvor mange pladser der skal være til rådighed for kommunens indbyggere, og takstfastsættelse for tilbuddene kan ikke indbringes for anden administrativ klagemyndighed. Sådanne klager må rettes til kommunalbestyrelsen, som har det overordnede ansvar for hele den kommunale virksomhed, jf. § 15 i

retssikkerhedsloven. Lovligheden af det generelle fastsatte serviceniveau kan efterprøves af tilsynet med kommunerne i Ankestyrelsen efter § 48 i lov om kommunernes styrelse.

**275.** Klage over sagsbehandlingen (sagsbehandlingstid, personalets optræden m.v.) i en kommune bør rettes til borgmesteren, som er den øverste daglige leder af forvaltningen. Klager over disse emner kan også rettes til ombudsmanden, jf. pkt. 277.

**276.** Klage over faktisk forvaltningsvirksomhed i en kommune kan rettes til kommunalbestyrelsen eller borgmesteren. Ved faktisk forvaltningsvirksomhed forstås den faktiske gennemførelse af myndighedens opgaver efter den sociale lovgivning. Det kan f.eks. være klager over, hvornår maden bliver bragt ud, eller klager over at hjemmehjælperen i et konkret tilfælde vurderer, at det ikke er hensigtsmæssigt at lade modtageren benytte sig af muligheden for fleksibel hjemmehjælp.

#### *Klage til Folketingets Ombudsmand*

**277.** Ombudsmandens virksomhed omfatter alle dele af den offentlige forvaltning, herunder områder hvor kommunerne træffer afgørelser, der ikke kan påklages til en anden administrativ myndighed.

Ombudsmanden kan påse, om myndigheden handler i strid med gældende ret eller på anden måde gør sig skyldig i fejl eller forsømmelser. Dette kan ske ved, at Ombudsmanden undersøger konkrete sager, som afgøres af de sociale myndigheder, eller ved at Ombudsmanden foretager inspektioner af sociale botilbud, dagtilbud m.v.

Ombudsmanden kan ikke omgøre en afgørelse, men han kan udtale kritik og herunder give henstilling om fri proces. Ombudsmanden kan også henstille til, at en sag skal tages op til fornyet behandling. Ombudsmanden kan endelig oplyse om fejl eller forsømmelser af større betydning til Folketingets Retsudvalg, vedkommende minister og kommunalbestyrelser.

Ombudsmanden udtaler sig sædvanligvis ikke om den del af afgørelsen, der bygger på særlige fagkyndige eller sagkyndige vurderinger, medmindre der foreligger fejl eller forsømmelser i sagsbehandlingen.

Læs mere om Folketingets Ombudsmand på [www.ombudsmanden.dk](http://www.ombudsmanden.dk).

#### *Domstolsprøvelse*

**278.** Ifølge grundloven kan domstolene påkende ethvert spørgsmål om forvaltningens grænser.

Det er ikke en almindelig betingelse for indbringelse af forvaltningens afgørelser for domstolene, at borgeren forinden har udnyttet sine muligheder for at påklage afgørelsen til en anden administrativ myndighed. Retten har dog mulighed for at udsætte en sag, når dette findes hensigtsmæssigt. Det sker f.eks. med henblik på at afvente udfaldet af en administrativ afgørelse, der vil kunne få indflydelse på sagens udfald. Retten vil i den forbindelse kunne udsætte sagen, indtil en klagesag inden for det administrative klagesystem er blevet afgjort. Ankestyrelsen er øverste administrative klagemyndighed på det sociale område.

Om servicelovens specifikke regler på børneområdet om domstolsprøvelse henvises der særskilt til Vejledning nr. 3 til lov om social service om særlig støtte til børn og unge og deres familier.

### **Kapitel 31**

#### *Forsøgsbestemmelser*

|                     |
|---------------------|
| <i>Serviceloven</i> |
|---------------------|

**§ 184.** Børne- og socialministeren kan efter indstilling fra kommunalbestyrelsen godkende, at der for en forsøgsperiode oprettes andre tilbud end dem, der er omtalt i denne lov.

*Stk. 2.* Børne- og socialministeren kan endvidere efter indstilling fra kommunalbestyrelsen for en forsøgsperiode godkende ordninger, der fraviger reglerne om visitation, ydelser og finansiering. Der kan dog ikke godkendes forsøgsordninger om særlige dag- og klubtilbud til børn og unge med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, jf. §§ 32 og 36, der medfører fravigelse fra de almindelige regler om forældrenes egenbetaling.

**279.** Efter bestemmelsen kan børne- og socialministeren give tilladelse til forsøg med andre tilbud end dem, der er omtalt i serviceloven. Med bestemmelsen kan ministeren desuden i en forsøgsperiode godkende ordninger, der fraviger reglerne om visitation, ydelser og finansiering.

Der kan efter kun gives tilladelse til konkrete, nærmere afgrænsede forsøg. Forsøgene må ikke medføre statslige udgifter, ligesom ethvert forsøg vil kunne bringes til ophør, hvis de vilkår, der er stillet for forsøget, ikke overholdes. Forsøget vil endvidere ophøre, hvis der sker lovændringer på det område, som forsøget vedrører. Dispensationer fra serviceloven i forbindelse med forsøg skal godkendes af børne- og socialministeren, og der kan kun gives tilladelse til at dispensere fra lovens bestemmelser. Der kan ikke tillades fravigelse af kommunernes overordnede ansvar for den sociale service i kommunerne.

**280.** Bestemmelsens stk. 2 har til formål at give tilladelse til tidsbegrænsede forsøg, der fraviger reglerne om visitation, ydelser og finansiering. Det er en forudsætning for godkendelse af forsøg, at der ikke herved sker indskrænkning i kommunens forpligtelse til at iværksætte tilbud efter serviceloven. Kommunen kan således ikke ved en aftale begrænse tilbud eller hjælp til borgerne, som kommunen efter loven er forpligtet til at yde. Det er også for godkendelse efter stk. 2 en forudsætning, at forsøgene er udgiftsneutrale for staten. Der kan ikke godkendes forsøgsordninger om tilbud til børn eller unge, der medfører, at de almindelige regler om forældrebetaling for tilsvarende tilbud fraviges.

En afgørende betingelse for godkendelse af forsøg er, at det er fagligt forsvarligt og økonomisk bæredygtigt i lokalområdet.

*Børne- og Socialministeriet, den 28. marts 2017*

MAI MERCADO

/ Anita Hørby

**Eksempler på opgørelse af udgifter i forskellige typer af sager**

Der skal gøres opmærksom på, at beløbene og sammensætningen af de forskellige foranstaltninger i de følgende eksempler er fiktive og udelukkende tjener det formål at eksemplificere opgørelsen af udgifter i forskellige typer af sager. Der er endvidere taget udgangspunkt i de refusionsgrænser, som fremgår af §§ 176 og 176 a i lov om social service, dvs. at de ikke er satsreguleret.

***Eksempel 1******Familiebehandling og anbringelse***

Kommune X anbringer et barn på en døgninstitution pr. 1. april 2017. I tilknytning hertil igangsætter kommune X den 1. juli samme år en familiebehandling efter § 52, stk. 3, nr. 3, over for hele familien. Familiebehandlingen stopper ved udgangen af 2017.

Den årlige takst for pladsen på døgninstitutionen er 1.700.000 kr., hvilket svarer til en månedstakst på 141.667 kr. 1/12 af refusionsgrænserne i 2017 svarer til henholdsvis 64.167 kr. og 128.333 kr. Det, som kommune X kan anmelde til refusion for månederne april, maj og juni, dvs. 2. kvartal 2017, vil derfor kunne opgøres som:

$$3 \text{ mdr. } * ((0,25 * (128.333 \text{ kr.} - 64.167 \text{ kr.})) + (0,50 * (141.667 \text{ kr.} - 128.333 \text{ kr.}))) = 68.126 \text{ kr.}$$

I månederne juli til og med december kan kommunen lægge udgifterne til familiebehandling oven i udgiften til anbringelsen, da barnet betragtes som værende anledning til udgiften. Den månedlige udgift til familiebehandlingen udgør 10.000 kr., hvilket sammen med udgiften til anbringelsen giver en samlet udgift på 151.667 kr. om måneden. Kommune X kan derfor anmelde følgende beløb til refusion for juli til og med december, dvs. 3. og 4. kvartal 2017:

$$6 \text{ mdr. } * ((0,25 * (128.333 \text{ kr.} - 64.167 \text{ kr.})) + (0,50 * (151.667 \text{ kr.} - 128.333 \text{ kr.}))) = 166.251 \text{ kr.}$$

Da fristen for anmeldelse af forskudsrefusion for 2. kvartal 2017 er 1. marts, og kommunen på daværende tidspunkt ikke kender til sagen, vil kommune X først kunne anmode om refusion for udgifterne ved den løbende restafregning for 2. kvartal 2017. Dette sker på samme tidspunkt, som kommunen skal anmode om forskudsrefusion for 3. kvartal, dvs. 1. juni.

***Eksempel 2******Praktisk og pædagogisk støtte i hjemmet og aflastning***

Kommune X yder praktisk og pædagogisk støtte i hjemmet efter § 52, stk. 3, nr. 2, til en familie i 15 timer om ugen fra 15. februar 2017. Da det viser sig ikke at være tilstrækkeligt for at løse barnets problemer, iværksætter kommunen pr. 1. august en aflastningsordning, hvor barnet er på et socialpædagogisk opholdssted hver anden weekend.

Den gennemsnitlige månedlige udgift til den praktiske og pædagogiske støtte i hjemmet er 55.000 kr., hvilket ikke er nok til, at kommune X kan anmelde udgifterne til refusion. Udgiften til aflastningsopholdet hver anden weekend udgør 35.000 kr. om måneden fra 1. august. Sammen med udgiften til den praktiske og pædagogiske støtte i hjemmet kommer den månedlige udgift op over den månedlige refusionsgrænse på 64.167 kr. Refusionsbeløbet for 3. kvartal 2017 vil således udgøre:

$$2 \text{ mdr. } * (0,25 * (90.000 \text{ kr.} - 64.167 \text{ kr.})) = 12.917 \text{ kr.}$$

Alt afhængig af hvornår kommune X har taget beslutning om aflastningsopholdet og har kendskab til udgifternes omfang, kan kommunen enten forskudsanmelde det forventede refusionsbeløb for 3. kvartal den 1. juni 2017 eller anmelde det i forbindelse med den løbende restafregning for 3. kvartal med frist den 1. september.

### ***Eksempel 3***

#### *Botilbud efter § 108*

Kommune X iværksætter et længerevarende ophold i et botilbud efter § 108 til en voksen med nedsat fysisk funktionsevne pr. 1. oktober 2017. Den årlige takst for botilbuddet er 2 mio. kr., svarende til 166.667 kr. om måneden. 1/12 af refusionsgrænserne i 2017 svarer til henholdsvis 85.833 kr. og 160.833 kr.

Da kommune X træffer afgørelse om iværksættelse af opholdet på botilbuddet medio august, kan kommunen nå at anmelde det forventede refusionsbeløb for 4. kvartal 2017. Hvis den månedlige takst, når året er omme, ændrer størrelse i forhold til den takst, kommunen har forskudsanmeldt på baggrund af, reguleres dette i den foreløbige eller endelige restafregning for året.

Refusionsbeløbet for 4. kvartal 2017 kan opgøres til:

$$3 \text{ mdr. } * ((0,25 * (160.833 \text{ kr.} - 85.833 \text{ kr.})) + (0,50 * (166.667 \text{ kr.} - 160.833 \text{ kr.}))) = 65.001 \text{ kr.}$$

### ***Eksempel 4***

#### *Boligindretning og ledsagelse*

Kommune X yder 15 timers ledsagelse om måneden efter § 97 til en voksen med nedsat fysisk funktionsevne. Den månedlige udgift hertil er 15.000 kr. og er derfor ikke omfattet af refusionsordningen.

Den 1. november 2017 yder kommunen hjælp til indretning af samme persons bolig efter § 116. De samlede udgifter til boligindretningen beløber sig til 1,8 mio. kr. Kommune X får først fakturaen for boligindretningen i februar 2018.

Da kommune X skal fordele udgifterne til boligindretningen ud på regnskabsårets 12 kalendermåneder, betyder det en ekstra månedlig udgift i 2017 på 150.000 kr. Lagt sammen med udgifterne til ledsagelse svarer det til en udgift på 165.000 kr. om måneden.

Kommune X vil derfor i den foreløbige restafregning for 2017, som finder sted i 1. marts 2018 kunne anmelde følgende ekstra beløb til refusion beregnet på baggrund af refusionsgrænserne i 2017:

$$12 \text{ mdr. } * ((0,25 * (160.833 \text{ kr.} - 85.833 \text{ kr.})) + (0,50 * (165.000 \text{ kr.} - 160.833 \text{ kr.}))) = 250.002 \text{ kr.}$$

### ***Eksempel 5***

#### *Merudgiftsydelse, hjælpemidler og aktivitets- og samværstilbud*

Kommune X yder fra 1. marts 2017 dækning af nødvendige merudgifter til en voksen med nedsat fysisk funktionsevne efter § 100. Kommunens udgifter hertil beløber sig til 6.000 kr. om måneden, men idet kommunen får 50 pct. refusion jf. § 177, stk. 1, nr. 4, er kommunens nettoudgift 3.000 kr. om måneden.

Dertil yder kommune X pr. 1. maj 2017 støtte til køb af en elektrisk kørestol efter § 112 til samme person. Udgiften hertil udgør 120.000 kr. og er en enkeltstående udgift.

Brugeren bliver yderligere visiteret til et aktivitets- og samværstilbud i 15 timer om ugen fra 1. juni. Kommune X udgift hertil er 20.000 kr. om måneden.

Kommunens samlede månedlige udgift fra 1. juni kan derfor opgøres til:

$$3.000 \text{ kr.} + (120.000 \text{ kr.}/12) + 20.000 \text{ kr.} = 33.000 \text{ kr.}$$

Dette beløb kommer ikke over den månedlige refusionsgrænse på 85.833 kr. i 2017, og der er derfor ikke et beløb, der kan anmeldes til refusion.

### Bekymringstegn i forbindelse med ekstremisme og radikalisering

Hvorvidt, der er grund til at være bekymret, og hvor meget, afhænger af en samlet og konkret vurdering i det enkelte tilfælde. For at understøtte kan de konkrete observationer opdeles i to grupper af bekymringstegn:

- **Alvorlige bekymringstegn.** Det vil sige tegn på, at nogen udøver, ønsker at deltage i eller søger at legitimere vold og andre kriminelle handlinger. Disse tegn vil som hovedregel give anledning til handling fra den professionelle side.
- **Andre tegn.** Det vil sige tegn, der isoleret set i mange tilfælde kan være udtryk for en del af en naturlig identitetsudvikling og/eller en legitim samfundskritik, og som primært giver anledning til bekymring, når de ses i sammenhæng med øvrige bekymringstegn.

Hvis en person viser alvorlige bekymringstegn, eller hvis klynger af adfærdsændringer og bekymrende tegn pludselig optræder på samme tid, kan der være grund til at iværksætte en indsats.

**Alvorlige bekymringstegn** kan for eksempel være:

- Er involveret i voldshandlinger eller voldelige sammenstød.
- Færdes i miljøer, hvor der er let adgang til våben.
- Truer, chikanerer eller udøver socialt pres, som krænker andres personlige frihed og integritet.
- Er involveret i ildspåsættelser eller hærværk, herunder graffiti med hadefulde eller voldslegitimerende budskaber.
- Udbreder voldslegitimerende budskaber, for eksempel på sociale medier eller via stickers, plakater og løbesedler.
- Har social omgang med personer eller grupper, som er kendt for at have ekstreme og voldslegitimerende holdninger.
- Søger at presse andre til ikke at deltage i demokratiske valg.
- Viser interesse for at rejse til udlandet for at deltage i konflikter eller træningsaktiviteter, hvor ekstreme grupper er involveret.
- Argumenterer for “absolutte løsninger”, for eksempel at en bestemt (forestillet) gruppe skal fjernes eller dræbes.

**Andre tegn** kan for eksempel være:

- Deltager i møder, demonstrationer, koncerter eller andre begivenheder med ekstremistiske eller voldslegitimerende budskaber.
- Opsøger hjemmesider, litteratur eller film med ekstremistiske eller voldslegitimerende budskaber.
- Dyrker fortællinger om uretfærdighed, trusler, undertrykkelse eller lignende, og at en kamp mod bestemte – undertiden forestillede – grupper er retfærdig.
- Dyrker helteforestillinger, historiske figurer og hændelser knyttet til forestillinger om retfærdiggjort kamp, vold eller selvmord, som er forbundet med disse fortællinger.
- Benytter sig af totalitære symboler, for eksempel ved sin påklædning, tatoveringer og plakater på sit værelse.
- Giver udtryk for intolerance over for andres synspunkter, afviser demokratiske principper eller er moraliserende og prøver at pådutte andre sin overbevisning.
- Har taget afstand fra familien eller hidtidige prosociale venskaber og aktiviteter.